

Свештеник Илија Шугајев

ЉУДИ ЗА
ЦЕО ЖИВОТ

Свештеник Илија Шугајев

Једном за цео живот

ВНДНК

Београд 2009.

Свештеник Илија Шугајев

Свештеник Илија Шугајев
ЈЕДНОМ ЗА ЦЕО ЖИВОТ

Разговори са средњошколцима о браку, породици и деци
Треће издање (редиговано и графички дорађено)

Издавач:

Видик - Српска православна парохија
Храм Преображења Господњег
Београд - Видиковац, Патријарха Јоаникија 23а
E-mail: preobrazenje.vidikovac@gmail.com
Тел: 011/2335 730

Уредник:

Јереј Александар Петровић

Наслов изворника:

Священник Илия Шугаев
ОДИН РАЗ НА ВСЮ ЖИЗНЬ
Беседе со старшекласниками о браке, семье и детях
Изданије четврто, исправленно
Издательский Совет Русской Православной Церкви
Москва 2005.

Са руског превела:

Марина Тодић
Илустрације (преузете из изворника):
А. Пасько

Стручни консултанти:

Татјана Ђурковић
Мирјана Мартиновић

Дизајн корица и припрема:

Јелица Дикић

Штампа:

Графос Интернационал д.о.о., Панчево

Тираж:

3000 примерака

Издавачки Савет Руске Православне Цркве 2005.

Господ и Његова Света Црква помажу људима да носе подвиг породичног живота од самог његовог почетка, освећујући сједињење два срца у Светој тајни брака. Пред Божијим престолом младенци дају обећање Господу да ће цео живот провести заједно, носећи бремена један другога и у невољи и у болести. Како је важно у тешким периодима заједничког живота сећати се ових свечаних, срећних и одговорних тренутака спајања са другим човеком и непрестано праштати ситне увреде, трпети недостатке другога као што и своје трпимо, и током целог живота откривати и волети у њему икону Божију. Јер истинска љубав према речима апостола Павла: „*Дуго трпи, благотворна је, не завиди, не горди се, не надима се, не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује се истини, све сноси... свему се нада, све трпи*” (1.Кор.13:4-7).

АЛЕКСИЈЕ II
Његова Светост Патријарх Московски и целе Русије

Предговор аутора

Ови разговори су настали као вапај очајања због виђења онога што се дешава у савременој породици. Одакле млади људи црпе своја познања о породици и браку? Гледајући своје родитеље, који вечито праве изгреде, и с малог екрана. О томе да брак може да буде вечан и да се права љубав и верност могу наћи и данас, они могу само да маштају, јер то својим очима не виде. Задатак који сам себи поставио долазећи на предавања ученицима треће године средње школе био је врло једноставан - да сведочим о томе да све ово реално постоји, да они могу да заволе истински и да исто тако могу бити вољени. Међутим, *љубав подразумева труд*.

Породицу ће основати скоро свако, а тек један од хиљаду постаће физичар или хемичар, иако сви ове предмете изучавамо по неколико година. Желео бих да верујем да ће се једног дана у школама поново појавити предмет као што је „*Етика и психологија породичног живота*” (али с православним погледом на породицу, за разлику од старе совјетске варијанте). Међутим, у школама се о породици ништа не говори, а у наводно најбољем (у ствари у најгорем) случају уводи се сексуално образовање.

Ове беседе биле су намењене ученицима треће године средње школе у граду Талдому. Тек у последњој години пред матуру било је могуће дотаћи се неких тема које се тичу интимне стране брака.

Текст разговора у овој књизи је шири од сваке реалне беседе у школи. У зависности од аудиторијума и од питања која су се рађала у слушаоцима, било је говора само о одређеном делу теме. У књизи је наведено и оно што је могло бити речено.

Филмови који се помињу у 4-тој и 6-тој беседи могу се набавити у православном медицинско-просветном центру „Живот” у Москви. Филм „Не убиј” може у потпуности бити замењен филмом „Неми крик”.

Ако се неко одлучи да ученицима старијих разреда одржи предавања о браку, желео бих да поменем књиге и филмове који могу да му помогну у томе: **1)** филм „Црква не ћути” - беседе протојереја Димитрија Смирнова ученицима старијих разреда, могу се набавити у центру „Живот”; неке мисли из ових беседа наводе се у овој књизи; **2)** филм „Почетак” - беседа педагога С.Ј. Авдејенко ученицима старијих разреда, студио „Радоњеж”; **3)** књига „Пубертет. Како се правилно удати”, истог педагога, делимично се подудара са беседом у филму „Почетак” али у њој има много новог материјала. Има неколико издања, а постоји и аудио варијанта ове књиге; **4)** књига Вере Присјолкове „Неуспешна удаја и васпитање детета од стране једног родитеља” - истинита прича о једном жалосном покушају црквеног брака, издавачка кућа „Благо”, Москва, 2000. година; **5)** књига „Љубав и вера” протојереја Артемија Владимирове, Москва, 2001. година; **6)** зборник материјала за заштиту живота на ЦД-рому с православних ресурса на интернету (центар „Живот”). У овом центру може се наћи и много другог интересантног материјала.

Свештеник Илија Шугајев

Старешина храма Архангела Михаила у граду Талдому и Намесник цркава Талдомског округа

Беседа I

Да ли је могућ брак из љубави?

Сви који овде седе вероватно имају намеру да ступе у брак. Православни хришћанин има две основне могућности: или да ступи у брак или да не ступајући у брак живи у чистоти и целомудрености у свету или у манастиру. Сигуран сам да се нико од вас не спрема за манастир, зато је за већину избор јасан – ступање у брак.

Мислим да се сви ви надате да ћете ступити у брак из љубави. Заиста, ужасно је ступити у брак са човеком кога не волите. Ако неко и може тако нешто да претпостави, вероватно је то крајње непожељно. На пример, девојка дуго не може да се уда и на крају се удаје за првог који је запроси. Јасно је да је ово изнуђена одлука, а у нормалним условима, кад је

године не би притискале, она се не би одлучила на сличан корак. Дакле, сигуран сам да се свако нада да ће ступити у брак из љубави.

Међутим, циљ моје данашње беседе је да вам саопштим једну веома важну истину. **Усудићу се да кажем да је непознавање ове истине узрок готово свих развода.** А која је то истина? Пошто је она за нас важна написаћу је на табли великим словима. Дакле:

Ступити у брак из љубави – није могуће!

Штавише, рекао бих да још ниједан човек на земљи није ступио у брак из љубави. Звучи помало непријатно и страшно. Испоставља се да је оно чему се нада скоро свака млада особа немогуће.

Да бих вам показао због чега је ово немогуће и да ли је то страшно треба да усагласимо термине. Врло често људи користе исте речи у потпуно различитом значењу. Зато ћу пре свега покушати да објасним шта подразумевам под речју „љубав”. Ово је нарочито потребно данас кад је ова реч срочана до најнижег нивоа, и када се користи синтагма као што је „водити љубав”. Јасно је да се притом не ради о истинској узвишеној љубави, већ о нечем другом.

Дакле, шта је љубав? Постоје два основна појма која карактеришу две потпуно различите врсте односа између мушкарца и жене. То су „љубав” и „заљубљеност”. Анализирајмо оба ова појма детаљније. Цртамо на табли две колоне:

ЗАЉУБЉЕНОСТ

- 1.
- 2.
- 3.

ЉУБАВ

- 1.
- 2.
- 3.

Једноставније ми је да почнем од заљубљености, зато што вероватно свако од вас на основу искуства већ зна шта се под тим појмом подразумева. Кад сам ја ишао у школу обично смо се први пут заљубљивали у другом-трећем разреду. Колико ми је познато, данас се ово дешава већ у старијим групама у вртићу. До треће године средње школе човек може мирно да стигне да се заљуби три-четири, па и више пута.

Навешћу неколико карактеристичних показатеља заљубљености.

Први. Заљубљеност често представља испољавање *егоизма*, односно, *себичности*. Записујем – *егоизам*.

На пример, сваки возач жели да има добра кола, рецимо „мерцедес 600”. И стварно, кад главном улицом Москве пролазе „бесна” страна кола већина возача који седе за воламом скромнијих аутомобила и нехотице окреће главу и, с већом или мањом завишћу, гледају срећног власника оваквог аутомобила. Ако се пред човека постави читав низ аутомобила и каже му се: „Бирај!”, он ће, наравно, изабрати најмоћнији, најлепши и најудобнији. Отприлике иста оваква логика делује и у заљубљености. Младић улази у учионицу, баца поглед на све своје другарице из одељења, бира најлепшу и каже себи: „Желим да буде моја! Зашто да не добијем најлепшу, зашто да не добијем најзгоднију?” Ако већ треба да има неку, онда нека то буде најстаситија.

Поставимо себи питање: Може ли овакво осећање да послужи као основа за праву, стабилну породицу? Највероватније да не може. Ма како један ауто-

мобил био леп постоји мноштво других с подједнако сјајним могућностима. На пример, срећни власник „мерцедеса 600” иде у госте у викендицу свога друга. После скретања на сеоски друм, већ приликом прве избочине, он почиње да завиди срећном власнику ципа, који је управо пројурио поред њега. На крају човек долази до закључка да му је потребно много различитих аутомобила. Ако му средства дозвољавају он набавља једна кола за град, једна за село и један камиончић за превоз ствари. Тако је и у заљубљености. Човек лако допева у стање да су му потребне две или три „жене”. Једна рађа децу, спрема ручак и пере, пошто је одлична домаћица. Са другом може да изађе у ресторан, зато што је шармантна и стасита, тако да ће сви гости за суседним столом окретати главе. И на крају, с трећом „женом” може без бојазни да иде на изложбу, оперу или балет пошто она лако разликује ван Гога од Гогена и Дебисија од Шопена.

Други. У спољашњости или карактеру особе у коју се човек заљубљује постоји нека специфична особина, која заправо и осваја срце заљубљеног. Најчешће је то лепо лице или фигура. У узвишеној варијанти то су памет, веселост карактера и сл. Али, у сваком случају, заљубљени *се заљубљује у нешто.*

Дакле, бележим—**заљубљеност у нешто.**

Поставља се питање: Да ли овакво осећање може бити основа истинског брака? Тешко. Већина момака се заљубљује у лепу, привлачну спољашњост девојке. Само по себи то још увек није толико лоше. Али шта се обично дешава након ступања у брак?

Спољашњост је подложна променама. На пример, рођење првог детета може веома да измени жену. Познато је да се многе жене удебљају за време трудноће и дојења и да касније не могу више да поврате своју првобитну витку фигуру. По правилу то није кривица жена које су се „запустиле”. За женски организам је потпуно природно да има извесну пуноћу. Господ је то тако уредио ради лакшег ношења детета. Кукови и стомак својом мекоћом штите дете. Господ уопште није желео да дете расте у кошчатој, тврдој и ћошкастој крлетки од мајчиних костију. Фигуре манекенки које представљају предмет маште многих девојака, у ствари су потпуно неприродне за жене и за очување таквог стаса потребно је превише труда. У стара времена таква фигура се називала „кржљава” („худосочной”), пошто у њој теку лоши сокови. Присетимо се слика с женским облицима из времена Препорода (Ренесансе). На тим женама се не примећују никакви „лоши сокови”.

Не мења се само стас. Лице и коса су подједнако подложни променама. Нарочито су велике промене код оних девојака које су лицу и коси покушавале да придају лепши изглед. Ако се девојка с 15 година шминкала да би изгледала као да већ има двадесетак година, када буде имала 20 година, њена кожа ће изгледати као да има већ 25, а с 25 као да има читавих 35. Усне које се никад нису шминкале увек ће изгледати младо. А после годину дана активног коришћења кармина усне губе сјај и кармин постаје неопходан. Ово исто се односи и на косу. Свака хемијска обрада косе (лакови, фарба итд.) оставља свој траг.

Дакле, младића је освојила спољашњост даме од које губи дах, он се заљубљује, убрзо јој нуди брак и ступа у њега. Три-четири године касније, кад дете буде старо годину-две дана, овај младић почиње да гледа друге девојке, јер је његова жена већ изгубила свој сјај, а унаоколо има много девојака које блистају лепотом.

Чак и ако се човек не заљубљује у спољашњост, већ на пример, у бриљантан ум, лепе манире и сл., свеједно ће у овом осећању постојати извесна нестабилност. Разум такође може да се изгуби. Човек доживи саобраћајну несрећу, добије потрес мозга. Зар је могуће после тога развести се од њега чисте савести? Савест дошаптава да овде нешто није у реду. Јасно је да само поштовање памети изабраника још није довољна основа за чврсту љубав.

Трећи показатељ заљубљености је *ватреност осећања*. Код одраслог породичног човека сам изглед заљубљеног пара брзо изазива осмех. С једне стране, како се дирљиво и пажљиво удвара Он и како елегантно прихвата удварање Она, а са друге стране, очигледно да је то још далеко до правих осећања.

Николај Васиљевич Гогољ, који је био православац, одлично је познавао један закон духовног живота: *дубина и унутрашња снага осећања нимало не зависе од силе њиховог спољашњег испољавања*.

Овој законитости је велики писац посветио своју приповетку – „Старовремски велепоседници”.

Главни јунаци приповетке су стари велепоседници - Атанасије Иванович и Пулхерија Ивановна. Њихов монотони живот подсећа на „предивну кишу која раскошно шуми, добујући по лишћу дрвећа, и сливајући се жуборећим потоцима, изазивајући дремеж у вашим удовима”. Сви дани су протicali исто. Пулхерија Ивановна унапред је знала све

мужевљеве жеље које је увек спремно испуњавала. Међутим, Пулхерија Ивановна умире. Све њене мисли пред смрт биле су једино о свом супругу. Она издаје последње наредбе кућепазитељки о томе како да се брине о Атанасију Ивановичу. За време сахране Атанасије Иванович је ћутао, као да не схвата шта се дешава. Тек кад се вратио кући почео је снажно и неутешно да рида. Аутор, односно Гогољ, на пет година напушта салаш у којем су живели велепоседници које је описивао, али на крају, поново посећује ово месташце и успут свраћајући у госте код Атанасија Ивановича размишља:

„Шест пуних година је прошло од тада. Коју несрећу време неће однети? Каква страст опстаје у неравноправној борби с њим?”. Затим Гогољ наводи пример који показује да време лечи и најјачу страст. „Знао сам једног човека у цвету младости, пуног истинске племенитости и врлина; познавао сам га као нежно, страшно, дивље, дрско и скромно заљубљеног, и у мом присуству, скоро на моје очи, предмет његове страсти – девојку нежну, предивну као анђео - покосила је незасита смрт. Никад нисам видео тако страшне пориве душевне патње, такве дивље, вреле туге, таквог прождирућег очајања какви су потресали несрећног љубавника (тј. заљубљеног – аут.). Никад нисам мислио да би човек могао да направи себи такав пакао у којем не постоји ни сенка, ни траг ничега што би макар мало личило на наду... Укућани су се трудили да га држе на оку; од њега су сакрили свако оруђе којим би могао да се убије. Две недеље касније одједном је победио себе: почео је да се смеје, да се шали; дали су му слободу и прво на шта ју је употребио било је да купи пиштољ. Једног дана је пуцањ који се проломио страшно уплашио његове најрођеније; утрчали су у собу и видели га како лежи на земљи пробијене лобање. Лекар који се тада нашао у близини, о чијем умећу је грмела свеопшта хвала, видео је у њему знаке живота, нашао је да рана није баш смрто-

носна и он је на запрепашћење свих био излечен. Још више су појачали надзор над њим. Чак ни на сто пред њега нису стављали нож и трудили су се да од њега удаље све чиме би могао да се повреди; међутим, он је убрзо нашао нову прилику и бацно се под точкове кочија које су пролазиле. Биле су му смрскане рука и нога; али опет је био излечен". Као што видимо, описана патња је заиста страшна. Међутим, Гогољ одједном мења тон. „Годину дана касније видео сам га у једној сали пуној људи: седео је за столом, весело је говорио „птитуверт" (картарошки термин), закриливши једну карту, док је иза њега налактивши се на наслон столице, стајала његова млада жена пребирајући марке". Дакле, врела туга, дивље патње, два покушаја да се живот оконча самоубиством, а свега годину дана касније – све је у реду, он има младу жену, срећан је, весели се, све је заборављено! Обузет таквим мислима аутор иде у госте код Атанасија Ивановича! Пет година... Он је највероватније већ одавно заборавио своју супругу! Атанасије Иванович послужује свог госта. На крају на сто износе мнишке (јело као ваљушци од сира). И овде се дешава нешто неочекивано за госта. „Ово је јело, које је по... по... покој... покојници..." - Атанасије Иванович не може до краја да изговори ову реч, из његових очију су потекле сузе и он рида исто онако неутешно као што је ридао после сахране. Време нимало није могло да ублажи бол због губитка блиске особе!

Поновито још једном. Гогољ је био православац и одлично је знао просту истину, коју је и покушавао да илуструје у овој приповеци: узбурканост и ватреност осећања нимало не говоре о њиховој дубини. Истинска осећања су по правилу тиха, скромна и неприметна. Спољашња ватреност сведочи најпре о недостатку унутрашњих емоција, и ту се сва снага разлива по површини. Живот душе у датом случају може да се упореди с морем. За време буре ветар подиже велике таласе, али ако се спустимо у дубину видели бисмо да тамо

владају тишина и мир; колебају се и тресу само површински слојеви воде. Међутим, постоје и дубоке водене струје као што је на пример голфска. Оне преносе огромне количине воде, које мењају климу на местима на којима запљускују обалу; међутим, споља је ово скоро неприметно, пошто на површини нема огромних таласа.

После краћег разговора о заљубљености треба нешто рећи и о љубави. Покушаћу да наведем барем неколико важних својстава истинске љубави.

ЗАЉУБЉЕНОСТ

1. *егоизам*
2. *заљубљеност у нешто*
3. *ватреност осећања*

ЉУБАВ

- 1.
- 2.
- 3.

Као **прву** врло важну црту љубави навео бих *вечност*. Све што не може бити вечно нема права да се назива љубављу. Истински брак мора бити вечан. Вероватно су многи чули да у Цркви нема развода. У идеалном случају верност свом брачном другу чува се целог живота, чак и после смрти једног од супружника. Наравно, не може се очекивати од сваког младог удовца или удовице да више никад не ступи у брак; зато се у Цркви и дозвољава друго венчање. Међутим, други брак се већ сматра снисхођењем човековој немоћи. „Боље би било да више не ступаш у брак, али ако не можеш да понесеш тај подвиг – онда ступи", - каже Црква.

Међутим, свештенику који треба да буде узор својој пастви овакво снисхођење се већ не дозвољава. Кад свештеник остане удовац он више не може

да ступи у нови брак. Ако то жели да учини мора да напусти своју свештеничку службу. Он мора бити веран својој супрузи до краја свог живота.

Несумњиво је да ће јединство душа које настане код супружника за време живота постојати и после смрти, пошто се вечност љубави не односи само на земаљски живот, већ прелази границу смрти.

Друго важно својство љубави је паралелно другом својству заљубљености. Док се заљубљеност *заљубљује због нечега*, љубав **воли без разлога**.

Питање за вас: Због чега волимо маму? Због лепоте? Не, мама може да буде и ружна. Због добротe? Не, мама може да буде сурова и неправедна, али ми је свеједно волимо. Због чега волимо своје дете? Због тога што је мило? Не, оно може да ижцигља скоро два метра и да буде дрско према нама, а ми га ипак волимо.

Може се рећи да маму волимо зато што нас је родила или да волимо своје дете због тога што смо га ми родили. Међутим, ни то није тачно. Има усвојене деце коју људи воле подједнако као своју. Или, на пример, због чега волимо сестру? Нисам је родио, ни она мене није родила, али је моја сестра и ја је волим.

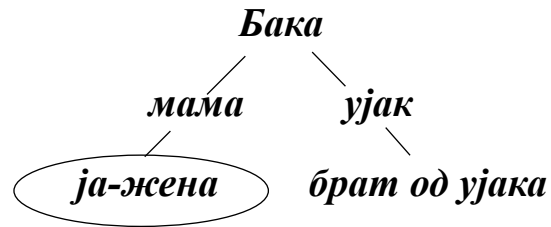
Може се дуго тако набрајати, али ипак се неће наћи црта или својство карактера због којег волимо своје ближње. И стварно, ове црте или оваквог својства карактера нема. Своје дете се воли због тога што је своје. Оно је моје – и готово! Није добро, али је моје!

А муж!!! Дакле, у правој љубави сопственог мужа или сопствену жену треба волети само зато што је он твој односно твоја. Већ чујем супротстављање. Дете је моје зато што сам га родила, а муж просто зато што сам га изабрала. Данас сам изабрала овог, а сутра ћу оног, али дете и мајка се не бирају.

Чујмо сад шта поводом овог кажу Библија и црквено Предање. Дакле, отварамо прве главе књиге Постања: „*Зато ће оставити човјек оца својега и матер своју, и прилијепиће се к жени својој, и биће двоје једно тијело*” (1. Мојс. 2, 24). Чујте још једном пажљиво: „**Биће двоје једно тијело**”. Запамтимо ове речи и размислимо о томе шта оне значе. Шта значи постати једно тело? Погледајте ме. Имам две руке. Нико се неће усудити да каже да имам једну дугачку руку с два краја. Имам две ноге. Али две руке и две ноге чине једно тело. Замислимо да лева нога каже десној: „Сад ћу ја да идем десно, а ти иди лево, досадило ми је да се млатим с тобом свуда, хоћу макар мало да идем сама”. Јасно је да ове речи више подсећају на бунцање лудака. Или, претпоставимо да је лева нога нагазила ексер и озбиљно се повредила, а десна јој каже: „Шта набола си се? Требало је боље да гледаш куд идеш, сад иди како знаш!”. То није могуће. Ако се једна нога сломила, јасно је да ће онда друга носити тежину целог тела и трпети двоструко веће оптерећење. Ако се једна рука разболела, друга ће радити два пута више. Сваки бол једног органа преноси се на цео организам.

Исто треба да буде и у породици. Кад муж дође с посла уморан и нервозан, жена треба да прогута увредљиве речи, које су излетеле на њен рачун. Ако је жена дошла с посла уморна муж треба мирно да оде у кухињу, да опере судове или веш. Муж и жена јесу једно тело.

Још једно важно питање за све. У цркви постоји јасан систем рачунања степена сродства. На пример, између мајке и детета је први степен сродства, између унука и баке је други степен, између брата и сестре такође други. Степен се одређује бројем узлазних и силазних линија до заједничког претка. Одговорите ми да бих видео да ли вам је јасно: који је степен сродства између ујака и сестричине?... Трећи? Добро, значи све вам је јасно. А сад следи само питање: шта мис-

лите, који је степен сродства између мужа и жене? Дакле - слушам ваше одговоре.

- „Други... Нема никаквог... Трећи... Први...”

Видим, варијанти има много. Најближи тачном одговору били су они који су рекли да нема **никаквог** степена сродства, односно да ма каквог степена уопште нема. Само ми објасните шта сте имали у виду? Да супружници уопште нису рођаци, односно да су **бесконечно далеки** у смислу сродства, или обрнуто – да су **бесконечно блиски**, односно, имају нулти, највиши, степен сродства? Јасно је да мислите да је степен сродства између њих бесконачно далек.

Ипак, Црква каже да је степен сродства између мужа и жене нулти. Шта то значи? А какав степен сродства је између мене и моје ноге? Никакав! Она је моја, она је део мог тела, моја нога и ја нисмо рођаци, ми смо једно тело. Дакле, моја жена је део мене, а не моја рођака. И приликом рачунања степена сродства веза између мужа и жене се не рачуна. На пример, између моје жене и мог брата је такође други степен сродства, као и између њега и мене.

Православна Црква је увек знала да је муж рођенији од сина, да је жена рођенија од кћерке. То нам само данас није јасно. А пре сто или двеста година то је знао сваки сељак. Кад би одједном жена хтела да напусти мужа и да се врати својим родитељима, они је просто не би примили. „Имаш мужа, врати се њему! Ако си отишла од мужа, не желимо да знамо за тебе!”

Пре двеста-триста година развод је био апсолутно незамислив. Никоме није могло да падне на памет да се разведе. Зашто је то било незамисливо? Покушаћу да објасним. Замислимо неку маму која гаји дете. Годину дана све је лепо, дете је мило. Две године – прва искушења, три године – проблем је већ већи, али је још увек подношљив, са седам већ постоје озбиљни проблеми, а с девет мама изјављује: „Нешто је мој синчић престао да ми се свиђа. Некако је измакао контроли, почео је да бива дрзак, лоше учи. Колико се може трпети? Доста! Досадило ми је! Сутра идем у општину да се разведем. Такав син ми не треба!”. Схватимо да је тако нешто незамисливо. Није могуће развести се од сина! А зашто је могуће развести се од мужа? Данас је наш морал толико пао да супружници лако остављају једно друго. Али то још није врхунац пада. Ако се ствари надаље тако буду одвијале људи ће се ускоро растајати и од своје деце. На пример, данас постоји појава која се назива разусиновљење, када супружници који су усвојили дете после извесног времена ово дете враћају назад и кажу: „Доста! Досадило нам је! Више не можемо да се мучимо с њим”. Десио се чак случај кад је дете које је усвојено с 3 године враћено кад је већ имало 15 година. За 12 година родитељи нису успели да заволе дете. А колико данас има напуштене деце поред живих родитеља, које уопште није брига за рођену децу? Ситуација помало подсећа на године после револуције, кад је постојао огроман број напуштене деце, која су се појавила не толико услед грађанског рата колико услед случајних веза после укидања црквених норми за ступање у брак.

Раније је у људским главама све било на свом месту и људи су знали да је разводити се од мужа или жене још горе него

развести се од сина или кћерке. Јер, ако се једна нога разболи и не може да иде, ми не трчимо код хирурга: „Докторе брзо! Одсеците ми ногу што пре, стао сам на ексер”. Покушаћемо да је лечимо свим силама, и само у случају да је ногу захваатила страшна болест (на пример, гангрена) одлучујемо се на операцију да се болест не би проширила на цео организам. Исто тако је и са разводом – свим силама смо дужни да покушамо да сачувамо породицу и тек кад ова нада нестане и настане опасност да ће, на пример, пијани муж повредити сина или га увући у своје страшне грехе – тек онда се можемо одлучити на развод.

Дакле, брачни другови постају једно тело. И прави муж воли своју жену самим тим што је она његова, зато што су једно тело. Наравно, дивно је ако жена има још неке изванредне црте карактера. Међутим, чак и ако их нема добар муж ће свеједно волети своју жену.

Скрећем вам пажњу на то да кад говорим да су супружници једна плот то није просто нека лепа слика, већ се све то заиста дешава, и све што се догађа с једним од супружника одражава се и на другом. Ако супружници покушавају да уз помоћ Божију савладају сва искушења која се јављају у породичном животу, кроз извесно време осетиће потпуно реално да су постали једна плот, једно тело.

Вероватно смо сви ми много пута слушали приче као што је следећа. Мајка прати свог сина у војску. Он, рецимо, служи у морнарици, на хиљаду километара од свог родног дома. Али, сину се догоди нека несрећа и мајка, без обзира на огроман простор који је дели од сина, свим срцем осећа његову несрећу. Дакле, Господ може да дарује брачним друговима такву благодат да осећају једно друго још јаче него мајка своје дете. Ако жена испрати у војску вољеног мужа и драгог сина, мужа ће осећати јаче. Понекад се од старијих супружника, који су живот проживели у верности може чути

следеће: „Ето, кажем супрузи то и то, а она ми одговара да је управо о томе размишљала”. Код верних брачних другова не појављују се само јединствена осећања, већ и јединствене мисли и жеље.

Једном ми се десила следећа ствар. Стајао сам на перону на којем скоро да није било људи и поред мене је прошло неколико мушкараца мени непознате националности. Гласно су разговарали на свом језику, који ми се учинио врло милозвучним. И ту се у мени родила жеља да сазнам да ли је тако милозвучан наш руски језик? Међутим, никако нисам могао да оценим звучање матерњег језика и неочекивано сам схватио због чега. Никако не могу да чујем мелодичност матерњег језика зато што више не чујем само звуке, већ одмах чујем смисао речи. Може се оценити само мелодичност туђег језика, чији смисао не схватамо. Мелодичност је једино што може да се схвати на непознатом језику. Исто се дешава и с људима. Док ти је неки човек стран, једино што можеш да уочиш код њега је његова спољашњост. Присетимо се: „Човек се дочекује по одећи, а испраћа по памети”. Блиске људе, сроднике никад не оцењујемо по њиховој лепоти. Ми одмах видимо кретање њихових душа. Први знак тога да смо заволели човека јесте то да престајемо да примећујемо његову спољашњост.

С чињеницом да у љубави спољашњост не игра никакву улогу, први пут сам се срео још у школи. Једном ме је у госте на рођендан позвао друг из разреда, којег сам знао само из школе, а у његову кућу сам тада дошао први пут. Био сам запањен кад сам видео његове родитеље. Отац је био прави лепотан, а мама је по мојим тадашњим мерилима била врло ружна, готово наказна – дебела, мала, пуних уса. Гледао сам их и нисам могао да схватим како је тако леп мушкарац могао да се ожени таквом женом. Добро, кад се оженио, била је лепша, али како сад може да живи с таквом

женом?! Тек много касније сам схватио да кад човек воли некога он скоро да не примећује спољашњост и не придаје јој онакав значај као раније. Као што човек једноставно не примећује да ли је његова мајка лепа, да ли је лепо његово дете или његова сестра. Чак ако и примећује, то нимало не утиче на његове односе са њима.

Човекова спољашњост је попут мутног стакла. Из даљине видиш само стакло, а не можеш да распознаш шта се налази иза њега. Али кад се загледаш кроз ово стакло, видиш само оно што је иза њега, а само стакло више не видиш.

Треће. Хтео бих да истакнем још једно својство истинске љубави. То је *спремност на самопожртвовање* или краће *пожртвованост*.

Права љубав је незамислива без пожртвованости. Али, шта је пожртвованост? За почетак, одговорите ми на питање: да ли је самоубиство пожртвовање? На пример, човек је некоме изјавио љубав и био је одбијен. Живот је изгубио смисао. Човек жртвује свој живот због љубави. Да ли је то пожртвовање? Ко сматра да је одговор „да” нека подигне руку. Сад они који сматрају да је одговор „не”. Видим, већина се не слаже с тим да је самоубиство пожртвовање. Заиста, пожртвовање је кад се човек одриче нечег свог, понекад чак и живота, али обавезно ово чини ради другог човека. А у самоубиству, на пример, због неузвраћене заљубљености, присутно је нешто друго: „Свима ћу показати како много патим”. У самоубиству нема бриге за другог, од самоубиства другима никад не бива боље. Ближњима оно доноси само патњу. Самоубиство човек чини себе ради.

Навешћу неколико илустрација за тему пожртвованости да бих показао каква је она на делу.

Понекад пожртвованост представља велики и одлучујући корак. На пример, моја супруга је завршила школу за диригенте (она је диригент – вођа црквеног хора).

Неколико година се спремала да постане диригент, дуго се школовала, била је пуна планова о томе како ће основати хор, како ће се бавити децом парохијана обучавајући их за будуће појце и чланове хора. Кад смо почели своје служење у Талдому сви ови планови су постепено почели да се остварују. Међутим, живот је ишао својим током. Родило нам се прво дете, затим друго, па треће. И ту се већ оштро поставило питање: шта да се ради? Најважније службе, кад хором треба да управља најiskusнији човек, су суботом и недељом. Чак и кад бисмо хтели да дамо дете у вртић, свеједно ништа не бисмо решили, јер у ове дане вртићи не раде. Нисмо имали баке које би стално живеле с нама. Попадија је морала да изабере: или да на неколико година остави хор или да тражи друга решења која би највероватније била на штету деце. Наравно, она оставља хор, али иза овог „наравно” стоји много тога. Рећи себи: „Од данашњег дана ти ниси диригент, ти си сад – мајка”, и потиснути у други план оно што је дуго година било у првом није нимало лако. Човеку није лако да види другог како заузима његово место, да гледа његове грешке, а нема могућности да их исправи. Наравно, још је теже притом не негодовати у себи.

Одрицање од свог позива представља пример очигледног пожртвовања. Међутим, живот се обично састоји од ситнијих испољавања нашег пожртвовања. Отац је цео дан стајао поред струга и размишљао само о томе како ће доћи кући и одморити се испред телевизијског екрана гледајући финале у фудбалу у којем игра његов омиљени клуб. Отвара врата, улази у кућу и... „Драги, иди, молим те, по хлеб док ја испечем пиле, затим избаци ђубре, канта је већ препуна и доведи Љошку из вртића”. Све ове ствари стиже да заврши пет минута пред крај утакмице, а стегнутог срца без негодовања, пропустити скоро целу утакмицу и учинити све што је потребно за породицу такође је пожртвованост.

Од оваквих свакодневних „ситница” се састоји породични живот.

Сад, кад смо мало појаснили терминологију и кад сам покушао да објасним шта подразумевам под речју „љубав” потрудићу се да дам дефиницију љубави између мушкарца и жене. Наравно, она ће бити једнострана и непотпуна, али је треба дати. Дакле, *љубав* - између мушкарца и жене - *је јединство двоје људи која се рађа у браку и узгаја током 10-15 година заједничког живота*. Дописујем ову дефиницију на табли.

Ступити у брак из љубави - није могуће!

ЗАЉУБЉЕНОСТ

1. *егоизам*

2. *заљубљеност у нешто*

3. *ватреност осећања*

ЉУБАВ

1. *вечна*

2. *воли се без разлога*

3. *пожртвованост*

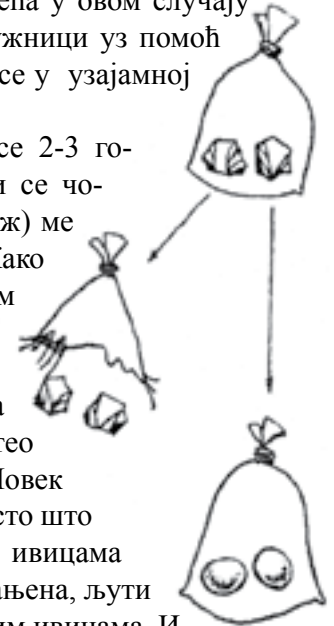
Љубав је јединство двоје људи, које се рађа у браку и узгаја током 10-15 година заједничког живота.

Уз овакву дефиницију љубави мислим да нико неће имати ништа против онога што је речено на почетку нашег разговора. Ступити у брак из љубави је у принципу немогуће, јер се љубав рађа само у браку. После ступања у брак, љубав се свом силином испољава тек након дугог низа година. Ми у земљу бацамо семе јабуке и не долазимо да беремо плодове кроз месец дана, већ неколико година гајимо дрво и тек онда очекујемо плодове. Слично томе, плодови љубави неће се појавити одмах, јер је људска душа много компликованија од биљке. Не доживи свако дрво да почне да рађа плодове, многа увену. Данас се 60% породица распада, не доневши никакве плодове осим напуштене деце и рањених душа.

Са чиме породица може да се упореди? Замислимо два камена – оштра и чврста. Док не дођу у додир све је најзглед добро, нико никога не дира, али ставимо их у цак и тресимо јако и дуго. Могуће су две варијанте развоја догађаја: или ће се камење избрусити и више неће рањавати једно друго, или ће задржати своје оштре ивице и врећа ће се поцепати и камење излетети из њега. Врећа у овом случају представља породицу. Или ће се супружници уз помоћ „ситних” пожртвовања брусити или ће се у узајамној злоби разлетети.

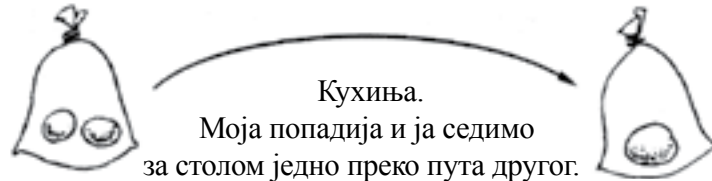
Огроман број развода дешава се 2-3 године након ступања у брак. Разводећи се човек је убеђен: „Каква наопака жена (муж) ме је допала! А говорила је да ме воли! Како ми је само пало на памет да се оженим њоме!”. Човек не схвата да ту још није било љубави, већ да је постојала само заљубљеност. За љубав је требало још да се бори. Ни један од супружника није хтео да се ослободи својих оштрих ивица. Човек ступа у нови брак, а тамо се наставља исто што је било и у првом. Он својим оштрим ивицама повређује нову супругу, а она, будући рањена, љути се и заузврат рањава мужа својим оштрим ивицама. И мушкарац наивно сматра да је опет добио лошу жену, а сам не увиђа своје недостатке.

Међутим, нешто чудније се дешава после 10-15 година. Првобитно брушење у току прве 2-3 године није максимум јединства које може да настане, иако многе породице остају управо на овом нивоу. Желео бих да не заборавите главну тајну брака и љубави: *двоје постају једно тело*. Ако супружници из све снаге буду савладавали сва искушења и достојно носили свако бреме брачног живота, после 10-15

година ова два камена се сливају у јединствен камен који се више никаквом силом не може раздвојити.

И на крају. Управо сам дао дефиницију љубави у којој се каже да љубав треба гајити 10-15 година. Свако од вас може да пита: „А да ли ви сами заиста волите?“. Овде морам да признам: „Супруга и ја живимо тек 6 година у браку. Према дефиницији коју сам дао не могу да се похвалим да сам у својој породици већ достигао савршену љубав“. Ево још једне илустрације којом ћу и завршити наш данашњи разговор.

Кашике и виљушке стоје на суседном столу. Да бих узео кашику треба да устанем, начиним пет корака и вратим се на место. Да би моја супруга узела кашику треба да устане, да учини један корак и да се врати. Мени је потребна кафена кашичица. Наравно, нећу сам да је узем. Нипошто! Ја треба да начиним десет корака, а супруга само два. Молим је да ми да кашичицу. Она устаје и иде по кашичицу. И тек тада схватам да је попадија већ у последњем месецу трудноће, да се уморила у току целог дана с двоје друге деце, да је ова трудноћа уопште била тешка и да јој је било тешко чак и да устане од стола, а ја, здрав и безбрижан, чекам да ми донесе кашичицу. Наравно, разумом сам схватио да сам поступио рђаво и више то нећу чинити, али да сам достигао савршенство у љубави, ја бих стално осећао њену бол, не бих просто знао само својом главом, него бих је осећао својим телом и не би ми чак ни пало на памет да је замолим за нешто.

Беседа I – допуна

Навика или љубав. Прва љубав. Љубав на први поглед. Изјављивање љубави.

Једном сам у неком разреду чуо питање: „Ето, кажете да се љубав гаји 10-15 година. А можда се за тих 10-15 година у људима просто створи навика да живе заједно, и то уопште није нека посебна љубав?“. Питање је врло добро. Чак и Гогољ у својим „Старовремским велепоседницима“ осећање између Пулхерије Ивановне и Атанасија Ивановича не назива љубављу, већ просто навиком. Међутим, чини ми се да Гогољ то чини намерно, као да нас пита да ли се слажемо са овом дефиницијом – „навика“. Међутим, пажљиви читалац ће код Гогоља видети алузију на то да он

ово није сматрао навиком. Гогољ каже да је, после смрти супруге, Атанасије Иванович одавао ути-сак човека који је изгубио ногу, односно који је изгубио део свог тела, своје плоти. А ја бих кратко одговорио на следећи начин: кад мајка на хиљаду километара осећа несрећу свог сина, да ли је то условљено навиком? Не, овде је у питању нешто више од навике.

Наравно, већина брачних парова заиста живи „по навици” и њихова везаност је условљена само тиме што су се толико избрусили за много година да им је већ празно и досадно да живе једно без другог. Али, не треба никад да заборавите да постоји права љубав која је изнад навике. Кад два дрвета расту једно поред другог и испреплету се – то је једно. Ако се посече једно дрво, друго без уобичајеног ослонаца може чак и да падне. Али кад су два дрвета срасла и кроз њих већ тече исти сок – то је сасвим друго. Она се безболно не могу раздвојити.

Већ сам говорио да руски језик крије у себи много мудрости. Шта означава реч „срећа”? Полазећи од етимологије ове речи, срећа човека се састоји у томе што није сам на свету. „Срећа” је „саучествовање” у животу другог. „Ја сам део тебе, а ти си део мене. Ми смо део једно другог”. Човек који никога не воли је бесконачно усамљен и несрећан. Сетите се песме „Silentium!” Тјутчева:

*Скривај се и ником ти не вели
Оно што схваташ и што желиш –
Нек у дубини душе чека,
Диже се, руши ал’ без јака
К’о звезде што не можеш чути –
Диви се њима ти – и ћути.*

*Срцу да кажеш себе – како?
Како да тебе схвати свако?
Да ли ко појми зашто дишеш?
Казана мисо лаж је више.
Изворе мутити док се љутити.;
Храни се њима ти – и ћути.*

*Са самим собом живот дели –
У души стаде сад свет цели
Саздан од мисли које гранаши;
Заглуши њих тек шум извана –
Светлост их дана гони, мутити, –
Песму им слушај ти – и ћути!...¹*

Фјодор Тјутчев је врло прецизно описао стање усамљености. Ова песма је вапај несрећног човека. Несрећног у смислу да је постао свестан своје апсолутне усамљености: „Казана мисао лаж је више!”. Заиста, општење на нивоу речи је лажно, дубоко изврнуто општење. Речима се никад не могу изразити све нијансе и сва дубина доживљеног осећања. Потпуно јединствено стање човека описује се једном речју заједничком за све, односно преноси се управо неки заједнички појам, а не само стање или осећање човека. Зашто постоји тако много врста уметности? Човек жели да изрази себе речима. Међутим, речима се много тога не може пренети. Човек почиње да се изражава музиком, али ни звуцима не може све да се искаже. Он почиње да црта, али су и овде могућности ограничене. И тако даље. Све су то покушаји човека да се пробије кроз осуђеност на усамљеност.

¹ У питању је игра речи. Срећа се на руском каже с-част’-је, част’ значи део. Извесна аналогија би могла да постоји са српским језиком ако се има у виду да је корен речи срећа срет-, односно сусрет две личности.

Међутим, ова песма у суштини није у праву – човек има могућност да надвлада ову усамљеност. „*Двоје једно тело...*” - овим речима се укида наша осуђеност на самоћу. Људи који се међусобно воле (не који су заљубљени, већ управо који се воле) поседују срећу, јер се њихове душе налазе у посебном јединству кад су они део једно другог. Они могу да не опште речима, јер могу да гледају на свет очима другог, да осећају иста осећања која обузимају другог.

Прва љубав

Сви смо ми вероватно много пута чули да прва љубав заборавља нема и да оставља траг за цео живот. Шта је то прва љубав? Шта је у њој тако чудно и незаборавно?

Често се иза једне исте речи крију различите појаве. У овом случају треба рећи да постоје различите врсте прве љубави, од веома дубоког и чистог осећања до глупе и тренутне опчараности. И у једном и у другом случају прва љубав се заиста не заборавља и оставља дубок траг. Сетивши се дефиниције љубави и заљубљености, треба, наравно, прецизирати да прва љубав још није љубав, већ само прва озбиљна заљубљеност, прво осећање љубави која се рађа. Заправо, она представља осећање љубави, а не саму љубав, јер сама љубав није осећање, већ стање две душе. Заљубљеност је у ствари осећање.

А шта је посебно у првој љубави? Одговор је врло једноставан: пре свега то што је то осећање *прво*. Све што се догађа први пут увек оставља дубок траг.

Да ли сте икад приметили да пут којим идете први пут увек изгледа дужи него кад њиме идете други, трећи или двадесети пут? Врло добро се сећам, како сам једном закаснио на воз и да не бих чекао следећи стојећи на једном

месту, решио сам да се прошетам путем који нисам познавао. Ишао сам лагано, разгледајући све што сам видео на свом путу. Помало сам се заборавио разгледајући пут, а онда сам се сетио да треба да се вратим. Али, о ужаса! Отишао сам врло далеко, како ми се чинило, најмање два километра, а до доласка воза остало је свега десет минута. Брзо сам кренуо назад и на своје чуђење открио да је до станице било свега седамсто-осамсто метара. Кад човек некуда иде по први пут, као да сам простор и време размакну своје оквири. Због количине утисака које сам стекао на ових осамстотина метара, пут ми је изгледао као да је дугачак пар километара, зато што нови пут доноси много нових утисака. Понекад, запањен боравком на неком месту човек може искрено да каже: „Провео сам тамо читаву вечност”. Обични радни дани пролећу брзо и неприметно, а неки важни догађаји остају у сећању до најситнијих детаља.

Кад се човек први пут озбиљно заљуби, он пролази кроз читав низ открића и потреса који мењају његову представу о животу. У животу неће бити много оваквих промена. Оно што је било у првој љубави никад више неће моћи да се понови.

Кад сам први пут сео за волан аутомобила самостално без инструктора, осетио сам да ме кола слушају, да у њима постоји запањујућа моћ и да је сва та сила у мојим рукама. Којом брзином сам возио први пут? 40-50 км на сат. Мало касније, кад сам се охрабрио – 70 км на сат. Али ову прву возњу сам добро запамтио иако сам касније на стотине пута возио и брзина од 70 км на сат ми изгледа као брзина корњаче. Осећај моћи је постао трезвенији, јер човек већ познаје све прилично ограничене могућности аутомобила и ја више никад нећу моћи да поновим иста осећања, једино ако можда пробам да летим авионом.

Овде се открива још једна врло важна истина. Прва љубав се по правилу брзо гаси. Осећања која су још јуче потресала човека брзо постају уобичајена и чини нам се да љубав одлази.

Навика је оно што често убија прву љубав. Желели бисмо да интензитет утисака остане исти, али тако не бива. Осећања бледе, а ми смо разочарани. Заљубљеност се у већини случајева завршава управо овако - разочарењем и расанком. Није случајно да сама синтагма „прва љубав” већ некако жалосно указује на то да после прве обично следи друга, затим трећа, итд.

Подсетићу да је прва љубав осећање љубави која се тек рађа. С чим ово осећање може да се упореди? Претпоставимо да сте имали саобраћајну несрећу, повређени сте и целе године сте лежали у болници, јер нисте могли да ходате. И сад осећате да се опорављате. Радосни сте због тога, јер ћете убрзо моћи да ходате. Осећања вас преплављају. И ево, умали сте и већ читав месец дана ходате. Да ли сада доживљавате исту такву плимину осећања и да ли ћете се радовати сваком кораку? Тешко да је тако. Сад је ходање за вас обична ствар. На пример, какво романтично одушевљење може да изазове то што ћете отићи до тоалета? Исто тако је и у љубави. Док си само заљубљен осећања те преплављују, али кад заволиш, тада чулност нестаје и почиње свкодневни живот, док љубав остаје. Ходаш? Значи, не личиш на болесника који лежи, ти си други човек. Заволео си, значи, више не личиш на заљубљеног, све је другачије, ти си други човек.

Иако сам тако без пѠтоса говорио о првој љубави (ето, прва је па се зато памти) желео бих да вас упитам:

„Да ли је можда у првој љубави скривена још нека дубока тајна?”. Да, и она се огледа у томе што је прво осећање врло чисто и светло. Ову чистоту треба ценити, јер се она, такође, врло тешко може поновити. Кад човек пије воду са извора она је први пут чиста и незамућена. Али, ако узбуркамо извор ми ћемо га сигурно замутити и да бисмо се са њега поново напили чисте воде треба јако много стрпљења.

Навикли смо се на мисао да ће „нас љубав изненада погодити као гром из ведра неба кад га човек уопште не очекује”. У ствари, човек треба да уме да чува своја осећања, односно да их чува од случајног узбуђења које може да замути чист извор наше душе. Већина људи се заљубљује лако и без размишљања, олако губећи дар који нам је дат – чисто и светло осећање прве љубави. Управљање сопственим осећањима је тешко, али је могуће. И врло је опасно лако се препустити првом случајном заносу. За оне који су успели да сачувају своја осећања, прва љубав је врло дубоко и озбиљно осећање, које може да прерасте у истинску љубав у браку. Брак у којем је прва љубав за цео живот остала једина, биће најсрећнији. Шта може бити боље за брак него кад прошлост супружника није оскрнављена никаквим случајним везама, заносима или заљубљеностима?

Подсетимо се зашто се Татјана заљубила у Оњегина. Пушкин врло тачно описује ову заљубљеност:

*Заљубила се – време дође.
Пролеће тако буди врело
У топлој земљи зрно зрело.
Давно је њена машта будна,
Кроз нежну тугу непрестану,*

*Тражила своју кобну храну;
И љубавна је патња чудна
Стезала младе груди стога,
А душа чекала... ма кога...*

Дакле, Татјана је у својој уобразиљи одавно створила неки лик и зато се заљубљује практично у првог младића на којег наилази. Притом Пушкин врло јасно објашњава разлог оваквог Татјаниног стања:

*Роман је био радост њена;
И накнада за све, а она
У варке беше заљубљена
У Русоа, и Ричардсона...*

А сад, кад је срела Оњегина, сва њена машта и уобразиља су нагрнуле ка њему:

*Са каквом пажњом сад Татјана
Над љубавним романом бдије,
И како живи очарана
Заводљив отров његов пије!
Маштања снагом, снагом снова,
Оживљена створења ова:
Малек-Адел уз Де Линара,
И Вертер, патник тај пун чара,
Волмар крај своје љубавнице.
И Грандисон, тај узор људи
(Што сад у нама дремеж буди)
Сви они сад су исто лице
За сањалицу нежну били:,
У Оњегина су се слили.*

Дакле, драги младићи и девојке, чувајте своја осећања, чувајте своју душу од случајних заноса, не тражите љубавне авантуре, не читајте љубавне романи, не гледајте празне серије, не заносите се западним љубавним мелодрамама. Стрпљиво чекајте своје право дубоко осећање и онда постоје велики изгледи да ће ваша прва љубав постати први одблесак освита праве љубави која надлази.

Љубав на први поглед

Постоји израз „љубав на први поглед”. Међутим, рекао бих да је то страшно – заљубити се одмах после првог сусрета. Заљубити се после првог сусрета значи покренути у својој души огроман механизам различитих осећања - дозволити себи машталачки занос, препустити се уобразиљи и фантазијама, а притом се испоставља да је ваша душа у власти све јачих осећања. Зауставити тај механизам веома је тешко. Заљубљеност је попут дроге - што је више уживаш, тим је више желиш.

Где је гаранција да онај ко је покренуо овај сложени психолошки механизам, после првог овлашног погледа, неће поново покренути исти тај механизам, после истог таквог првог погледа, само другог човека?

Љубав на први поглед је пример како човек не уме и не жели да чува своју душу, пример очигледне распуштености. Шта може бити неразумније него трошити своје душевне снаге на ко зна кога? Крајње је опасно овако се заљубљивати. После неколико таквих заљубљености (а њих ће сигурно бити неколико) душа ће бити опустошена. Да не би било грешке, после првог погледа треба да уследи и други, и трећи, да би тако човек проверио свој први утисак.

Изјављивање љубави

У изванредном филму о животу породице с много деце, „Једном после двадесет година” постоји сцена у којој супруг после дуго година заједничког живота, након што се у њиховој породици родило десеторо деце, први пут својој жени изјављује љубав. А пре тога су они живели и волели су се без икаквих љубавних изјава. Чини ми се да су аутори филма то врло добро уочили - истинској љубави нису потребне изјаве. Ја бих чак дозволио себи да кажем - изјављивање љубави је знак заљубљености, а не љубави. У принципу то је и јасно, јер се љубав изјављује пре брака, а по раније датој дефиницији она се рађа тек у браку. Заиста, људи изјављују оно чега још увек нема. А и сама реченица „Ја те волим”, већ одаје своју неистину. Тамо где постоје појмови „ја” и „ти” још увек нема љубави. Љубав почиње од појаве појма „ми”.

Ово изгледа парадоксално, али чињеница је да се управо људи који се заиста воле, не удварају једно другом као што то чине заљубљени. Односно, они изнутра постају ближи, а спољашњих испољавања љубави све је мање. Наравно, разлог зашто већина мужева не поклања женама цвеће није то што осећају да су са њима једно тело, већ просто због недостатка пажње и бриге. Али супружницима који се воле није потребно испољавање бриге у одређене дане, пошто је они исказују непрестано, сваког дана. Ако муж поклања жени цвеће 8. марта и вредно пере судове тог дана то, наизглед, није лоше. Али ако 9. марта буде лежао на каучу, јасно је да је његова брига привидна. А ако супруг који свакодневно помаже супрузи у кућним пословима њој и не поклони огроман и ракошан букет, већ само скроман и јефтин, она се вероватно неће увредити. Изјава љубави при-

том такође неће бити потребна. Она је неопходна тамо где нема осећаја истинске блискости. Тамо где би друга страна почела да сумња, вероватно јој треба посведочити своју љубав.

Мада, нисам баш сасвим у праву. Изјаве љубави такође стално одјекују и међу супружницима који се воле, само што човек не може одмах да их чује. Испричаћу догађај, а ви ми одговорите: у ком тренутку се овде чула изјава љубави? Млади пар је дошао у госте. Кад су домаћини изашли на тренутак супруга одједном случајно закачи омиљену вазу домаћина и она се с треском разби. Забринути домаћин жури да види да се није случајно разбила његова ваза. „Шта се десило?” пита супруга. „Опростите, разбили смо вашу омиљену вазу”, одговара муж. Да ли сте овде чули изјаву љубави? Нисте? А ње је било. Ко се досетио? Тачно! Супруг је рекао: „Ми смо разбили”, а не „Она је разбила”. У овом „ми” се и састоји изјава љубави. Ма шта да се деси, то се дешава *нама*, и супруг који воли никад се неће одрећи своје жене: „То смо *ми* разбили”.

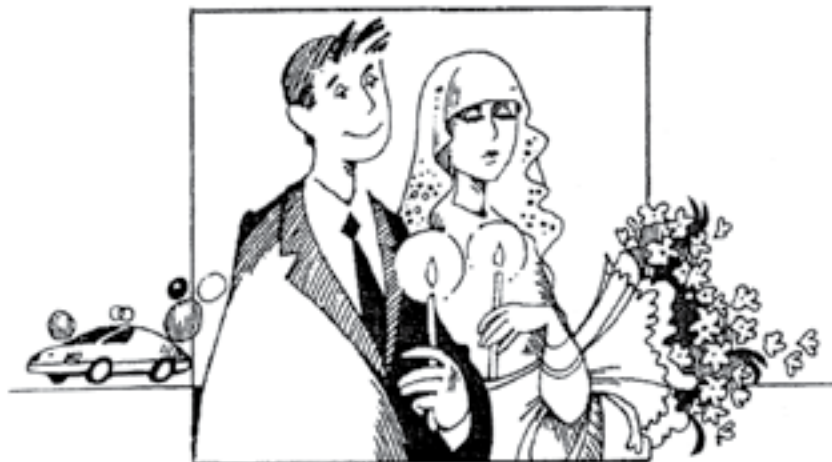

Међутим, изјава љубави је увек било и биће, и не само то, оне су крајње потребне – јер чудно је ступити у брак без изјављивања љубави. Међутим, изјаве се разликују. У прошлим вековима оне уопште нису биле налик данашњим. А и то често нису биле изјаве љубави, колико понуда за ступање у брак: „Волим вас, удајте се за мене”. Јер увек су се нудили и срце и рука. Нудећи срце људи су говорили да воле, а нудећи руку, говорили су о венчању. Зато што се управо за време венчања руке супружника неколико пута сједињују у знак њиховог брачног савеза. Дакле, правилно изјављивање љубави истовремено претпоставља по-

нуду за ступање у брак, у којем ће ова љубав расти. Овакво изјављивање љубави јесте изјављивање спремности човека да воли, спремности да учини озбиљан корак, да ступи у брак, да сноси одговорност за судбину другог човека.

Међутим, данас се често све одвија другачије. Пред очима ми је следећа слика. Момак и девојка стоје у хаустору загрљени (данас се грле много пре међусобних признања и уопште изјава о својим осећањима), једва се чују речи у узбуђењу изговорене шапатам: „Волим те”. Одговор: „И ја тебе волим”. После овога као у класичним западним филмовима следи дуг, отегнут пољубац. И то је све! Тиме су све изјаве завршене, обоје заљубљених су срећни.

Коментар за ову сцену је најпростији: она нема ничег заједничког с правим изјављивањем љубави. Иако срце дрхти и речи се од узбуђења изговарају са напором, ово није изјава љубави. Запамтимо, ако након изјаве љубави не следи понуда за брак, реченица „Волим те” се може превести на следећи начин: „Заљубљен сам у тебе до ушију, дозволи ми да се љубим с тобом”. Ради се о томе што је љубити се занимљивије него се просто грлити. Али љубити се без изјављивања љубави некако није баш пристожно. Зато се и изговарају речи љубави. Међутим, подсећам вас, не заваравajte се овим изјавама, оне не вреде ни пребијене паре ако човек уз њу не нуди и своју руку на коју бисте се ослањали у животу. Ако нема понуде за ступање у брак то значи да је пред вама човек у потрази за љубавним авантурама који просто жели да искуси нова осећања. Он жели да се ваши односи даље развијају, али не и да оду предалеко и да се ствар заврши браком.

Беседа II

Како ступити у брак?

Брло је компликовано правилно ступити у брак. Избор супружника треба да се учини једном за читав живот. У идеалном случају овде не би требало да буде промашаја. Али, ради се о томе што нема методе која би гарантовала да неће бити грешака. Чак бих рекао следеће: брак је увек ризик, брак је увек искорак затворених очију.

Приликом ступања у брак човек се сусреће с одређеним парадоксом, са два неспојива услова, која утичу на његов избор. Ево у чему се састоји парадокс. Пишем на табли две противречне одредбе:

**1. Треба што је могуће боље
упознати будућег супружника пре брака.**

Али, с друге стране:

**2. Није могуће добро упознати
будућег супружника пре брака.**

Почећу са другом изјавом. Због чега није могуће истински упознати свог будућег брачног друга? Пре свега, истаћи ћу да је упознати другог човека, па чак и себе самог до краја практично немогуће. А пошто сад говоримо о породици треба рећи да се у свакој жени налазе три потпуно различите жене и да се у сваком мушкарцу налазе три потпуно различита мушкарца.

Целокупан развој односа између мушкарца и жене пролази кроз три основне фазе:

МУШКАРАЦ

момак

муж

отац

ЖЕНА

девојка

жена

мајка

Момак, муж и отац су потпуно различити људи; иако се налазе у једном човеку, сваки од њих има своју логику понашања. Сам момак још увек не зна какав ће бити муж или какав ће бити отац. Исто може да се каже и за девојку. Дакле, размотримо све ове фазе.

Момак и девојка. Већ док се изговарају ове речи, на лицима људи се по правилу појављују осмеси и човек има жељу

да дода: „Момак и девојка, печена кокошка“. Ово је најзабавнија, највеселија и најромантичнија фаза у односима између мушкарца и жене. За ову фазу су карактеристичне следеће две црте: као прво, свако од заљубљених се из све снаге труди да сакрије своје недостатке; као друго, свако покушава да покаже све своје врлине, чак и оне којих нема, али би могле да постоје.

На пример, младић позива своју девојку на рођендан. Његова мајка притом ликује. Напокон су из собе њеног драгог сина нестале поцепане чарапе које су лежале на сред собе и она старудија на његовом радном столу, која је стварала „уметнички неред“, уредно је сложена у фиоке. У мом животу десио се следећи случај. Једном сам морао да преноћим у Москви код познаника. Док смо пили чај, кад је домаћин куће изашао на тренутак, његова супруга ми је рекла: „Долазите чешће, супруг је три дана пре вашег доласка почео такво спремање стана као никад раније“. Заиста, сви ми увек настојимо да сакријемо своје мане од других.

Позивајући младића на породични празник, девојка ће се потрудити да спреми нешто јако необично што још није кувала и што вероватно касније неће моћи да понови. Можда девојка није баш најбоља домаћица, али ће за време док јој се младић удвара настојати да буде таква.

Кад млади пар буде шетао увече градом из њихових уста тећиће нежан разговор, све грубе речи биће на неко време искључене из вокабулара и разматраће се тако узвишене и племените теме које могу да падну напамет само заљубљенима. И у овој жељи да човек изгледа бољи могуће је да ни у коме од заљубљених нема ни мрвице лукавства, жеље да превари или да другог „преведе жедног преко воде“. Просто, у овој фази човек заиста жели да изгледа бољи, чак и пред самим собом.

Али, колико дуго се може шетати на месечини? Пролази време и момак и девојка ступајући у брак прелазе у нову фазу, они постају муж и жена. Постепено, у току кратког времена сви односи између њих мењају се до непознатљивости.

Муж и жена. Да бисмо боље разумели оно што се дешава са младенцима поставићу вам следеће питање. Замислимо ову ситуацију: младић, који још увек није ожењен живи с мамом, татом, братом и сестром у једном стану. Ноћу се буди и хоће да оде у тоалет. Отвара ормар и узима одело? Области свечане ципеле и кравату? Не? Али ако оде у гаћама и мајици, у тако непристојном издању могу да га виде мајка и отац, сестра и брат! Шта кажете? Тачно!!! Човек се не стиди својих ближњих!

А сад слушајте шта се дешава с младенцима убрзо после ступања у брак. Они постају најрођенији и престају да се стиде једно другог. Кад девојка свраћа по свог младића пре шетње он никад пред њу неће изаћи у гаћама „за по кући” и поцепаној мајици. Иначе, девојка ће просто побећи од оваквог неваспитаног понашања. Пред мамом човек може да се појави у оваквом издању. „Мама, никако да ми закрпиш мајицу, и ево идем у поцепаној.” Кад постану муж и жена младенци много више сазнају једно о другом, сазнају оно што се раније брижљиво скривало а и сад се крије од других људи. Они сад више нису страни једно другом, они су постали блиски рођаци, жена је ближа од мајке, а муж је ближи од оца. Сад ће жени бити упућене речи: „Ниси ми закрпила, па гледај како идем у поцепаном”.

Управо после ступања у брак из човека избијају све његове лоше навике. Сад муж за време ручка може да узме кутлачу и да њоме почеше леђа, може и виљушком да чачка уво, без обзира на зачуђени поглед своје жене. Сад се све то може. Тешко је замислити да младић седи с девојком у кафићу и галантно јој се удварајући одједном почне виљушком да чисти зубе или да прстом копа нос.

Руски језик је врло mudar и богат, у њему се огледају многе духовне истине. Ко може да каже шта значи реч „невеста?” Ова реч се образује од корена „водити” - знати. Дакле, „невеста” значи „неиспитана”, „непозната”. Пре брака ниједан момак не може да се похвали да зна све о својој девојци. Човек не може упознати другог човека док се не среди с њим.

Млада још увек није рођака, она је делимично још странац, а жена је више него рођака, она је једно тело са својим мужем. Свима је већ одавно познато да највише љутње и нетрпељивости човек излива на себи блиске особе. Ако супруг на послу заузима високу функцију и током целог радног дана у односу са другим људима сузбија своју љутњу и умор, да пред њима не би лоше изгледао, тада он код куће на жени и деци искаљује све оно што му се у току дана скупило. Зашто да се устеже? Она му је жена – истрпеће, а деца у принципу треба да поштују оца и да га се плаше. Значи, нека трпе и поштују. Тако се испоставља са да многи наизглед фини људи злостављају своје ближње.

Многи бракови се распадају врло брзо, чим се младенци макар мало открију једно пред другим.

Али, претпоставимо да супружници немају много лоших навика или да су слично васпитани и да ничим не шокирају једно друго. Тада прелазак од момка и девојке на мужа и жену пролази релативно лако. Пролазе две-три године и по правилу муж и жена прелазе на нови стадијум у

својим односима. Рађа се дете, и они постају потпуно други људи – отац и мајка.

Отац и мајка. Односи између мушкарца и жене поново се мењају и то врло озбиљно. Рођење детета уједно доводи до новог рађања породице.

Шта се мења? Почећу од можда на први поглед не толико карактеристичне, али потпуно могуће појаве. У књигама за младе маме у којој се дају инструкције стручњака за негу детета може се наћи следећи опис појаве као што је очева љубомора: он је љубоморан на своје дете. Поставља се питање, зашто он да буде љубоморан? Па то је његово дете, није жена „заглавила” с неким са стране! Међутим, у суштини, ова појава не настаје сама од себе. Размислимо заједно. Муж је пре рођења детета свако вече долазио с посла и сигурно је знао да га код куће чека жена, која је већ испржила његову омиљену кајгану са шунком и спремна је да слуша његове приче о свим догађајима на послу. Међутим, рађа се дете, муж долази кући и види - вечера није готова, жена га не пита како је провео дан, и уопште не обраћа пуно пажње на њега. Сва њена пажња је усредсређена на дете. До озбиљне љубоморе с истеривањем правде и жалбама, наравно, не долази тако често, али да би се помирио с овим променама отац мора да у извесној мери поради на себи.

Разлику између оца и мајке и мужа и жене, врло добро илуструје једна реченица, коју је изрекао Антоан де Сент-Егзипери. Узгред речено, ко може да каже која дела је он писао? Барем најпознатије... Да, тачно – „Мали принц”. Обавезно пажљиво прочитајте ову причу о малом дечаку „који је доспео на Земљу са планете мало веће од њега самог”. Прича је у потпуности посвећена љубави и пријатељству. У свом другом делу Сент-Егзипери каже: „Заљубљени (мислим да

ми је у руке доспео не сасвим успешан превод, тачније би било рећи „они који се воле”) нису они који гледају једно у друго, већ они који гледају у исту страну”. Запамтите ову реченицу.

Заиста, док у породици нема деце у породичним односима долази до зачараног круга – жена воли мужа због тога што се он брине о њој, а муж воли жену због тога што се она брине о њему. Ови односи носе у себи печат обичног егоизма. На пример, поштујем свог имућног комшију због тога што ми он понекад даје новац на зајам, а он мене поштује због тога што помажем његовом сину да се спреми за факултет. Тешко да се овакви односи могу назвати несебичним пријатељством. То ће пре бити пословни односи на обострану корист. Исто може да буде и међу супружницима. Ти мени, ја теби. Али, ако у оваквим пословним односима један брачни друг нешто не да у потпуности, други може увређено да каже: „Како ти мени, тако и ја теби”. Узајамне увреде ће расти, ускоро ће доћи до изгреда, итд. Овакав савез је врло лабав.

Савршена љубав почиње да се појављује управо онда када супружници почињу заједнички да воле трећег, да се заједно брину о њему и да се труде на његовом васпитању. Две руке нећемо назвати мајсторским онда кад оне науче да једна другој секу нокте и да мажу једна другу кремом, већ онда кад у једној руци буде материјал, а у другој длето и кад као резултат њиховог заједничког, складног кретања настане уметничко дело.

Са појавом деце односи између супружника се принудно озбиљно мењају. Тога сам нарочито постао свестан после рођења трећег детета. С првим дететом је су-

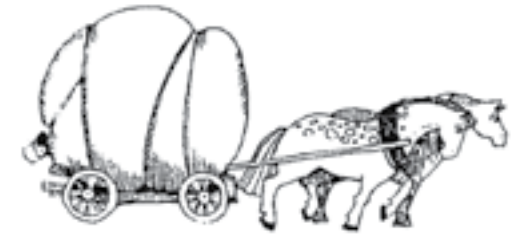

пруга мање-више излазила на крај, затим је долазила и бака у помоћ, с другим је поново у неколико најтежих месеци дошла бака. Али прво време после рођења трећег детета било нам је јако тешко и нико нам није помагао. Једном кад је дете имало око месец дана вратио сам се кући после многих послова у храму. Враћам се и размишљам отприлике овако: „Ево, сад ћу да дођем кући, поседећу једно пола сата, појешћу нешто и барем мало се одморити”. Међутим, чим сам сео пада ми је пришла и упутила следеће речи укора: „Слушај, кад дођеш кући требало би одмах да уђеш у кухињу и видиш да ли је опрано све посуђе, да одеш у купатило и видиш да ли је опран веш, и погледаш да ли је све сређено у собама. *Требало би да стално гледаш како да ми помогнеш!*“. Наравно, прво сам негодовао у себи и чак сам покушао да ово негодовање заоденем у речи, али убрзо сам схватио да свеједно нећу бити у праву, јер супруга се у току целог дана уморила барем исто толико колико и ја, а није баш лако обављати кућне послове када је једно дете у рукама, а двоје јурцају унаоколо. Тек тада сам схватио да наша кућа више није пријатно гнездашце у које могу да долазим да бих се одморио после напорног дана. Сад је кућа постала друго радно место.

Добро запамтимо ово. *Са појавом деце кућа постаје друго радно место.* Муж је поштено одрадио осам сати поред струга, долази кући, а тамо почиње нови посао – прање судова, веша, сређивање, читање књига, играње с децом, и тако даље и тако даље. И овај посао је много одговорнији. Ако у фабрици направиш шкарт он може да се поправи, а ако га и не поправиш, свеједно нећеш трпети ти него онај ко буде користио твој производ. Али ако лоше васпиташ децу, трпећеш управо ти и то до краја живота.

Можемо навести следећу слику: породицу пре рођења деце представљају два млада ждребета, која пасу на зеленој ливади и играју се. А породица после рођења деце јесу два

теглећа коња упрегнута у таљиге које вуку прљавим разлоканим путем, и ако један коњ одбије да вуче терет, други ће улагати два пута више напора. А многи после дивне зелене ливаде нимало не желе да се упружу у кола.

Од две противречне тврдње које су написане на табли, најпре смо разматрали другу. Покушао сам да објасним због чега је тешко упознати човека пре брака, зашто приликом ступања у брак увек постоји ризик да ће човек погрешити у процени друге особе. Говорићу сад о томе како да смањимо овај ризик; како се ипак може више сазнати о будућем брачном другу?

Дакле, у сваком човеку седе три потпуно различита човека: момак, муж и отац. И девојци није нимало лако да препозна какав отац ће бити њен младожења. Међутим, управо овде се може видети **први рецепт**, који помаже да се правилно ступи у брак. Овај рецепт сам чуо од једне познице. Имала је 19 година, спрема се за брак с 46-годишњим мушкарцем, који је иза себе већ имао два неуспешна брака. Дуго је размишљала пре него што се одлучила на овај корак. На крају је поставила себи питање и одговор на њега је коначно све разрешио. Упитала је себе: „А да ли ја желим да овај човек буде отац моје деце?”. Одговорила је: „Да!” – и самоуверено ступила у брак упркос противљењу рођака. Питање заиста треба поставити само овако: „Не тражим мужа *за себе*, већ оца *за своју децу!*” За себе се обично тражи онај с ким је занимљиво отићи у дискотеку, с ким се може прошетати улицом да другарице позавиде. А за своју децу нађимо ипак неког бољег, можда не најбогатијег и најлепшег, али најпоузданијег.

Зато, док бирате себи мужа застаните и упитајте се: „А да ли ја желим да баш овај човек буде отац мог детета? Да ли желим да он васпитава мог сина? Да ли желим да мој син личи на њега?”

Други рецепт је врло прост. У Тројице-Сергијевој Лаври има много искусних духовника, односно свештеника, код којих људи долазе по савете духовне природе. Ови духовници обично дају благослов да се поступи на следећи начин - од познанства до брака нека прође најмање годину дана. Зашто тако много? Супруга и ја већ после пола године нисмо имали никаквих сумњи, просто смо чекали следећих пола године да бисмо напокон могли да се венчамо.

Покушају да објасним зашто је ради међусобног проверења потребан прилично дуг период и како ово време треба провести. Сад се обраћам женској половини разреда. Наведите ми особине које мора да поседује ваш будући муж. Диктирајте, а ја ћу писати на табли.

Добар

Јак

Паметан

Леп (по мишљењу већине девојака
ово није обавезна особина)

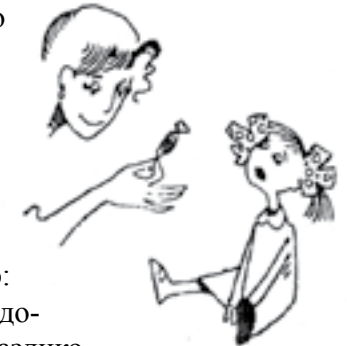
Веран

Хајде да анализирамо макар ове основне карактерне особине. Почећу од **верности**. Замислимо следећу ситуацију. Девојка долази кући и каже мами одушевљеним гласом: „Мама, јуче сам се упознала с једним младићем! Он је тако веран! Сутра ћу се удати за њега!”. Смешно, зар не? Верност се проверава годинама. Овде можда неће бити довољна само година дана. Неко од присутних каже: „Можемо се код других људи распитати о његовој верности, на пример, код његових другова”. Тешко! Као прво, о свом другу нико неће

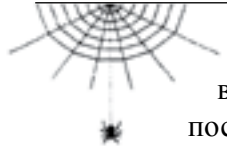
рећи ништа лоше, а ако неко и каже, вероватно просто хоће да вас преотме. А и испада да ћете неком другу веровати више него свом момку. Није логично!

Све карактерне особине као што је верност, проверавају се и испитују годинама, будући да њихове манифестације можемо погрешно да протумачимо. Погледајмо и остале особине које су написане на табли.

Добар. Овде човек треба да се научи да разликује истински доброг човека од „добричине”. Шта мислите да ли је добра мајка, која детету на свако његово цичање да бомбону? Не! То је лоша мајка, зато што она детету даје бомбону само да би оно заћутало и да је не би узнемиравало својом виком. У питању је „добар” поступак којим се она брани од детета чинећи га размаженим и наносећи штету његовој души - уместо да уложи труд у његово васпитање. Заиста добра мајка ће рећи строго: „Седи, прво поједи супу, а онда ћеш добити бомбону!”. Да би „добричину” разликовали од доброг потребно је време.

Јак. Дивно је ако је муж јак. Али колико често се под маском снаге не крије само снага, већ још и дрскост и безобразлук. Наравно, девојци је пријатно да се прошета с младићем који, да би заштитио своју драгу, чим види неког мангупа, стеже песнице. Али ако она не погледа пажљиво како се, на пример, предмет њене љубави односи према својим родитељима, шансе да ће погрешити веома су велике. Ако је њен момак безобразан према својим „маторцима”, то није снага, већ безобразлук. И једног лепог дана у њиховом породичном животу после једног у низу свађа, он неће стегнути песнице кад види мангупе, већ кад види своју љуту и

непослушну жену. Да ли ће момак поштовати жену ако не поштује оца и мајку? За то постоји мала вероватноћа. Стога не трошите годину дана познанства у празно проводећи се било где, избегавајући родитеље који вам наводно сметају да се наслађујете тиме што сте заједно. Чешће одлазите у породицу вашег изабраника и пажљиво гледајте не само на то како вам се он удвара, већ и како се понаша према блиским особама, јер се од њих више не стиди. Управо овде се и може видети слика ваше будуће породице.

Паметан. Паметан муж - то је такође дивно. Међутим, постоји права и лажна мудрост. Као прво, не треба мешати мудрост и образованост. Неписмен човек може бити много мудрији од ученог. У породици је потребна посебна мудрост. Ни из далека не могу сви да разумеју и да знају где у конфликту треба попустити, а где инсистирати. Препознати овакву мудрост у човеку подједнако је тешко као и препознавање верности. Она се може запазити тек кад човек знаш дуже од једне године.

Образован муж - такође није лоше. Али само онда кад је знање без примеса одвратне особине душе као што је надменост. Знања често надимају човека. И испашће да је девојка хтела да се уда за паметног, а удала се за надменог.

А кад муж схвати да жена не може да разликује Штрауса од Хајдна или Делаacroa од Клода Монеа можда ће се односити према њој с надменом снисходљивошћу.

Узгред, треба додати да надменост сама по себи ставља маску памети, чак и ако памети нема. Врло добро се сећам једног младића који је приликом првих сусрета запањивао својом способношћу да све анализира с изразом правог znalца. Ово је од-

мах изазивало поштовање према њему. Међутим, касније се испостављало да нема појма о предметима о којима је тако важно расправљао. И после неколико месеци поштовање скоро свих познаника према њему, које се родило на почетку замењено је раздражљивошћу, па чак и презиром. Боље ће бити ако девојка добро проучи младожењу пре ступања у брак него да се после мучи живећи с надменим незналицом.

Леп. И за данас, последња особина будућег мужа – **лепота**. Крајње сам солидаран с онима који сматрају да ова особина за мужа није обавезна. Леп муж је опасна ствар. Леп младић (исто као и девојка) по правилу је размажен пажњом супротног пола. Зато је велика опасност кад се у породици роди дете и супруга сву своју пажњу пренесе на њега, супруг ће због недостатка пажње на коју је навикао и нехотице почети да је тражи са стране. Једини излаз је уверити се у његову оданост. А ово се, као што смо на почетку већ говорили, проверава годинама. Леп и веран муж – има ли шта боље? Нажалост, ова комбинација је врло ретка.

Све што сам до сада говорио о ступању у брак подразумева да у брак ступате из заљубљености. То јест, ви сами тражите и налазите себи супруга, односно супругу. Међутим, то није једини начин да се ступи у брак. Испоставља се да се може оженити или удати потпуно прескочивши ову етапу. У прошлости се то врло често дешавало, кад би, на пример, девојка видела свог младожењу први пут тек у храму за време венчања. Није случајно да постоји не само израз „удавати се”, односно удавати се сама, већ и израз „удавати”, кад девојку удају а да је при том ништа не питају.

Навешћу причу митрополита Венијамина (Федченкова), која је наведена у његовим мемоарима, о томе како је прадеда оженио сина, тј. његовог деду.

„Мама ми је причала да се њеном мамом, тј. баком, наш деда није оженио по свом избору, већ по вољи родитеља – као што се то обично чинило у стара времена у простим сеоским породицама и клиру. Ствар је стајала овако. Једне зимске вечери дедин отац Ђакон Василије (Оршевски) долази кући; а деда Николај, тада још младић (који због нечега није завршио богословију) лежи на пећи.

„Никола, хеј, Никола!” каже отац нашем деди.

„Молим, оче?”

„Решио сам да – те оженим”.

„За кога, оче?”

„Ево, од оца Василија (у овом селу, Оршевки, био је други Ђакон, који се такође звао Василије) хоћу да ти узмем Надежду за жену”.

„Оче! Ону рошаву?”, приговара незадовољни и неслободни младожења. А бака је у детињству прележала богиње и на њеном лицу је остало неколико крупних ожилјака, који уопште нису кварили њено лице.

„Шта?!”, прогневио се прадеда. „Шта кажеш? Зар сам ти ја непријатељ, а не отац? Знам кога ти бирам! Море, силази с те пећи!”

Деда је сишао, а отац је узео рогач (којим су код нас у пећ стављали чанке и ливене лончиће) и по леђима – једном, двапут - „очитао му лекцију.”

„Опрости оче”, замоли деда. „Нека је и рошава, нека је и крива, нека буде како кажеш!”

И узели су се. И како је мудар био избор: деда је био немирног карактера; касније је пио пуно вина. И ето, тако немирном момку Господ је послао изузетно смирену жену

Надежду. И она се никада није жалила, никад није роптала на деду: увек је била тиха претиха, ћутљива и кротка”.

Ово се може назати браком из рачуна, не из материјалног, већ из духовног рачуна. Дешава се да је човек већ спреман да ступи у брак, али не може да нађе себи невесту. Верујући млади људи се понекад у таквим случајевима обраћају искусним духовницима и моле за помоћ. Свештеник може да каже: „Ено, видиш ону девојку, иди, упознај се”. Духовник знајући ту девојку не само споља, већ познајући и њено унутрашње стање захваљујући исповести, помаже младићу да начини добар избор. Знам неколико људи који су управо тако ступили у брак, они су сад свештеници и њихови бракови су јако добри. Практично не знајући једно друго, прескачући фазу момка и девојке и без икаквих дугих удварања ови су парови постајали муж и жена.

Још једна, сад већ последња прича на дату тему, чуо сам је од једног московског свештеника о његовом школском другу из богословије. Да би постао свештеник, за шта се спрема сваки богослов, он треба да буде или монах или ожењен. А док човек не начини овај избор неће бити рукоположен за свештеника. Зато се често дешава да се школовање у богословији завршава, младић је већ на последњој години и треба да размишља о свештенству, а нема одговарајућу особу са којом би ступио у брак. Један богослов је поступио на следећи начин. Помоливши се и замоливши Бога за помоћ одлучио је: „Идем у Тројицку цркву (главни храм Тројице-Сергијеве Лавре у оквиру које се налази Московски богословски факултет) и упознаћу се са првом девојком која из ње изађе”. Тако је и урадио. И Господ му је заиста послао врло добру попадију. Брак је био врло срећан, родило им се осморо деце. Наравно, да би се човек одлучио на овакав корак, треба да има велику веру у помоћ Божију, али је зато тај момак добио невесту право из Божијих руку. И не може

се рећи да је поступио неразумно. У његовом поступку је такође постојала духовна рачуница. Јер није ишао да бира невесту на вратима ресторана, већ на вратима храма, и зато није нашао неку ветропирку, већ дубоко верујућу жену.

Дакле, то је **још један рецепт**. Може се ступити у брак и из духовне рачунице, без заљубљености и удварања. Духовна рачуница се састоји у томе што човек рачуна на искуство старијих (на пример, родитеља), духовника или непосредно на помоћ Божију. Међутим, овај рецепт може да се примени само на верујућег човека.

Беседа III

Деца

У прошлој беседи смо већ говорили да појава деце мења породицу, она као да се по други пут рађа. Врло је тешко да се без деце појави права љубав, пошто су супружници у том случају окренути сами према себи и воле само једно друго. По речима Сент-Егзиперија права љубав се рађа онда кад супружници почињу да гледају у исту страну, односно кад уче да заједно воле друге људе. Ако супружници не желе да имају децу у томе постоји нешто сумњиво. Пре неколико година сам случајно гледао телевизијску емисију посвећену проблему наталитета. Један млади пар из сале је изјавио какав је њихов став у вези с овим питањем: „Супруга и ја сматрамо да се сви проблеми у породици - препирке, свађе и скандали, дешавају због деце. Зато смо одлучили да се стери-

лишемо”. Подсећам на то да је стерилизација операција после које човек никад неће моћи да има децу. Овакав став ми се чини толико ненормалним да до дана данашњег не могу да поверујем да је оно што је овај млади пар рекао било истина. Највероватније је да је то био један у низу трикова у забавним емисијама – ради одржавања интересовања за ову тему овај пар је за одређени новчани износ замољен да каже оно што су желели аутори емисије.

Дакле, у породици треба да буде деце (или барем једно дете). Данас ћу вам говорити о томе ко је дете, каква је његова веза с родитељима, каква је њихова телесна, а каква духовна веза са њима.

Почећу од духовне везе између родитеља и деце. Међу неверујућим људима, а данас кад нема довољно просвећености међу парохијанима, чак и међу верујућим људима, крајње је раширена једна заблуда о духовном животу детета. Обично се сматра следеће: ето, мама је донела дете из породилишта. Узмеш га у руке – чисти анђелко, само што му крилца недостају. Његова душа је чист лист папира, још нема на њој ни једне једине мрвице. Човек само што се не истопи, и страх га је чак и да га дотакне да не би запрљао његову чисту душицу. У ствари, уопште није тако! Испоставља се да кад мама донесе детенце из породилишта оно уопште нема пет-седам дана, већ има девет месеци! Црква Христова је увек знала да човеков живот почиње од момента зачећа. Од родитеља је тело, а од Бога душа и она се даје у тренутку зачећа. То је већ мали човек. Његово тело се састоји од две, четири, осам, ... ћелија и има душу, зато је већ пуновредни човек – са душом и телом. И абортуси су по црквеним канонима изједначени с правим убиством.

Дакле, дете има већ девет месеци и за ово време његова душа, по правилу, већ бива умрљана мноштвом грехова. Каквих? Па оно није начинило ни корак, није из-

говорило ни реч, није учинило ниједан самосталан поступак!

Духовна веза између детета и родитеља толико је јака да сваки грех родитеља као таман печат пада на дететову душу. Мама и тата увече седају пред телевизор да би гледали непристојан филм. Њихова кћерка се још увек налази у утроби мајке, ништа не види и скоро ништа не чује. Али родитељски грех се урезује у њену душу. Тек касније после петнаест-шеснаест година родитељи ће ширити руке и чудити се: „Откуд то у њој? Ми смо је васпитавали строго, ништа непристојно у свом животу никад није видела, све њене другарице су пристојне. Како је постала таква уличарка?!”. Да, ништа јој нису показивали, али су се сами блудно понашали; у друштву пријатеља мама је допуштала себи да флертује, тата се на улици и на послу често загледао у кратке сукње, увече су, ставивши децу на спавање, дозвољавали себи читање жуте штампе, са занимањем су дискустовали прочитане колумне о интимним детаљима из живота познатих људи. Дете ништа од овога није видело, али је у души остало урезан грех. На пример, тата је дозволио себи да украде из фабрике добар алат и он схвата да за сина није корисно да то зна. „Иначе ће постати лопов кад порасте!”, -мисли отац у себи. Међутим, касније овај несрећни отац никад неће ни схватити зашто из његовог џепа нестаје новац, јер он сина није томе учио. Таква је особеност духовне везе – мајка не види сина, али осећа његову бол; син не види родитељски грех, али стиче склоност према њему.

Међутим, није све тако страшно. Захваљујући духовној вези не преносе се само грехови. Светост и праведност се такође урезују у децу. У Православној Цркви

многи свеци су имали праведне родитеље. Пример су свети родитељи преподобног Сергија Радоњешког, затим родитељи светог Василија Великог који су васпитали неколико деце, која су прослављена у сабору светих.

Може се рећи следеће - сав духовни живот деце одвија се кроз родитеље. Дете од момента свог настанка (односно од зачећа) жели да се моли, то тражи његова душа. Детенце се буди ујутру у кревету, протеже се, његова душа жели да се помоли Богу, али оно само не може, то треба уместо њега да учине родитељи. А мама устаје из кревета и иде у кухињу да спреми доручак. Она схвата да дете не уме само да спрема јело, иако је врло гладно, зато она треба све да спреми уместо њега и да му стави у уста. Али она не схвата да оно такође не уме да се моли, а жели. Зато мајка треба да устане ујутру и да се помоли, онда да прекрсти дете и тек после тога да оде у кухињу да спрема јело.

Да деца могу да се моле већ у мајчиној утроби можемо видети у житију преподобног Сергија Радоњешког. Једном се мајка преподобног, кад је он већ био у њеној утроби, молила за време Литургије. И у три најважнија тренутка на Литургији сви у храму су јасно чули како се огласило дете из утробе. Мајка се толико предано молила да се зачуло дете из утробе! Наравно, то је чудо Божије зато што деца у утроби не вичу, тачније, она могу да вичу, код њих је за то све спремно, али немају ваздуха, око њих је само плодова вода. Међутим, Господ показује чудо да ми не бисмо сумњали у то да деца могу да се моле иако се још нису родила. Она се не моле речима, она их не знају, али њихова душа може да осети устремљеност мајке ка Богу за време молитве, она могу својом душом да теже у истом правцу и да осете исту радост молитве која обузима мајку.

Још једна прича, сад већ савремена, коју је једна парохијанка испричала о својој познаници. Ова парохијанка је раније радила с омладином и једном је код ње свратила нека девојка, без икаквог повода, тек да би мало поседела. Изгледала је врло снужено, а онда је одједном почела злобно да се удара по стомаку. „Шта радиш?“ – „Не желим га!“. Постало је јасно да је затруднела и да је хтела да се избави од детета. Отприлике у таквом расположењу је протекла сва њена трудноћа. Ова девојка се трудила да се прехлади, намерно је вукла тешке ствари, али није отишла на абортус и ипак је родила дете. После његовог рођења у њој су се пробудила нормална материнска осећања.

Много је волела своје дете, оно је за њу постало најдраже биће. Није имала среће у брачном животу и син је постао једини близак, рођени човек, једина мајчина утеха. Међутим, најстрашније је то што је син кад је порастао почео страшно да мрзи своју мајку. Она је од њега трпела понижења и батине, а он је није сматрао ни за шта. Зашто се то догодило? Испоставља се да акумулацију мржње коју је од мајке добио још у утроби она никако није могла да угаси у њему после његовог рођења. Може се рећи да га је она пре размазила, неправилно васпитала, али овим се ипак не може до краја објаснити мржња коју је он осећао управо према својој мајци.

Све што се детету дешава у утроби одражаваће се на њему у току целог живота; утисци из овог доба су најдубљи. Једном је нека мама упитала дечјег лекара: „Докторе, кад да почнем да васпитавам своје дете?“ – „Колико је старо?“ –

„Пола године.” – „Закаснили сте пола године”, одговорио је лекар. Као свештеник ја бих рекао да је мама закаснила много више.

Овде бих хтео да истакнем следеће, будући у вама могу да се јаве потпуно логична питања недоумице: „Како то? Зашто једни греше, а грех прелази на друге? Како грех може да се пренесе на другог човека?”

Врло често је међу људима раширена потпуно неправославна представа о греху. Сматра се да је грех кривица пред Богом коју Он може човеку да опрости или да не опрости. Међутим, грех није кривица. Кривица једног човека заиста не може да пређе на другог човека. Ако је човек украо 100 рубаља свом комшији, комшијина жалба на сина лопова биће потпуно неоснована. Онај ко је украо треба и да врати украдено. Грех по православном учењу није кривица, већ *болест* душе, а болести се врло лако преносе другима. Ако је човек извршио крађу, кривица за ову крађу неће прећи на дете, али ће болест душе, склоност ка лоповлуку, чак врло лако прећи на сина.

Друга илустрација. Породица се вози колима. За воланом седи отац, поред њега је мајка, позади су деца. Отац крши правило учествовања у саобраћају, претиче на недозвољеном месту; изненада у сусрет излеће аутомобил. Да би избегао директан судар отац нагло окреће волан и цела породица упада у јарак. Ко је крив за несрећу? Јасно је да је крив само један човек – отац. А ко ће бити одвежен у болницу? Зар само отац? Не, биће одвежени сви, зато што је цела породица повређена кривицом једног члана. Они нису криви, али треба да се лече. Исто је и са грехом. Ако грешни један – мама или тата, онда и деца морају да се лече од греха, од склоности према том греху. Она ће касније морати да се боре са страшћу коју су у њих посејали родитељи. Она, ће ићи на исповест и својим покајничким сузама омивати овај грех.

Неразумно је говорити да је ово неправедно, јер ми не говоримо о неправедности кад један члан породице добије грип, а од њега се заразе остали чланови породице.

Дакле, у закључку о реченом о духовној вези између родитеља и деце, може се рећи да су деца у духовном смислу наставак својих родитеља, они су делови њиховог тела. Врло је тешко између њих направити границу.

У телесном смислу, веза између родитеља и деце, нешто је другачија. Живот детета почиње од момента зачећа, и већина људи погрешно сматра да је дете у мајчиној утроби део њеног тела (у чисто физиолошком смислу). Овим, се узгред, буди речено, често правдају абортуси: „Тело је моје, шта хоћу, то и радим”. Међутим, ове речи садрже огромну лаж.

Као прво, дете од момента зачећа не припада само родитељима, макар једино због тога што у његовом настанку нису учествовали само они. У сваком зачећу невидљиво учествује и Бог. Верујући људи су увек ово знали. Две ћелије – од мужа и од жене – образују јединствену ћелију, али ово још увек није човек, а ево Господ тој ћелији даје душу и сад је то већ пуновредан човек. Родитељи не управљају процесом рађања детета. Децу даје Бог. Некоме даје много, а неком мало. Недавно сам имао прилике да прочитам размишљања једног гинеколога који је говорио о томе да тајна зачећа остаје тајна, зато што нико не може да објасни зашто од две здраве породице, које желе да имају децу, једна има осморо деце, а друга само једно дете.

Друго, сваки ђак који је учио биологију у деветом разреду (= првој години средње школе у Србији), мора већ да зна да дете у утроби нипошто није део мајке, оно није њено тело, оно није један од њених органа. Шта је дете у утроби своје мајке? Шта је оно за њу са физиолошке тачке гледишта?

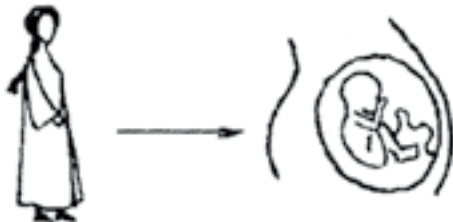
Почећу из далека. Неки најнижи организми могу да се размножавају помоћу пелцера или простом деобом. Човек

је откинуо гранчицу с дрвета, посадио је у земљу, и види, израсло је ново дрво. Међутим, ово бива само код биљака. Код животиња је већ све сложеније. Хајде да погледамо развијеније организме, на пример, рибе. Оплођена ћелија налази се ван мајчиног организма, чак се и зачеће, односно оплодња одвија ван мајке-рибе. У рибљем јајету постоји све што је неопход-

но да би се из њега развила рибља млађ, која ће се касније „испилети” из рибљих јаја, икре. Кавијар је врло калорична намирница зато што се у њему налазе све материје потребне за раст будуће рибице. Никома неће пасти на памет да каже да је ембрион у рибљем јајету део организма мајке-рибе. Идемо још даље, погледајмо птице. Већ код њих зачеће се одвија у

мајчином организму. Кокошка је снела јаје, и у овом јајету постоји све што је потребно да би се у њему развило пиле.

Међутим, материје које се налазе у јајету нису довољне за раст пилета, потребна му је још топлота, зато кокошка лежи на јајима. Поново видимо да у целој фази развоја заметка у јајету оно не може да се сматра делом мајчиног организма, јер, очигледно је да је од њега одвојено чврстом љуском. Идемо још даље, бацимо поглед на сисаре. Они су на највишем ступњу развоја, те је за развитак заметака потребно још више услова. Тешко је замислити какво би било јаје у којем би могао да се развија слонић. Сложеност организма захтева много више времена за развој заметка него код птица и риба, дакле, у ово јаје треба уткати неколико пута више материје. Зато би чак и за тако малу животињу као што је миш било потребно јаје које мама мишица никад не би могла да снесе, јер би оно морало бити најмање исто онолико велико као што је сама мајка. Због тога је Господ уредио другачије - Он је сместио ово јаје, ово „рибље јаје” у утробу саме мајке. И дете се исто као ждребенце или маче налази у утроби мајке као у меком јајету, које је припојено мајчином организму, али не и сливено са њим.

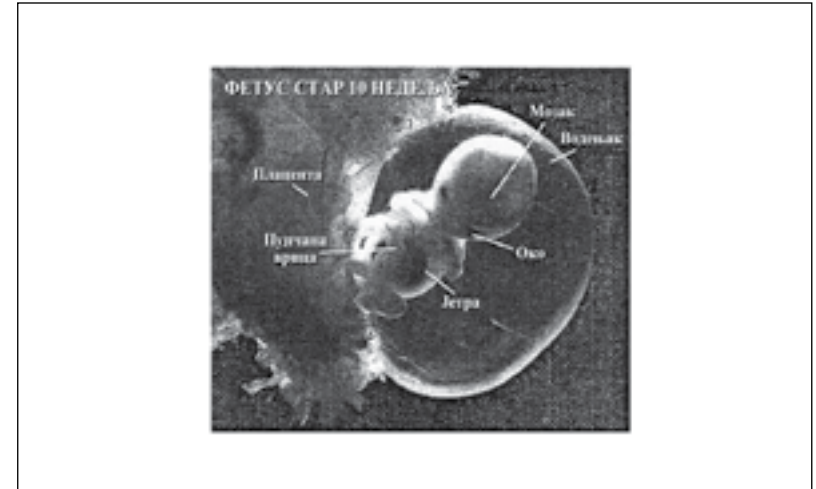
Ниједна кап мајчине крви не доспева у крвни систем детета! Ја сам дуго времена био у заблуди наивно мислећи да кроз пупчану врпцу мајчина крв доспева до детета. Уопште није тако. Откуд би иначе могла да се појављују деца са крвном групом која је различита од мајчине? У уџбенику из биологије за девети разред, по којем учи већина деце у свим школама у Русији, постоји врло лепа слика. Дете се налази у мехуру (водењаку) испуњеном течношћу – плодовом водом. Пупчана врпца детета везана је за плаценту (постелицу), а она за материцу мајке. Међутим, постоји врло јасна граница између плаценте и материце – то нису два дела једног органа, већ два различита органа, која припадају различитим особама, један детету а други мајци. С једне стране ове границе од мајке кроз мноштво капиларних судова пролазе све потребне

ПОЛОЖАЈ ПЛОДА У МАЈЧИНОЈ УТРОБИ

материје, а са друге стране ове границе друго мноштво капиларних судова плаценте упија све ове материје. Међутим, још једном понављам - ниједна кап мајчине крви не може да прође ову границу, прелазе је само хранљиве материје.

Може се са сигурношћу рећи да је дете у мајчиној утроби потпуно одвојен организам, који је мајци дат на привремено обитавање у њеној утроби ради исхране. Тврдња: „Моје дете у мени је део мог тела и ја имам сва права на њега”, нипошто није тачна. То је исто што и рећи да се човек размножава уз помоћ пелцера, што није својствено чак ни црвима. Водењак је управо оно јаје или оно рибље јаје, у којем се дете развија као организам одвојен од мајке. Још једном понављам - дете је мајци дато да би га она хранила, али оно није део њеног организма. Ко јој га је дао? Бог и отац детета! Мајка без очеве воље нема права (ни правног ни моралног) да било шта учини с дететом. Мајка ће одговарати и пред Богом за све што учини с њим. Да ли желиш да ампу-

тираш ногу? Ако хоћеш ампутирај, она је твоја. Да ли желиш да убијеш дете у утроби? Немаш права, оно није твоје! Замислимо следећу слику. Тата и мама хитно путују због неодложног посла и остављају дете комшиници да га храни и чува док се они не врате. Родитељи се враћају, а комшиница каже: „Нема детета, оно је било моје, с њим сам урадила шта сам хтела, то се вас не тиче!”

Док је духовна веза између родитеља и деце таква да је дете њихов неодвојиви део, код телесне везе је обрнуто - већ од самог момента зачећа мајка и дете представљају два засебна организма.

Беседа IV

Зачеће

(15 минута + филм „Ултразвук“)

Данас ћемо гледати филм „Ултразвук - сведочанство о раним стадијумима живота“. Овај филм је снимљен у Америци и направљен је на основу кадрова који су добијени захваљујући ултразвучној технологији која се данас нашироко примењује.

Желео бих да својим очима видите једноставну чињеницу да живот детета заиста почиње од момента зачећа, дуго пре самог његовог доласка на свет. А пре филма ћу покушати да се дотакнем врло важне теме – зачећа.

Пре свега, не треба мислити да се Црква гнуша теме зачећа, као да верујући људи ово сматрају нечим гнусним и срамним, што не подлеже широкој дискусији, а и ако се дискутује о томе онда само са позиција осуђивања. Уопште није тако. Истина, у Цркви се ова тема ретко разматра на широко, али не зато што је врло непристојна, већ напротив, зато што је веома узвишена. Црква се према моменту зачећа односи с дужним страхопоштовањем и једноставно не жели да ову тему разматра успут. У моменту зачетка сваког човека присутан је Бог, Који даје душу малом човечуљку, чије се тело у том тренутку састоји од само једне ћелије настале спајањем две родитељске ћелије. Божије присуство у моменту зачећа не дозвољава да се према њему односимо као према гнусном чину који се обавља негде у мраку. Гнусно је само једно – блуд, који има мало шта заједничко с чистим супружничким сједињењем, које је Бог благословио. Блуд нема за циљ зачеће. Притом се по правилу користе средства за контрацепцију и за блуднике је присуство Божије у датом тренутку очигледно сувишно.

Питање о томе да ли је супружничко сједињење нешто прљаво постављали су већ први хришћани. Апостол Павле пише у једној од посланица: „Брак је частан и постеља неоскрнављена”. Наравно, има се у виду брачна постеља законитих супружника, а не постеља блудничара или прељубника. Још једно сведочанство, сад већ из четвртог века. У ово време су се појавили људи који су говорили да свештеник не сме да има супружничко општење са својом женом, а неки су чак одбијали да се причешћују код ожењених свештеника. Као одговор на ову заблуду Црква је, на Гангрском сабору, веома изричито, поново посведочила да се они који се гнушају ожењених свештеника, сматрајући да их брак скрнави, имају одлучити од Цркве као јеретици.

Да зачеће није повезано ни са каквом прљавштином може се видети и из следећег. У Православној Цркви постоје

чак и празници који су посвећени зачећу. На пример, празник зачећа Мајке Божије у утроби Њене мајке – праведне Ане или зачеће Јована Претече у утроби праведне Јелисавете. То су, у истину, празници. Човек се још није родио, али ми већ знамо да он постоји.

Сад ћу вам дати да редом погледате икону једног од ових празника. Како видимо, Црква се не гнуша догађаја зачећа, већ чак слика и иконе празника везаних за зачеће. Наравно, на икони не видимо сцену из постеље, већ условно, целомудрено изображење супружничке блискости. Брачни пар, а то су праведни Јоаким и Ана, родитељи Пресвете Богородице стоје једно поред другог у покрету, који подсећа на скромно целомудрено целивање. То је све! Ово је сасвим довољно да би се указало на телесно јединство супружника при зачећу.

Скрећем вашу пажњу на то да су праведни Јоаким и Ана два пута приказани на икони. На ивицама иконе они су

изображени за време молитве. За шта се моле? Они су били већ јако стари, али нису имали деце, због чега су их људи обасипали оптужбама за неке тајне грехе, због којих им Господ наводно и не даје децу. И после једног у низу понижења супружници су се са сузама молили да ова срамота буде скинута с њих. После њихове ватрене молитве Господ им шаље дете – Мајку Божију. Дакле, праведни супружници се пре сједињења моле Богу да им дарује дете.

Ова молитва није нека реткост. Молитва пре сједињења је била у устима многих праведних супружника. Прва молитва пре супружничког сједињења наводи се у 8. глави књиге о Товиту. Ова књига је написана много пре Христовог Рођења, зато се са сигурношћу може рећи да традиција људи да се моле пре сједињења има историју дужу од две хиљаде година.

И данас се верујући супружници труде да се моле пре свог сједињења. Дете које је зачето после таква молитве освећиваће се у утроби мајке од самог свог зачећа.

После филма

Мислим да је филм диван и вероватно је бескорисно коментарисати га. Желео бих само да запамтите неке чињенице које се помињу у овом филму.

Прво. Већ 18 дана након зачећа почиње да куца срце малог човечуљка. Мама, по правилу, тек почиње да подозрева да је трудна, а дете је већ толико велико да његов сопствени систем за крвоток почиње да функционише.

Друго. Са 10 недеља дете у утроби скаче, врти се, преврће се онако како то неће моће да учини после рођења. У филму се одлично видело колико је буран дететов живот у овом узрасту, а мама ће његово кретање осетити тек кад оно буде имало четири месеца. Многи родитељи мисле да

дете тек у овом периоду трудноће чини своје прве скромне покрете. Међутим, није тако. Органи детета су у потпуности формирани већ у 12-тој недељи. А преостало време дете просто расте.

Заиста се може рећи да су ултразвучна испитивања јако изменила представу о животу детета пре његовог рођења.

Обично после разговора делим листиће припремљене у центру „Живот“, у којима су наведене основне фазе развоја детета у утроби мајке.

Беседа V

Грехови против породице

Данас се породица налази у стању краха. Огроман број породица се распада. За нас је важно да знамо да се распад одвија постепено. Прво у савезу између мушкарца и жене настаје мноштво пукотина, затим изненада наиђе најмање искушење и породица се распада. Овај процес почиње много пре његовог окончања у форми развода. Ове пукотине су грехови против породице. Њих има много и често их људи уопште не сматрају греховима. Међутим, потребно је да свако од вас зна где и кад чинимо греховне поступке који, мало-помало, уништавају наше породице. Човек треба ово да зна да би покушао да избегне такве грехе или да макар покуша да их исправи што је могуће пре.

Као што смо издвојили три фазе у развоју односа између мушкарца и жене (момак и девојка, муж и жена, отац и мајка), анализираћемо грехе против породице у свакој од ових фаза. Међутим, ради хронолошке прецизности, мораћу да уведем још једну фазу – пре упознавања. Испоставља се да грехови који уништавају породицу могу бити учињени и пре упознавања с будућим супружником. Наравно, подела грехова на одређене фазе је помало условна. Она је потребна само ради извесне систематизације грехова, а грехови, који су условно уврштени у једну фазу, осетно могу бити присутни на било ком стадијуму породичних односа.

Пре упознавања

Овде ћу издвојити један важан моменат, који је везан за тражење познанства. Сад ћу више говорити о девојкама, али не због тога што су оне више склоне грешкама које ће бити анализирани, већ просто зато што се на њиховом примеру ове грешке јасније могу сагледати.

Бацимо поглед на савремену девојку која мање-више пази на свој изглед и труди се да не застане за модом. Гледајући савремену моду ја се обично ужасавам.

Какав је православни однос према одећи? Погледајмо моју одећу. Одећа свештеника максимално сакрива његово тело. Уопште, нормалан циљ одеће је да (по)крије човеково тело. Ја никоме не желим да показујем своје тело и свој веш. Моја одећа све сакрива. Жене су у сва времена (сем ако нису биле проститутке) носиле одећу која је максимално сакривала њихово тело, а код многих народа чак и лице. И заиста, за-

што га, мислим на тело, показивати? Једини који може да види тело жене је њен супруг, зато што супружници чине јединствену плот, јединствено тело.

Шта поручује савремена женска мода? Кратка сукња свим мушкарцима-пролазницима шаље отприлике следећу поруку: „Своје ноге сам ти показала до пола, остало ћеш добити касније, ако пожелиш”. Тужно је то што девојка, облачећи мини сукњу, мисли да ће свима показати само то да уме модерно да се облачи и не пада јој на памет да њена одећа носи потпуно другачију поруку свим мушкарцима из околине. Уопште, одећа је увек неко немо обраћање свим људима с којима се сусрећемо. Приликом сусрета одећа се шифровано обраћа и обавезно потврђује изреку - „Човек се дочекује по одећи...”²

Појављује се девојка у затегнутим панталонама. Читам: „Ја сам наводно сакрила своје тело, али већ можеш да претпоставиш какве су моје заносне обрине...” Наставак поруке већ знамо: „Своје чари сам ти показала до пола, остало ћеш добити касније, ако пожелиш”. Ништа ново! Али, постоје и поквареније поруке. То су сукње дугачке до пета, али са готово исто толико дугачким изрезом. Читам и ову поруку: „Сакрила сам своје тело, али сам оставила изрез, можеш мало да провириш, ако се потрудиш и ако својим погледом будеш ловио све моје покрете приликом корачања; али остало ћеш моћи да погледаш касније, ако пожелиш”.

Због чега тако дуго анализирам ове сукње и панталоне? Да ви, миле девојке, не бисте исписивале такве глупе поруке својом одећом, јер написавши тако нешто никад нећете срести доброг мужа! Који ће се добар, достојан момак упецати на овакве сукње? „Ако сад показује своје ноге сваком проби свету, да ли ће их после брака такође показивати свима?

² Има се у виду пословица „Човек се дочекује по одећи, а испраћа по памети”...

Не, није ми потребна оваква жена!”. А после од несрећних жена чујеш изјаву: „Сви мушкарци су гадови! Потребно им је само једно! А онда, кад добију своје – беже!”. И сирота жена не схвата да нису мушкарци гадови, већ да просто она сама својим изгледом привлачи само такве, којима је потребно само „оно”, док је остали мушкарци заобилазе.

Да бисте могли да погледате другим очима мини-сукње и затегнуте панталоне замислимо следећу слику: на главну улицу излази девојка у пристојној дугачкој сукњи. Одједном почиње полако да подиже своју сукњу. Ево, до-

шла је до колена, подигла је још мало изнад њих... Шта ћете тада мислити о њој? Сваки нормалан човек ће помислити да је ова девојка веома развратна кад себи дозвољава да диже сукњу на сред улице. Истаћи ћу да се савремене сукње подижу много изнад колена. Сад нека поред ње стане друга девојка у лепим широким панталонама, које по кроју подсећају на сукњу. Она одједном почиње да затеже своје панталоне од позади да оне напред чврсто стежу тело тако да се све облине тела лако могу уочити. Шта ћете помислити о тој девојци кад се сила затезања повећа толико да већ почиње да се оцртава и доњи веш? У принципу, ситуација се ни по чему не разликује од подигнуте сукње. Сад следи питање: а зашто је, кад сукњу подижу на ваше очи, то развратно, а кад је сукња уредно одсечена на исту дужину, то модерно?

Нема апсолутно никакве потребе да човек обнажује своје тело. Лепо лице и лепу фигуру неће сакрити никаква одећа! Широка ланена сукња и комотна блуза неће сакрити фигуру, већ ће само спољашњој лепоти још додати скромност и целомудреност.

Добар и паметан момак се неће упецати ни на оне ратничке боје које наше девојке често наносе на лице и косу. Десио ми се следећи случај: на крају Литургије сви парохијани прилазе свештенику да би целивали крст у његовим рукама. Поред свештеника пролазе усне свих људи који су се молили у храму. Наравно, усне православних парохијанки нису накарминисане. Прилази једна парохијанка која у храм долази већ дуги низ година. „Никада не бих помислио да ћу Вас видети са накарминисаним уснама”, стављам јој примедбу. „Па нису накарминисане”, одговара она и касније ми, после службе, објашњава да јој је мама још од детињства забрањивала да се карминише, али уопште не из религиозних убеђења већ због тога што је била апсолутно убеђена да кармин квари усне. „Никад се нисам карминисала”, настави ова парохијанка, „и заиста, касније сам примећивала да, чим би нека другарица почела да се карминише, већ после пола године или годину дана усне ове девојке постепено су постајале бледе и она је онда обавезно морала да се шминка”. Својим очима сам се уверио да је оно што ми је претходно деловало као јарки кармин, само обичан сјај грожђане масти и јарка природна боја усана. У Русији се приликом описивања лепотица говорило да су им усне јарко црвене, а ја сам се читајући бајке питао зар се бледо-розе усне које сам виђао код жена могу назвати јарко црвенима? Међутим, сад сам схватио да су раније код многих биле заиста јарко црвене.

Да сам момак, никада не бих изабрао себи за жену јарко нашминкану девојку. Девојке обично почињу да се шминкају врло младе, са 13-14 година (а данас вероватно и раније), да би изгледале као да имају читавих 18. Међутим, не треба заборавити да, ако девојка с 15 година жели да изгледа као да има 20, са 20 ће изгледати као да има 25-28, а с 25 година – као да има 30-35. Усне, кожа лица, коса не могу да не носе траг употребе козметике. Не бих желео да имам жену која би са 30 година изгледала као да има 40.

Колико погубно козметика утиче на спољашњи изглед уверио сам се за време школовања у богословији. Настава се одвијала у Тројице-Сергејевој Лаври. Ретко смо излазили ван овог древног манастира и од женских лица виђали смо скоро искључиво само лица девојака које су се школовале у Диригентској и Иконописној школи. То су била драга, симпатична лица којих се никад нису дотицали кармин, пудер и сл. Узгред речено, навикавши на ову природну женску лепоту с ужасом и одвратношћу сам гледао младана лица жена ван манастира. Имао сам осећај као да је неко прелепу слику Леонарда да Винчија или Рафаела грубо офарбао кармином, пудером и фарбом за косу. Међутим, хтео бих нешто више да кажем о нечем другом. Управо у то време сам постао потпуно неспособан да проценим колико жена има година, чак и отприлике. Кад сам видео црквене девојке грешно сам у једном смеру. На пример, давао сам девојци 16-17 година, а она је имала већ 22. С нецрквеним женама је било супротно: на пример, давао сам им по 22-23 године, а то су биле девојке из једанаестог разреда (= с треће године). Поредиши црквене и нецрквене жене, могу са сигурношћу да кажем да црквене жене (ако су такве од детињства) увек изгледају по 5-10 година млађе. Мушки организам (дакле, и спољашњост) брже стари због пушења и алкохолизма, а женска спољашњост од козметике.

Један млади парохијанин, који је по професији биолог, причао је да, на пример птице своје рођаке међу другим мноштвом птица врло једноставно препознају – по боји, покретима и гласу – и почињу да се удварају и оснивају „брачне” парове само с њима. Притом, код животиња, мужјаци и женке могу много да се разликују и човек не може одмах

да препозна да је мужјак исте врсте као женка. Исто тако и мушкарац тражи у мноштву жена ону која својом одећом, покретима и начином разговора сигнализира да му је сродна по духу. Кад је овај парохијанин студирао на факултету био је сведок следећег признања једне девојке. Она се трудила да њена одећа буде последњи модни крик. Облацила је најмодернију и најекстравагантнију одећу. Желела је да буде модерна и да има успеха код мушкараца. Мушкарци су јој често прилазили. Међутим, кад јој је један мушкарац поново пришао да би се с њом зближио, није издржала. У присуству другова са године отргло јој се: „Али ја нисам таква! Зашто сви они на мене гледају као на проститутку?” Не знам да ли је схватила због чега се то дешава. Али ви запамтите да, облачећи супермодерну одећу и правећи „невиђено” модерну фризуру прелазите из једне врсте људи (у биолошком смислу ове речи) у другу врсту. Увек ће вас примећивати само они мушкарци који вас препознају као своју.

Дакле, и пре упознавања, млади људи својим понашањем и спољашњошћу оцртавају круг својих по-

знанстава. Девојке, не треба да се чудите ако на свом путу наилазите на момке који касније не могу да постану верни мужеви, већ боље размислите како да привучете пажњу поштених и верних младића. Ја бих вам саветовао да их привучете скромним изгледом, понашањем и одећом. Можда ће због тога младићи на вас мање обраћати пажњу и ређе прилазити да се с вама упознају. Али у чему се огледа успех жене? Зар да има много мушкараца? Не! Успех жене је у томе што ће наћи једног јединог који ће бити веран и поуздан. Потребан вам је само један муж, а не много њих.

Момак и девојка

У овој фази односа између мушкарца и жене, највећи грех, који јако унакажава душу чинећи је готово неспособном за стварање јаке породице, представља губитак целомудрености. Сам овај појам „целомудреност” је веома важан у православном учењу и мало ћу вам приближити његово значење. Појам „целомудрености” означава посебно стање душе кад је човек способан на целовиту мудрост. На пример, кад човек жели да остави пушење, али не може то да учини, то представља пример губитка целомудрености-жеље су једно, а поступци друго, каква овде целовитост може да постоји? Често је губитак целомудрености тесно повезан с телесним грехом, али обично се целомудреност губи много раније. Није случајно то што Црква не говори о „целотелесности”, већ управо о „целомудрености”. Значи овде се нешто дешава с нашим умом, с нашом душом.

Поставићу вам питање. Скромна и лепо васпитана девојка враћа се увече мрачном улицом, бива нападнута и силована (иако у већини случајева насиље провоцирају саме страдалнице својим слободним понашањем и изгледом). Да ли је ова девојка изгубила своју целомудреност

или није? Сви интуитивно схватају да то није губитак целомудрености. И обрнуто, има много девојака које су сачували целовитост тела у својим мислима и сновима крајње далеко од целомудрености и само их случајност задржава од пада.

Али, претпоставимо да се момак и девојка озбиљно спремају да кроз месец дана ступе у брак. Шта их спречава да имају интимне односе? Спремате се да купите кола, идете у салон аутомобила и инсистирате да вам дају кола зато што ћете за месец дана сигурно платити. Хоће ли вам их дати? Никад. Прво плати, добиј рачун, региструј кола и онда се вози, јер, ако се у току ових месец дана кола покваре твојом кривицом, ако су твоја, све је јасно, почињеш да их поправљаш. Твоја су! И ти ћеш предузимати све напоре да их поправиш. А ако ниси платио за њих? Из све снаге ћеш покушавати да докажеш да кола још увек нису твоја! Дакле, иди у општину, „плати” својим обећањем верности, узми сведочанство о браку („рачун”) и онда ступи у интимне односе.

А шта се догађа с човеком који је изгубио целомудреност? Описаћу први случај губитка целомудрености у историји човечанства. Господ је створивши Адама и Еву дао прву заповест - да не смеју да дирају плодове с дрвета познања добра и зла. Ово дрво Бог је засадио да би испитао да ли ће се човек определити за добро или за зло. Пошто је човек, у принципу, створен као слободан, још није било познато за шта ће употребити своју слободу. Шта се дешава у рају? Змија прилази Еви и нуди јој да једе плодове са забрањеног дрвета, заводећи је тиме да ће, кад их окуси, знати све као Бог. Бирајући коме да верује – Богу или ђаволу, Ева поверује ђаволу. Она прва једе плод. Адам, који је од Еве чуо речи змије, понавља њен избор. Сад пажљивије погледајмо библијско казивање: шта се дешава даље с првим људима? Бог се јавља Адаму и пита: „Адаме, шта си учинио?” Адам,

одједном, као безумни клинац бежи и крије се од Бога у жбуњу. Потпуно безуман поступак! Само минут раније Адам је одлично знао да није могуће сакрити се од Бога, још недавно је давао имена свим животињама, што указује на његову способност да прониче дубоко у суштину свих живих бића. Међутим, сад се у Адаму све помутило, његов разум

је помрачен. Још недавно му је било пријатно општење с Богом, а сад са стидом бежи од Њега. Сва осећања у Адаму се преокрећу, постаје му непријатно оно што му је раније давало највећу насладу. Бог поново пита Адама:

„Шта си урадио?“. Уместо речи покајања и молбе за опроштај, чујемо: „Жена коју си ми Ти дао дала ми је плод.“ Односно, Адам пребацујући кривицу на жену, само што не окриви и Самог Бога: „То је учинила жена коју си ми Ти Сам дао“. У Адаму се све изокреће – он не жели да се врати Богу, жели само да се заштити. Отприлике исто чини и Ева- она не моли за опроштај, већ за све криви змију. Дакле, у Адаму је све преокренуто- и ум, и осећања и воља – он губи целомудреност.

Још једна илустрација, која описује последице губитка целомудрености. Испричаћу вам једну причу. Вече, градски трг. На углу трга стоји жена и с времена на време гледа на сат који се налази на звонику. Поред жене пролазе три мушкараца. Први мушкарац је лопов. Пролазећи поред жене мислио је: „Ова мора да је неки лупеж! Вероватно чека свог пајташа да би отишла да „очисти“ суседни квартал у којем има много богаташа“. Други мушкарац је веома развратан

човек. Помислио је: „Види ову блудницу што стоји. Вероватно чека свог љубавника да он побегне од своје жене због наводно неодложног посла, и онда ће отићи да се баве својим блудним работама“. Трећи мушкарац је био хришћанин. Он је мислио: „Види каква смерна жена! Вероватно чека да почне вечерња служба у храму да би се помолила“.

Ова прича врло прецизно осликава животну истину. Човек који је подвргнут некој страсти, неком греху, види овај грех свуда, чак и тамо где га нема. У човеку се све мења, он на свет гледа другим очима. Он жели да у свима види грех који му је својствен. Човеку је лакше да види свој грех у свима него да се сам поправи. „Ја сам блудник, мој комшија је блудник, сви људи су блудници као што сам ја“. Другачије размишљање представљало би почетак покајања. А непокајани грешник ће обавезно свугде видети свој грех; шта више, трудиће се да у њега увуче и друге око себе.

Данас је, на пример, међу омладином јако раширен грех блуда и страшно је што омладину у њега увлаче сопствени другови, другарице, пријатељи. Ово се догађа због тога што човека подсвесно све то нагриза и болно му је да призна да је само он пао, а да други нису. И када сви око њега искусе пад, тек тада ће се смирити.

Младић и девојка падају у блуд. Готово је! Они сад скоро да нису у стању да створе стабилну породицу. Као прво, вероватноћа да ће се ускоро растати сада је врло велика. Проћи ће пола године, они ће блудничити неко време и разићи се. Већина људи данас пада у блуд уопште не размишљајући о било каквој породици, као друго, чак и ако ускоро ступе у брак, њихова породица ће бити унакажена. Човекова грађа је сложена. Он се састоји од духа, душе и тела. Стабилан брак рађа се само онда када су супружни-

ци повезани на свим нивоима: и духом, и душом, и телом. Међутим, закон духовног живота је следећи: прво мушкарац и жена дају обавезу верности и то потврђују браком, затим следи телесна блискост. Односно, прво настаје духовна веза, а затим телесна. Ако се деси обрнуто, породица ће бити унакажена. Посадите младицу наопако – корење на горе, а лишће у земљу. Она ће можда и да порасте, али ће расти наказно и биће потребно много труда да порасте, а да не пропадне. Зар није боље посадити изданак нормално, и на правиан начин створити породицу?

Међутим, све ово се односи на пар који се ипак не разиђе након што згреши, већ се сједињује у брачни савез. А шта рећи о онима иза чијих леђа је искуство неколико интимних односа с разним људима? Дивне речи овим поводом изговара апостол Павле: „Или не знате, да ко се са блудницом свеже једно је тијело *с њом*? Јер је речено: Биће двоје једно тијело” (1 Кор. 6, 16). Речи су потресне због тога што једно тело или плот постају муж и жена међу којима настаје и духовна и душевна веза. Испоставља се да сваки блудни однос оставља траг на човеку. Он је хтео да се сједини телом, а душом и духом уопште није хтео, али све добија одједном. Лако је раскинути телесну везу. Преспаво си и побегао, затим иди, тражи нову где хоћеш. Али духовна веза остаје. И затим ће жени бити нејасно: свом душом жели да заволи свог мужа, а не може. Испоставља се да је њена душа већ везана за друге људе и ове везе је вуку, не дају јој слободу. Њен случајни љубавник се опија негде далеко, а његова туга и чамотиња падају и на њену душу.

Могуће је раскинути ове старе везе, али за то је већ потребно позвати Бога у помоћ. Треба се покајати за ове грехе, омрзнути их и Господ ће их раскинути. А има и људи који се читавог живота сећају својих авантура с насладом као дивног времена.

До сада сам више говорио о духовној страни губитка целомудрености. А сад хајде да погледамо овај проблем с тачке гледишта обичног здравог разума, како девојка треба да поступи ако стоји на ивици греха.

Неколико пута сам на исповести слушао баналне приче напуштених девојака које су попустиле својим младићима и пале с њима у блуд. Прича се развијала по истом сценарију. „Почињали смо да се свађамо. Он је говорио да га не волим и зато му не попуштам. Хтела сам да га задржим... Али убрзо након што се све догодило он ме је дефинитивно оставио”. Девојке, запамтите овај сценарио! Најбржи начин да се растанете од свог момка јесте да паднете с њим у грех блуда. На тај начин још нико никога никад није задржао.

Хајде да нацртамо табелу и размотримо следеће варијанте:

ви попуштате *ви не попуштате*

он је добар

он је нитков

Анализирајмо **прву варијанту**. Он је нитков, а ви попуштате. Одмах у квадратиће стављам два минуса. Као прво, изгубили сте своју невиност дајући је неком пробисвету, као друго, он ће вас ускоро оставити. Код оваквих младића се од освајања вашег тела рађа само већи апетит. „Ову сам обрадио! А да ли ћу моћи ону?”. Он за вас губи свако интересовање, ваша тврђава је пала, треба ићи, освајати другу на јуриш.

Друга варијанта. Он је нитков, а ви не попуштате. Цртамо два плуса. Као прво, сачували сте своју невиност не давши је неком пробисвету. Као друго, он вас ускоро оставља, а ви из тога видите да сте се забављали с човеком који вас није достојан. Можда сте тужни због овог растанка, али треба да се радујете, пошто сте раскринкали ниткова. Јер ако вас оставља само због тога што му нисте дали оно што је он

толико желео, ко је он? Њему нисте били потребни ви с вашим сложеним унутрашњим светом. Њему је било потребно само ваше тело. Он га није добио и отишао је да тражи место где ће добити оно што тражи. Пролазе обично два-три месеца, врло ретко да то траје пола године и недостојни удварач ће вас оставити.

Трећа варијанта. Ако не попуштате, а ваш момак вас не оставља ни пола године, ни годину, значи да смо доспели у трећу варијанту: он је добар. Сетите се нашег разговора о томе како треба ступити у брак, тада смо такође говорили о томе да у односима треба сачекати најмање годину дана. Дакле, у трећој варијанти пишемо плус. Ви се уверавате у то да се ваш изабраник према вама односи с поштовањем, он цени вашу жељу да сачувате чистоту пре брака и престаје да наваљује. Ако се младић и пре брака односи према вама с поштовањем, можете да ликујете: вероватноћа да ће вам муж бити веран целог живота је врло велика. Њему сте потребни управо ви, а не само ваш телесни део. Пишем чак два плуса: први је да већ знате да је добар, а други јер чувате своју чистоту, своју целомудреност. Уопште, то је најбоља од свих ситуација. Размислите самознајете о свом изабранику оно што се обично открива тек након неколико година заједничког живота.

Четврта варијанта. Он је добар, а ви попуштате. Овде стављам велики знак питања. Нико не зна како ће се даље развијати ваши односи. Шансе да ће све бити добро нису тако велике, јер су већ нарушени закони духовног живота. Овде нема јединственог сценарија. Али је врло вероватно да ће се после тога ваши односи покварити, можда се неће потпуно уништити, али ће бити другачији. Јер људска психологија је оваква - што јефтиније нешто добијамо тим мање то ценимо. Ви сте се лако растали од ваше чистоте, чувајте се, можда је ваш вољени неће ценити.

Једна парохијанка нам је пренела причу своје познанице о њеном сину. Син ове жене је одрастао као леп и самопоуздан младић. Док је студирао, лето је наравно проводио код куће. Али мајци је то толико тешко падало, јер је видела колико је огрезао у развратни живот. Врло често је с друговима излазио по читаву ноћ, и спавао код њих у викендицама. Они су тамо по правилу тражили нове љубавне авантуре. Међутим, једном је дошао рано, не пред зору као обично. Притом је био врло љут и није хтео ни о чему да разговара. Од те ноћи се нагло променио, почео је мало да прича, често је размишљао о нечему само њему знаном; било је очигледно да га нешто мучи. Одгонетка је наступила кроз три месеца, кад је дошла јесен. Испоставља се да се те вечери упознао с једном девојком. Све је ишло као и обично, већ се наслађивао пријатним проводом. Био је сигуран да је девојка у његовим рукама и да је на све спремна, али је одједном наишао на одлучан отпор. То је у његовој пракси било први пут. Први пут се замислио над тим да девојка може да цени своју чистоту. Кад је схватио да је ова девојка чиста и да није имала мушкараца јако се заљубио у њу. Без обзира на своје развратно понашање у дубини свог срца он је свеједно схватао да његова будућа супруга треба да буде невина. Ма с ким да је излазио, то је било само ради провода, а не ради породице. Мајка је схватила целу тајну понашања свог сина тек кад је рекао да се ускоро жени. Очигледно је закључио да скоро и не постоји шанса да сретне другу чисту девојку.

	<i>ви попуштате</i>	<i>ви не попуштате</i>
<i>он је добар</i>	?	+ +
<i>он је нитков</i>	- -	+ +

Гледамо таблицу и доносимо закључак. Једини поуздан излаз у вашим компликованим односима с младићем

је да чувате своју девственост. У том случају никад нећете бити на губитку.

Говорећи о последицама случајних блудних веза треба поменути појаву као што је *телегонија*. Отприлике пре 150 година одгајивачи коња који су стварали нове врсте коња ради побољшања њихове издржљивости, одлучили су да спаре коња и зебру. Експерименти нису били успешни: није дошло ни до једног зачећа: ни кобила од мужјака зебре, ни зебри од расних ждребаца. Експерименти су прекинута и научници више нису размишљали о њима, сматрајући да је ствар завршена. Међутим, неколико година касније, после спајања расних ждребаца и чистокрвних кобила (које су за време експеримената биле с мужјацима зебри), почела су да се рађају ждребад на „штрафте”. Како је то могло да се догоди да, не зачевши од мужјака зебре и родивши неколико пута ждребад од расних коња, кобила одједном рађа туђинца? Запањени научни свет је ову појаву назвао телегонија.

Експерименти савременика Ч. Дарвина, професора Флинта и Феликса Ледантека, као и других научника, с другим животињама, потврдили су овај феномен. Ф. Ледантек је написао књигу у којој је у глави под називом „Телегонија - утицај првог мужјака” описао експерименте који су вршени. Само се одгајивачи паса, практичари, нису чудили, јер су одавно знали: ако се расна керуша макар једном споји с „дукцем” и чак, ако услед тога не буде имала младунчад, касније нема смисла очекивати од ње расне мужјаке. Данас ово зна сваки одгајивач паса. Голубари то такође добро знају. Ако је голуб који није расан „нагазио” расну голубицу, она

се одмах убија зато што ће касније, чак и уз „најелитинијег” мужјака њено потомство бити без педигреа, тј. неће ваљати или перје на репу, или боја кљуна, или нешто друго.

У наше време настала је парадоксална ситуација - за ову појаву, која има директне везе с рођењем пуновредног потомства знају само одгајивачи животиња. Иначе у Русији не би било најбољих раса животиња - ни расних тркачких коња, ни млечних крава, ни префињених самура, који дају најбоље крзно на свету... Узгред да кажем, домаће крзно је освојило трећину светског тржишта крзна.

Пре 150 година, савременици су одмах почели да постављају физиолозима питање: „Да ли се ефекат телегоније односи и на људе?”. Међутим, научнике није требало подстицати на истраживања. Они су већ започели интензивна физиолошка, антрополошка, социолошка и статистичка истраживања, па чак и експерименте, разуме се, тамо где је постојала таква могућност. И после дугогодишњих, многобројних и разноврсних експеримената непристрасна наука је категорички изјавила: „Да, ефекат телегоније односи се и на људе и то у много јасније израженој форми него у животињском свету!”.

Дакле, телегонија (од „теле” – далеко и „гонија” – рођење, порекло) је наука која тврди да на потомство женке, у овој или оној мери, утичу сви њени ранији полни партнери, независно од тога да ли су са њима имали порода или не. Познато је да су чак неколико година после ванбрачних веза с члановима глумачких трупа на међународним фестивалима, великим спортским такмичењима, на градилиштима и изван њих, наше Рускиње почеле да, од белих и генетски здравих мужева, рађају децу- „ни на мајку, ни на оца, већ на делију пролазника”.

Данас се већ појављују научна објашњења за то како гени партнера могу да се уткају у генетски систем жене.

Истраживања су показала да жена, која чак није ни затруднела, носи у себи јајне ћелије у које су уграђени нивои ДНК свих њених претходних полних партнера и она ће свом будућем потомству моћи да пренесе њихове гене заједно с генима њиховог оца.

Ево, управо се ту подигла завеса са ове тајне! Данас званична наука не признаје појаву телегоније, јер би то чврсто затворило врата разноразним сексуалним револуцијама, од чијих се плодова лако згрће огроман новац.

Муж и жена

Млади пар одлучује да ступи у брак. Овде ћу истаћи следеће грехове против породице.

Грађански брак

Први грех носи потпуно погрешан назив „грађански брак”, премда ми уопште није јасно зашто се то уопште назива браком. То није брак него просто блудна заједница. За мене је нормална друга представа о браку. Постоји црквени брак – то је венчање, постоји законити грађански брак – то је регистрација у општини и постоји незаконити блудни савез. Размотримо ову последњу варијанту везе између мушкарца и жене. У даљем тексту ћу га, против своје воље, називати „грађанским браком”.

Млади људи размишљају на следећи начин: „Поживећемо заједно годину-две дана. Видећемо. Ако све буде добро – регистроваћемо се, а ако не – разићи ћемо се.” Безумници! Никада се нећете регистровати, сигурно ћете се разићи! Још пре две године, кад сам почињао ове разговоре, искрено сам говорио да не знам ни за један случај кад су се после грађанског брака људи регистровали. Време

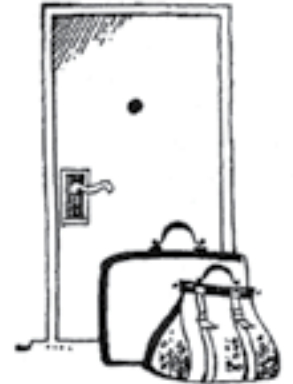
пролази. Срео сам два таква случаја, али они су изузетак од правила. То су били парови који су дошли на разговор пре крштења свог детета. Скрећем пажњу на то да, по правилу, у грађанском браку нема деце. Каква деца, ако одрасли не могу сами да се доведу у ред? Ако пар одлучује да има децу, то значи да њихови односи постају озбиљни и они већ уче да се воле. И прво питање, које се онда ставља пред мушкарца и жену јесте регистрација у општини, да би сопствени брак озаконили.

Говорили смо да је брак као врећа у којој се убаце два оштра камена, а затим се тресу. Услед тога, они се или избрусе (чврст брак), или, сачувавши своју оштрину, излећу из вреће (развод). Права љубав се неће појавити док два камена не почну да се брусе. А какво брушење је могуће у грађанском браку? „Поживећемо мало заједно, али не заборави, чим ми се нешто не свиди, разићи ћемо се. Пази! Кофери су увек на вратима, чим нешто не буде у реду – одлазим”. „Супружници” се држе на приличном растојању, нико не жели да се бруси. Запамтимо да се права љубав у грађанском браку, у принципу, не рађа.

Једна од дефиниција љубави је следећа (написаћу је на табли):

Љубав је одговорност.

Каква одговорност? Дете разбија прозор у школи. А кога зову у школу да би га опоменули? Мајку! Дете је направило штету, а мајка одговара. Ето, то и јесте љубав према сину – одговарам за сваки његов корак. Иста одговорност се

рађа између мужа и жене ако се они воле. Каква је одговорност у грађанском браку? Никаква! „Регистровати се значи пријавити мужа у стан, а кад се разведеш – нећеш моћи да га избациш, а још ћеш и алиментацију да му плаћаш”. Људи не желе да преузму чак ни најмању одговорност. Спаваћемо заједно, а остало је све одвојено, уосталом, не правдамо се једно другом.

Чуо сам једну, како ми се чини, врло карактеристичну причу. Млади пар живи две године у грађанском браку. Израјмљују стан у Дмитрову, још увек немају заједничко покућство (намештај, посуђе). О деци засад не размишљају. Обичан савремени пар. Живе тако да у сваком тренутку могу лако да се разбеже. Она (не знам као да је назовем - женом не може да се назове, а љубавница звучи грубо), разбољева се од неке инфективне болести која може да има озбиљне компликације, и смештају је у болницу, где три месеца лежи на инфективном одељењу. У току цела та три месеца цепала је и бацала све од реда; он је ниједном није посетио, јер се плашио да ће се заразити.

Превара

У то да је превара очигледан грех - нико не сумња. Зато ћу само кратко прокоментарисати овај грех. На исповести често имам прилике да чујем за преваре, али је најжалоснији начин на који људи говоре о својој превари. У речима се може чути детињаста наивност. Понекад се чујем да тако нешто уопште може да каже одрастао човек. „Жена ме не схвата. Одавно живимо заједно као странци, само под истим кровом. А ево она (љубавница) ме схвата, она је врло осећајна, и с њом ми је тако лако.” Или се често чује од усамљене жене која се забавља с ожењеним мушкарцем: „Он је тако пажљив и брижан, али су између њега и

жене затегнути односи, она га не схвата, а он је јако добар. Наравно, не може да остави породицу, а и ја не желим да је разрушим.”

У ствари, све је врло једноставно. То да га код куће не схватају је лаж. То да га неко туђи схвата боље него код куће такође није истина. Не може човек бити брижан ако вара жену! Не може љубавница да разуме мушкарца боље него његова рођена жена! Лако је удварати се непознатој особи, сретати се са њом по два-три сата, и то не сваког дана – све то је на десетину пута једноставније него се удварати својој жени. Лако је на кратко бити љубазан с љубавницом. Бити брижан муж и отац, односно бити спреман да испољиш бригу 24 сата дневно, већ је подвиг. Човек неће да понесе овај подвиг, а да га воле и хвале – хоће. Тако се појављују љубавнице. Али, оне се појављују само због неспособности прељубника да заиста воли. Жена може да не буде уопште крива за превару мужа, није да га она не схвата, већ је он сам крив што не може да је воли. Она (жена) ову нељубав мужа схвата, а он (муж), то назива неразумевањем. Он би хтео да лежи на каучу, а да га жена слуша и хвали и да га још притом разуме.

А сироте усамљене жене слушају изјаве о неразумевању прељубника у њиховим рођеним породицама, наивно им верују и покушавају да макар мало угасе њихову жеђ за разумевањем и пажњом. Иако им женска интуиција говори да треба да се растану, оне немају снаге за то. Али, под хитно и обавезно се треба растати. Зато што овај мушкарац никад неће моћи да им да љубав, а да им цеди душу, свашта обећа и на крају разочара – тога на претек.

Спремност на развод

Разводи су постојали и раније као ретки изузеци. Црква у неким случајевима допушта разводе као мање зло

у односу на веће. На пример, муж је постао тежак пијаница, понаша се обесно, и да би се избегло веће зло (да не повреди дете у пијаном бунилу, итд.) боље је развести се.

Ипак, развод је грех. Лакоћа с којом се данас људи односе према разводима понекад срозава брак до простог конкубината.

„Па, ако ти се не свиђа да живиш са мном, хајде да се разведемо”. Што се лакше у друштву обављају разводи, тим су слабији бракови. Ако су брачни парови изнутра спремни на развод, може се говорити о томе да је њихов брак већ напола урушен.

Практично, све што се говорило о грађанском браку, може да се примени и на супружнике који су регистровали свој брак у општини, али притом сматрају развод уобичајеном појавом. Они, исто као у грађанском браку, не желе да се „брусе” и да сносе одговорност једно за друго, јер увек могу да се разведу и да се разбеже.

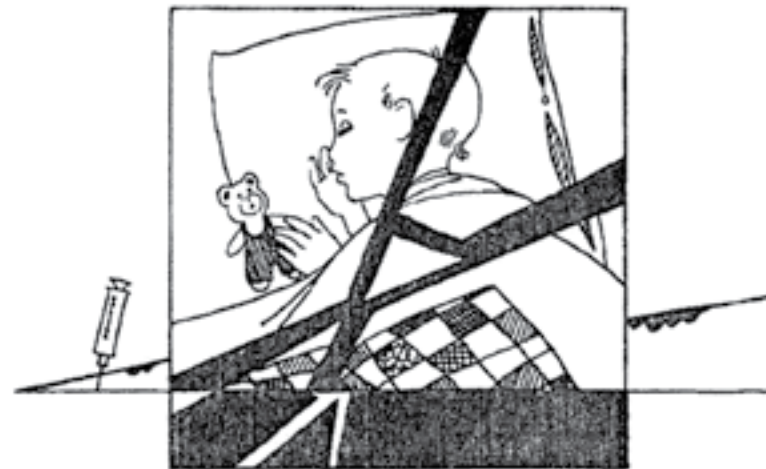
На разводе може да се односи све што се говорило о преварама. Човек не нашавши „разумевање” код својих ближњих мисли да ће га други разумети. Међутим, неразумеваше од стране ближњих је повратна реакција на његову неспособност да воли. Човек се разводи, покушава да створи нову породицу, али се у њој све понавља, јер он не може да се ослободи свог егоизма.

Знатан број развода обавља се 2-3 године после ступања у брак, а исто толико велики број око 40-45. године. У оба случаја разводи су повезани са престојавањем у односима између мушкарца и жене који се неминовно дешавају, јер је породица живи организам који расте и мења се. Млади брачни парови имају своја искушења. Они после ступања у брак постају блиски и упознају једно друго, најпре као муж и жена, а затим као отац и мајка. То смо већ разматрали. Са 40-45

година долази до још једног престојавања у свим односима између мужа и жене. Деца расту, она одлећу из родног гнезда, а и ако остају, свеједно су већ самостална и не захтевају бригу која је некада била потребна. Отац и мајка се враћају једно другом, поново као муж и жена. Тада почиње још једна у низу прелазних фаза у њиховом животу. Телесна блискост у овом периоду игра мању улогу у односима и у први план избија душевна и духовна страна. Супружници тада схватају да су на овај начин слабо повезани. И у овом периоду делимично се понавља оно што је било међу њима кад су били млади, кад су од момка и девојке прерастали у мужа и жену. Поново труд, поново брушење, поново упознавање. Отуда и нови талас развода. Ако се тада не разведете, ако опстанете, значи све ће бити у реду до краја живота.

Разводи у четрдесетим годинама су сведочанство да су супружници заједно живели само из навике. Избрусили су се, навикли су се једно на друго за прве 2-3 године заједничког живота и ту стали! Њихова љубав је била и остала у зачетку. Подсећам да се љубав гаји захваљујући подвигу самопожртвовања, који човек стално носи у породици. Ако постоји подвиг – љубав ће расти. Ако нема подвига – остаје само навика. Нажалост, данас већина мање-више срећних породица живи управо овако – из навике.

Беседа VI

Абортус

(10 минута + филм „Не убиј”)

Подсетићу на то да смо у прошлој беседи анализирали грехове који се пре познанства дешавају код момка и девојке и код мужа и жене. Данас ћемо се дотаћи грехова у следећој етапи породичног живота: отац и мајка. Сад нећу помињати грехове који су везани за васпитавање деце, већ оне који спречавају супружнике да постану отац и мајка. То су пре свега абортуси.

Већ смо помињали тему абортуса говорећи о телесној вези између родитеља и деце. Подсетићу да дете у мајчиној утроби од самог момента зачећа не може да се сматра мајчиним органом; оно је потпуно засебан организам који је мајци дат на чување у утроби.

Сад ћемо погледати филм о абортусу, у коме је испричано и приказано све што је потребно. Међутим, пре филма истаћи ћу један моменат. Више пута ћете из уста разних људи чути реченицу којом оправдавају абортусе: „Дете треба да буде жељено”.

Навикли смо да око нас има много демагогије, али од тога нисмо постали искуснији. И увек изнова бивамо преварени. Једна од главних метода демагогије је следећа. Чини се да се од правилних фраза граде потребни закључци, али је при том логика на основу које се закључци доносе потпуно лажна. Једна оваква тачна реченица коју људи користе да би некоме испрали мозак јесте фраза о жељености деце. Ова фраза звучи лепо, њен смисао је готово очигледан и не изазива никакву сумњу. Наравно, дете треба да буде жељено! Лаж почиње онда кад из ове мисли људи крену да изводе закључке. Заиста, из ове мисли се могу извести два потпуно супротна закључка.

Нормалан закључак ове реченице, који одражава њен истинити смисао је следећи. Чим се дете појављује (а ово се по учењу Цркве дешава у тренутку зачећа) оно од тог момента мора *постати* жељено. Дете не може да буде нежељено. Чак и ако је било нежељено до свог настанка (односно зачећа) када се већ појавило оно постаје жељено. Нека има само 2-3 дана, недељу или месец, али за мајку је то већ њен човечуљак, њена мрвица, и она више не може да га не воли. То је нормалан закључак.

Међутим, постоји још и ненормалан закључак. „Нисам га желела, нисам хтела да се оно појави, али се оно појавило. Оно мора бити жељено, али га ја сада не желим, зато, нека га не буде”, Да, није се десило да је дете жељено и то значи да га треба избрисати из списка живих; просто треба причекати док се не појави жеља за децом – онда ћу да рађам. А док жеље нема мирне душе могу да убијам сву своју зачету децу, јер дете треба да буде жељено!

Сећам се приче једне жене о њеној породици. Прво дете је већ одрасло, друго се родило као инвалид, заостаје у развоју и захтева много труда и неге. Без обзира на средства за контрацепцију рађа се треће дете. Она нема снаге, а ни новца, а и тешко јој је да се запосли поред такве деце (с једне стране инвалид, а са друге беба). „Да, било ме је срамота и да рађам, већ сам у годинама, смејаће ми се: Ето, решила да роди под старе дане”. Али, абортус јој није падао на памет. „Можда ћу морати да га дам у дечји дом”, уздише мајка показујући на најмлађе дете. Предлажем: „Имам међу познаницима једну породицу, они желе да усвоје ваше дете. Да ли ћете га можда дати?”. „Шта вам пада на памет! Нипошто нећу дати дете. Хоћу да га дам само ако могу да се виђам с њим и да га поново узмем кад ми буде лакше. А можда га уопште и нећу дати у дом”.

То је нормалан став једне нормалне жене. Да, тешко је, да, нисам хтела дете, али оно већ постоји и то је моје дете, волим га и никоме и никад га нећу дати. За ову жену дете не може бити нежељено.

Нажалост, немају све жене данас овако нормалан став. И све се чешће појављује друга логика, логика врло окурног и самољубивог човека. С друге стране, људи покушавају да сакрију суровост лепим правилним фразама.

Покушаћу да илуструјем све безумље приликом покушаја да се оправдају абортуси фразом о жељености деце. Претпоставимо да кажем: „Морам да живим у љубави са свима”. То нико неће спорити. Врло тачна мисао. Али сада изводим следећи закључак: „Пошто неке људе не волим, ја ћу их убијати, јер са свима треба да живим у љубави”. Од таквог закључка човека обузима ужас. Али

онда треба да се ужасава и од фразе типа: „Идем на абортус зато што дете треба да буде жељено”.

Лаж се састоји у томе што фраза: „Треба да живим у љубави са свима”, претпоставља мој рад на себи, а не право на убиство других људи. Ако некога не волим, *ја морам да натерам* себе да се помирим с тим човеком и да живим са њим у миру. И фраза „Дете мора бити жељено,” такође претпоставља рад на својој души. Мајка мора да савлада свој недостатак жеље да има дете: „Оно се појавило и *ја морам натерати себе да га заволим*”.

Жена која иде на абортус мора да схвати да овај злочин не чини због тога што дете мора да буде жељено, већ зато што није хтела да заволи своју мрвицу, чије срдашце бије под њеним срцем.

После филма

Наравно, лакше је убити кад још не видиш своју жртву. Чим се дете роди човеку је већ жао да га убије.

Скрећем вашу пажњу на оно о чему се говорило у филму. Абортусом жена наноси већу штету здрављу своје будуће деце него себи. Абортус је врло окрутна операција за тако нежан орган у којем треба да се развија дете. Материца је као изриљана земља спремна да прими у себе зачети плод и да га храни за време трудноће. После абортуса, кад се након одстрањивања детета материца буквално иструже да у њој не би ништа остало, по правилу остају ожиљци. Новозачето, овог пута „жељено” дете доспева у изранављен орган. И за време трудноће оно ће се много теже развијати. У најбољем случају родиће се слабо дете, а у најгорем – дете с озбиљним поремећајем у раду неких органа, нервног система итд.

Свима који иду на абортус бих дао следећи савет - родите и оставите у породилишту. Сву децу коју родитељи оставе у породилишту неко усвоји у року од шест до осам месеци. То ће бити боље и за дете које ће наћи родитеље који га воле и за саму породиљу, која ће сачувати своје здравље и здравље своје будуће деце.

Беседа VII

Нежељење деце

(Планирање породице)

Данас бих желео да наставим тему грехова који су везани за недостатак жеље за децом. Сви знају како се деца појављују. Прво бива супружничка блискост услед које долази до зачећа, а после извесног времена долази до рођења детета. Управо ову нормалну законитост (блискост – трудноћа – дете) људи покушавају да изопаче. Раде тако да постоји блискост, али да не буде зачећа. А ако се зачеће спречајно догоди спречавају да се зачето дете роди. Стога је очигледно да данас постоје два основна правца у борби против деце – средства за контрацепцију и абортуси. У стара времена, кад није била толико развијена индустрија

средстава за контрацепцију, кад се абортус сматрао смртним грехом, рађало се колико Господ пошале. Прошли пут смо гледали филм о абортусима. Мислим да сад нико од вас не сумња у то да је абортус страшна појава у нашем животу.

Данас супружници од самог почетка не желе да имају децу и то се модерно назива – „планирање породице”. У ствари, читаво планирање се практично своди само на умеће коришћења средства за контрацепцију. Испоставља се да је планирање усмерено само у једном смеру – у смеру смањења наталитета.

Никад се не бих усудио да покрећем сличне теме у разговору с пубертетлијама да ме на то не приморавају околности. На телевизији се већ одавно отворено рекламирају хормонска средства за контрацепцију. У многим продавницама које раде нон-стоп поред жвака се могу видети презервативи. Новине са великим тиражима испуњене су чланцима посвећеним развратним темама. О овим темама активно пишу и популарни часописи за омладину.

Почећу од једне крајње распрострањене заблуде. У једном разреду на беседи после филма о абортусима једна девојка ми је изјавила: „Оче, ви све бркате. Зашто коришћење средстава за контрацепцију називате грехом? Па управо она спасавају људе од абортуса”. То је врло распрострањена заблуда - да наводно ова средства смањују број абортуса. Статистика говори нешто друго. У Америци где од нижих разреда постоје програми за сексуално васпитање и где већ од раног узраста сва деца знају за контрацепцију, и где су практично сва средства за контрацепцију крајње доступна омладини, наизглед би требало да абортуса има мање, јер они умеју да се чувају. Међутим, испоставља се да је све обрнуто. Број трудноћа међу ученицама у Америци је десет пута већи него у Русији. Ово је статистика с краја 90-их година. Очигледно је да се скоро све ове трудноће завршавају абортусима.

Зашто се то дешава? То се може објаснити врло једноставно. Умеће коришћења средстава за контрацепцију доводи младе људе до неодговорности у сексуалном животу: „Чега да се плашим? Ништа се неће десити!”. Неодговорност рађа распуштеност морала, што доводи до тога да број случајних и неуредних полних веза расте до 30-40 пута (!). Контрацепција даје извесну заштиту од трудноће, али не велику – 70-90%, зато се број трудноћа не повећава 30-40, већ „само” 10 пута. Запамтимо ово. Морална штета од средстава за контрацепцију је много већа него „корист” коју она наводно доноси.

Кад је у Јарослављу 1993. године организован мучан експеримент и кад су сви ђаци пропуштени кроз двонедељне курсеве из сексуалног „просвећивања” већ следеће године број силовања је порастао 2 пута, а међу омладином до 14 година се број венеричних болести (код ових болести постоји период инкубације и оне се не шире одмах) годину дана касније повећао дупло, а након још годину дана – деветоструко. Притом, ако је у другим местима и постојало повећање броја венеричних болести због свеопштег пада морала то је било међу старијом омладином. А овде је пораст болести пубертетлија до 14 година очигледно био повезан с раним „просвећивањем”. Цифре су врло сличне америчким. Кад су децу учили да користе средства за контрацепцију убеђивали су их да ова средства штите од болести. Међутим, од болести штите само 70%, а од СИДЕ уопште не штите. На крају је уместо објављеног смањења наступио нагли пораст болести.

=

Између абортуса и „безбедног” секса постоји директна веза. Хајде да заједно поразмислимо. Ја бих издвојио два типа породице које се разликују у погледу супружничке блискости. Први тип породице су нормалне стабилне породице у којима блискост за супружнике има само плусеве. Као прво, они желе децу, као друго, блискост је повезана с извесном пријатношћу осећања. Господ је уредио тако да су неки физиолошки процеси који су нам неопходни за постојање повезани са задовољством. На пример, треба да се хранимо, а Господ је учинио тако да је једење пријатно. Дакле, први тип породица: код њих је на првом месту рођење деце, а на другом месту је задовољство.

Други тип породица је следећи. Супружници схватају да је блискост огромно задовољство, али, нажалост, блискост има једно врло непријатно својство – услед ње се рађају деца. То је велики минус.

I ТИП

1. деца (+)

2. наслада (+)

II ТИП

1. наслада (++)

2. деца (--)

Питање за вас: у којим породицама се врше абортуси – првог или другог типа? Свима је очигледно да је то случај у породицама другог типа. А сад једно помало лукаво питање: а које породице користе средства за контрацепцију? У породицама првог типа средствима за контрацепцију се прибегава много ређе: или постоје медицински показатељи за то да је трудноћа опасна по женино здравље и живот или се у овој породици већ родило троје-четворо деце. Међутим, ако у таквој породици чак и кад наступи трудноћа која је за супружнике непожељна, она никада неће довести до абортуса. „Да, нисмо хтели да имамо још деце, али се дете појавило. Нема везе, изаћи ћемо на крај с још једним”. Не

заборавимо то: на абортус иду исти они људи који користе средства за контрацепцију, јер и на абортус и на средства за контрацепцију људе наводи само једно – јак отпор према томе да имају децу. Обично је ток догађаја следећи: супружници не желе децу, користе средства за контрацепцију, али како нема средстава која пружају стопостотну заштиту, наступа трудноћа, а жеља за дететом се и даље не појављује. Супружници иду на абортус, убеђујући себе да је то просто непланирана трудноћа, а следећи пут, кад буду планирали рођење новог детета, оно ће се, кажу, обавезно појавити.

Дакле, за мене је очигледно да је спречавање трудноће грех против породице. Тамо где нема жеље није могуће створити стабилну породицу. Истинска љубав која се рађа између супружника, захтева да се ова љубав подели с још неким. Срећа супружника се још више повећава са повећањем броја чланова породице, носилаца ове среће. Ако је међусобна везаност супружника довољна само у односу на оног другог, а сваки „трећи” би већ био сувишан јер би нарушио „хармонију” породице, јасно је да у овој породици не може бити истинске љубави.

Исто тако ће се и похлепан човек радовати свом богатству, али ће и мрзети свакога ко буде претендовао на његово благо. Међутим, то је врло рђава радост, она не доноси срећу, већ само мучи човека, испуњава га страхом да ће изгубити богатство, страхом пред завидљивцима. А постоји радост дарезљивог човека, који се радује свом богатству, зато што му оно омогућава да помаже другима. Ово је већ чиста, светла радост.

У обичним породицама (сад не узимам у обзир породице алкохоличара и људи који су деградирани) број деце је показатељ среће у породици.

Дакле, ако супружници избегавају зачеће деце то представља симптом духовне болести породице, а духовна

болест и јесте грех. Овај грех је опасан управо због тога што га скоро нико не сматра за грех, али то је грех, он или сам јако унакажава породицу или је резултат друге духовне болести у породици.

У овом разговору ћу се често дотицати питања о супружничкој блискости, зато ћу пре него што се дотакнем ове теме непосредно истаћи какво место у породичном животу ова блискост заузима. Наиме, ако млад човек формира своје представе о односима између мушкарца и жене на основу телевизијских и биоскопских филмова, ове представе бивају јако изопачене. Стално гледамо како се идеалан пар вечито љуби, притом само дугим пољупцима, а свако међусобно испољавање пажње и нежности јунака обавезно се своди на сцену у кревету. Ствара се утисак да 90% породичног живота протиче у спаваћој соби. Међутим, уопште није тако.

Изопаченим представама о браку може се додати још један крајње распрострањени мит, који је код нас доспео на самом почетку „перестројке”. Он се састоји у томе да се наводно већина развода дешава искључиво због тога што супружници не умеју да „воде љубав”. Отуда сви неспоразуми и скандали у породици.

Да бих објаснио које место у стварности интимна страна заузима у односу између супружника навешћу следеће поређење: супружничка блискост је слична десерту после ручка. Кад се човек исправно храни, он једе чорбасто јело – неку супу, чорбу, затим главно јело – ћуфте с кромпиром, и тек онда чај с неком бомбоном, кексом или слатким. Питање: Које место кекс и слатко заузимају у процесу исхране? Врло једноставно: то је завршетак ручка неком посланицом после нормалне, здраве, пуновредне хране. На пример, сладолед је врло укусан и калоричан. Али, да ли човек може да се храни само сладоледом или само слатким? Јасно је да не може.

Једном сам због своје глупости, експериментисао. Кад сам живео у општежитију и каснио у мензу на вечеру, а мрзело ме је да спремам вечеру у соби, довијао сам се како да се прехраним, па сам често пио чај и јео разне сендвиче, пецива итд. Сад јако жалим због тога, јер већ неколико година имам муке с желуцем. Пошто сам таквим режимом исхране прилично покварио своје здравље до дана данашњег не могу да га доведем у ред. Дакле, десерт треба да има своје место – то је само пријатна допуна нормалне, здраве хране која има хранљиву вредност. Сам десерт није јело хранљиве вредности. Ако он постаје основна храна, можеш да очекујеш болести.

Исто ово се може рећи и за супружничку блискост. Нормалној, здравој храни, у овом случају одговараће нормални, целомудрени односи испуњени бригом и љубављу - и према брачном другу и према деци. Кад односи између мушкарца и жене почну да се врте највише око интимне стране, ти односи рађају духовне болести. У стабилним породицама однос између супружника се 99% састоји од међусобне бриге, међусобног труда на вођењу домаћинства, васпитавању деце. И кад у овим заједничким делима брачни другови једно у другом виде стално испољавање љубави, супружничка блискост бива природно заокружење ове љубави, испољавање нежности и пажње.

Међутим, какви ће односи бити међу супружницима ако се у једном од супружника уочи недостатак љубави, који се испољава тако што он не помаже одмах, не пружа одмах подршку, не узима на себе одговорност у сложеним ситуацијама? Муж долази с посла, леже на кауч, цело вече чита новине и гледа телевизор док жена спрема храну за следећи дан, проверава дечје домаће задатке и спрема кућу. Зар ће после тога с радошћу испољавати нежност према

мужу кад он ноћу пожели да добије „закониту” утеху? Ни у ком случају! У односима ће се нагомилавати неслога која ће ускоро довести до озбиљних препирки. И заиста, прво место у којем ће почети да се појављују пукотине које су се накупи-ле у породичним односима биће кревет. Мушко самољубље биће јако увређено женском хладноћом. Међутим, све ово се неће дешавати због сексуалне непросвећености или неподударности, већ зато што ниједна жена неће пожелети да легне поред мушкарца поред кога се не осећа потпуно сигурно и вољено.

Ипак, вратимо се теми о нежељењу супружника да имају децу. Истаћи ћу како духовну, тако и телесну штету од планирања породице.

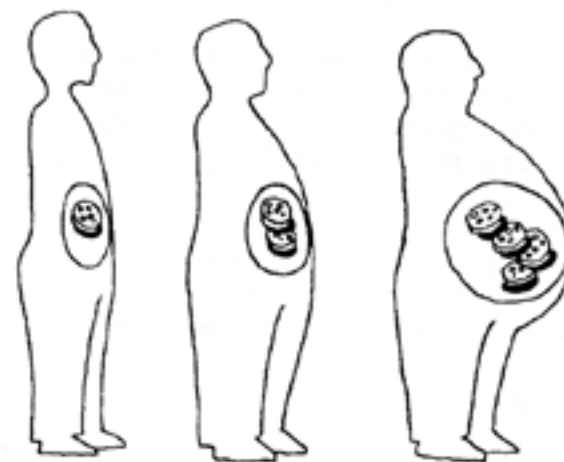
Задатак средстава за контрацепцију је врло прост – не лишавати супружнике задовољства од супружничке блискости, али их избавити од напора који треба улагати у васпитавање деце.

Каква је духовна штета од контрацепције? Као прво, контрацепција је директно повезана с богохулством. Већ смо говорили да у тренутку зачећа невидљиво присуствује Бог, дарујући малој ћелији будућег детета живу душу. Користећи средства за контрацепцију, супружници својим поступцима поручују: „Госпode! Оно чиме ћемо се ми сад бавити се Тебе не тиче, снаћи ћемо се сами”. Бог се свесно истерује из породице у којој се користе средства за контрацепцију. Зар то није грех? За породицу која дубоко верује (изузев породица с много деце или породица у којој је супруга озбиљно болесна) то би било богохулство.

Као друго, контрацепција помаже развој блудне страсти у човеку. Борба против страсти је ствар којом се баве само они хришћани који дубоко верују, али и оне ко не верује у Бога биће корисно да сазна шта су страсти и због чега су оне страшне.

Шта су страсти? Стрaст је такав стадијум развоја греха кад он коначно осваја човекову душу. Човек више не може да изађе на крај са својим жељама и због тога почиње страдање (страст = страдање). Страда или сам човек или људи из његове околине. Најчешће страдају сви.

Како се страсти развијају? Обично људи наивно мисле да ће ако на пример, поједу два пута више хране одједном бити дупло више сити и да ће онда моћи дуже да не једу. Међутим, све се одвија другачије. Човек је видео и купио врло укусне сендвиче. Једном је уместо уобичајена два сендвича појео четири сендвича, па опет други пут, трећи пут... Организам неће усвајати више него што је потребно, сувишно ће избацити, али желудац, пошто је живо ткиво, има способност да се растеже. Ако је човек неколико пута натрпао у стомак више него што треба, и желудац ће се растегнути. И да би човек поново добио осећај ситости, треба да убаца у њега већу количину хране да би она пријатно притискала нервне завршетке у желуцу. Односно, човек ће сад после неколико преједања увек (!) хтети да једе више. Ако поједе још више, значи, његов апетит ће још више по-

расти. О томе колико може да се растегне стомак код дебелих људи сви знају. Да би дебео човек добио осећај ситости он треба да поједе јако пуно.

Такав је закон развоја страсти. Све почиње од задовољења човекове потпуно природне жеље. Међутим, чим ова жеља почне да се задовољава преко природне потребе, и што чешће буде задовољавана, она се више распаљује и овладава човеком. Жеља за јелом је потпуно природна за човека. Сама по себи она нипошто није греховна. Али претрпавати желудац или уживати у некој намирници, наслађујући чула укуса, нема никакве потребе.

Чула врло лако отупљују. Кад на човека нешто остави јак утисак он то жели да понови. Међутим, чула ускоро отупљују и да би осетио емоционални потрес човек треба да им створи јачи надражај. Настала страст тако приморавач човека да ради за њу. Она полако и неприметно овладава њиме.

Господ је човека створио тако да се у породици на супружничку блискост уносе потпуно природна ограничења. Постоје ограничења за време трудноће и за време месечних циклуса. Страст блуда се обуздава, на пример, и трудом на васпитању деце. Међутим, човек је лукаво биће, он свуда жели да пронађе пукотину за сваку страст: средства за контрацепцију (наслађуј се не мислећи на децу), суперспалљивачи масти (једите шта хоћете, наслађујте се јелом не плашећи се да ћете се угојити) и тако даље.

Шта се догађа са супружницма којима овлада страст? Њихов брак постаје све слабији! Муж одлази на службени пут на пола године. Али, ни он, ни супруга не могу да издрже толико времена без супружничке блискости. Зато вицеви из серије „враћа се муж кући са службеног пута...” постају тужна стварност. Супружници варају једно друго. Сећам се исповести једног младог човека који је говорио да је отпутовао

на годину дана на службени пут. „Да, природно, варао сам супругу”. Питам: „А зашто је то природно?” – „Па како? Зар мушкарац може да буде без жене читаву годину?” Неприродно је управо то што човек више не може да управља својим осећањима.

Животиње, за разлику од човека, нису у стању да управљају својим осећањима. Страст човека чини звероликим, и он губи своје људско обличје. Господ је човека створио као разумно биће и дао му је способност да управља својим жељама, осећањима и мислима. Животиње нису способне за ово. Господ је животиње створио тако да се у одређено доба године у њима буди инстинкт за парење. Кад дође до зачећа женка више неће допустити мужјаку да јој приђе, у њој се буди други инстинкт – матерински. Ако мачка зачне сви мачори ће је заобилазити, иначе ће им она изгребати њушку.

Код човека нема оваквих периода, он сам одређује своје понашање. Човек се често спушта на ниво испод животињског, кад се на пример, мушкарац и жена сједињују за време трудноће. По црквеној традицији, од момента кад супружници сазнају за трудноћу они престају са супружничким општењем. Заиста, ако је зачеће у то време немогуће, сједињење ће бити без циља. Чак и медицински показатељи говоре да је непожељно сједињавати се у току првих месеци трудноће, јер то може да доведе до побачаја, као и током последњих месеци, да не дође до повређивања детета. Дакле, способност уздржавања је најприроднија, и више од тога, то је најнеопходнија способност човека.

Није случајно то што је симбол блудне страсти од најстаријих времена био кунић (сетите се часописа „Плејбој”) који се сматрао нечистом животињом. Кунићи су једна од малобројних животињских врста у којима женка пушта мужјака да јој се приближи за време трудноће, поне-

кад чак пред сам порођај. Господ је очигледно, намерно лишио ове животиње материнског инстинкта, да би човек видео шта се дешава приликом одсуства овог инстинкта. Многи знају да кад се женка кунића окоти, она може да да прождере своје младунце, уколико се не непоји добро водом или јој се младунци не одузму.

Истичем: Матерински инстинкт који је усмерен на заштиту младунчета је јединствен, како за време трудноће, тако и после порођаја. Онај ко не чува дете за време трудноће неће га чувати ни после. Ево шта се догађа са животињама ако инстинкти код њих неправилно делују. Исто ово се догађа и са човеком ако изгуби способност уздржавања. Кад разуздан муж сазнаје да је жена трудна, и да то уноси ограничења у њихов блудни живот он инстинтира на абортусу. По чему је такав човек бољи од кунића?

Човек којим овладава страст постаје сличан неразумним животињама. Врло су ретке животиње које су у стању да створе стабилне парове. Наравно, страст блуда не појачавају само средства за контрацепцију, већ овде значајну улогу играју и средства за масовно информисање. Масмедији јако распаљују жеље, а средства за контрацепцију покушавају да укину сваку одговорност приликом сједињења: „Не бојте се, деце неће бити!” (Боље спречи, да не закмечи! – рекламни слоган једног немачког произвођача презерватива. – прир.)

Дејство духовне страсти се може упоредити с дејством дроге. Деловање наркотичке материје брзо слаби. Организам навикнут на њу, захтева повећање дозе или прелазак на јаче наркотике. Исто се дешава између супружника. Ако њима овлада страст, убрзо ће се сви односи између њих свести на односе у кревету, а нормална људска међусобна

брига, заснована на душевној и духовној блискости, биће потиснута у други план. Брачни другови не постају једна плот, већ просто стални партнери. И врло је вероватно да ће страст од својих робова захтевати промену партнера, да би искусили нова осећања и да би поново осетили дражи зближавања с новим човеком.

Али, примена средстава за контрацепцију не наноси само духовну штету већ и штету по здравље. Почећу од тога да је женски организам уопште дивна творевина Божија. Мушки организам је у поређењу с њим исто што и дрвене рачуналке у поређењу с дигитроном. Мушки организам се увек налази у истом стању, а женски може да се налази у четири потпуно различита стања:

- девственост (нема супружанске блискости, органи за рађање деце налазе се у полусну);
- спремност за трудноћу (сви органи се налазе у потпуној приправности за зачеће);
- трудноћа;
- дојење.

У сваком од ових стања организам ради на различите начине, и сваки пут, прелазећи из једног стања у друго, жена осећа у себи врло озбиљна престројавања. Све промене у раду женског организма врше се уз помоћ осетљивих хормонских „штимовања”.

Чим у утроби жене дође до зачећа, цео њен организам се престројава, он се претвара у малу фабрику за припрему хране за зачето дете. Кад се оно роди, наступа ново престројавање, сад мама постаје фабрика за припрему млека за бебу. И сва ова стања се мало подударају. За време дојења зачеће новог детета је мало вероватно, пошто се у овом периоду у мајчином организму издвајају посебне материје које спречавају сазревање нове јајне ћелије. А данас су мајке које доје дете два месеца, а онда престају, и

трећег месеца већ су поново у стању да зачну. И почињу да користе различита средства да би избегле зачеће уместо да просто доје, мада је за здравље детета корисније уздржавати се и за време дојења.

Свратите у наш дечји дом здравља. На зиду виси плакат о дојењу. Тамо је црно на бело написано да дојење спречава трудноћу. Раније су жене дојиле до две-три године, што је и било најприроднији начин за спречавање честе трудноће. Деца рођена до годину дана по рођењу брата или сестре била су велика реткост. Мишљење о томе да су раније жене рађале сваке године и да је у свим породицама било по десеторо-дванаесторо деце представљају мит, који је измишљен у наше време ради оправдања средстава за контрацепцију. Сетимо се старих бајки: „Имао цар три сина... или три кћери...”

На пример, жена користи хормонска средства за контрацепцију. Шта тиме постиже? Она се меша у њен танано наштимовани систем. То не пролази без трага. Никад није било оваквог обиља женских болести као данас.

Ако се данас негде појави вест да су батаци које смо увезли из иностранства пуни хормонских препарата кренуће читав талас протеста. Али нико не говори о томе да свака хормонска таблета за контрацепцију садржи на десетину хормона више него један пилећи батак.

Ево још једне приче. Нека парохијанка је до доласка у храм неколико година користила једно хормонско средство. Кад је хтела да роди дете једва је остала жива. Ово средство је проузроковало сужавање материчних канала којима се зачета беба спушта

у материцу. У овим каналима су се створили спојеви. На крају је зачала дете, али оно није могло да се спусти у материцу. Она доспева на реанимацију с дијагнозом „ванматерична трудноћа”. Ванматерична трудноћа је стопостотна смрт детета од глади, плус претња по мајчин живот. После операције, током које јој је одстрањена практично цела материца, ова парохијанка је заувек изгубила способност да рађа. Истина, један православни гинеколог је овим поводом приметио да, нажалост, није могуће доказати да је све што се догодило с овом парохијанком везано за наведено средство, иако је врло вероватно да је оно узрок томе. Зато се гинеколози не заустављају у примени ових средстава за контрацепцију.

Један од московских православних гинеколога је на просветним курсевима истакао да је материца осамнаестогодишње-двадесетогодишње девојке, која око годину дана користи хормонска средства, као материца неке старице. Уместо плодноне земље која је спремна да прими семе – само спаљена испуцала сува земља. Имајући овакав старачки орган, наравно да жена није способна да зачне.

Постоје и другачија средства за контрацепцију. На пример, спирале. Оне механички надражују слузокожу материце, па ембрион не може да се учврсти у њој да би се развијао. Зар то није изругавање сопственом организму? Један други православни гинеколог је спиралу у материци поредио с трном у прсту. Организам из све снаге настоји да гнојем избаци тај трн. Исто се дешава и у жениној утроби. Невешта употреба спирале може да нанесе велику штету жени. Али чак и умешно коришћење увек шкоди. Слични експерименти са својим организмом никада не пролазе без последица.

Чак и ако супружници користе „невинија” средства за контрацепцију, с тачке гледишта физиологије, свеједно

долази до поремећаја нормалног рада организма. Органи за рађање деце су човеку и дати да би рађао децу. Ако људи ове органе користе у друге сврхе за то морају да плате болести-ма. На пример, човеку су дати и органи за варење хране. Шта ће бити ако не будемо хтели да их користимо за исхрану, већ ради добијања задовољства? Један познати московски свештеник овим поводом каже следеће: „Волим да једем димљену рибу. Али колико могу да је поједем? Добро, килограм, више не могу. Ето, појео сам килограм и хоћу још, али не могу. Онда идем у тоалет, стављам прст у уста, повраћам, желудац се чисти, враћам се за сто и настављам да једем. Како вам се свиђа овакво понашање?”. Нормалан човек не може то да ради, мада су у античко доба постојали такви људи, који су се звали „гурмани”, и који су поступали управо тако. За време пира у дворишту је стајало брвно. Човек би се најео, затим изашао у двориште, бацио брвно на стомак да би боље повратио и опет се вратио да једе. Тада се то сматрало нормалним. Овакво мучење организма (човек надражује своје органе за варење хране, али им не даје пуновредну храну) плаћа се болестима – чиром, горушицом итд.

Човек ће такође платити за коришћење средстава за контрацепцију. За време супружанске блискости женин организам кроз хормонски систем добија упозорење да треба да се припреми за могуће зачеће. Ако нема супружничке блискости женски организам се налази у стању полусна, а ако постоји блискост, он ће бити у стању приправности.

Жене које су живеле целомудрено пре брака и које су чувале своју невиност знају за озбиљне промене у организму

које почињу после почетка супружничког живота, још много пре зачећа првенца. На пример, мења се фигура жене: увећавају се груди, заобљавају се кукови, односно, организам се престројава већ од почетка супружничког живота. Већина људи чак не зна за ово целомудрено стање женског организма. Међутим, подсетићу на то да девственост није само и није толико физиолошки појам колико је духовни. Већина савремених девојака излази из девственог стања много пре почетка супружничког живота. Непристойни филмови, развратни текстови, вулгарне рекламе – све ово рађа бујицу прљавих мисли. Од нечистих мисли рађају се блудна осећања и изводе организам жене из девственог стања. Сва осећања овакве полудевојке-полужене су већ промењена. Ако на пример, чедну девојку додирне младић у њој се од овог додира неће десити готово ништа осим можда непријатног осећања недозвољене слободе у понашању младића. Ако пак мушкарац додирне девојку која је већ изгубила своју моралну девственост овај додир може у њој да роди читаву буру осећања с којима она тешко да може да изађе на крај. Ово може да се односи чак и на случајне додире у возу или у аутобусу.

Ако супружници желе да имају блискост, али не желе да имају децу, нека се супруга припреми за женске болести. Њен организам из стања девствености прелази у стање удате жене, односно у стање спремности за трудноћу, али супружници не дају могућност да ова трудноћа наступи. Ставите испред себе мирисну печену кокошку. Ваш организам ће почети да лучи желудачни сок, спремајући се за варење хране. Али ако ову кокошку не ставите у уста излучени сок ће разједати ваш желудац. Чинећи то често у најскорије време ћете уништити своје здравље и добићете чир. Раније је жена живела отприлике у следећем циклусу: спремност на трудноћу (у просеку од два месеца до шест

месеци) – трудноћа (девет месеци) – дојење (годину-годину и по дана, понекад до три године) – спремност... итд. Ово је природан циклус организма, међајући га наносимо штету здрављу.

Да бих довео до краја тему контрацепције, требало би да кажем и то да Црква у начелу дели средства за контрацепцију на две врсте. 2000. године су на Јубиларном Архијерејском Сабору донете „Основе социјалне концепције Руске Православне Цркве”, које нам дају одговоре на многа питања од животне важности из савременог живота. Једно од најсложенијих питања био је однос православне Цркве према средствима за контрацепцију. Пре прихватања овог документа, овај проблем се није покретао на нивоу званичне црквене науке.

Сабор Руске Православне Цркве у „Основама социјалне концепције”, средства за контрацепцију дели на абортивна и неабортивна. Абортивна средства су она која уништавају људски живот који је већ зачет у мајчиној утроби, у најранијим стадијумима. На употребу оваквих средстава, како је истакнуто у документу „примењује се став који се односи на абортус” (Гл. XII, параграф 3). Значи, Црква сматра да је њихово коришћење недопустиво и греховно. Међутим, даље је речено: „Средства која нису везана за пресецање већ зачетог живота, ни у ком случају се не могу изједначавати с абортусом”.

Дакле, Православна Црква сматра да је идеално да се средства за контрацепцију уопште не користе, односно - или да се рађа онолико деце колико Господ пошаље, или да се брачни пар уздржава од супружанске блискости. Међутим, пошто због свеопштег пада морала, данас не могу ни из далека сви да воде овакав подвижнички живот, супружници могу по међусобном договору да предузимају мере за спречавање зачећа. Црква не благосиља директно ове мере,

али знајући људску немоћ ипак их допушта. Притом Црква сматра да је за хришћане категорички недопустиво да користе абортивна средства за контрацепцију.

Обратимо се медицинским изворима да бисмо сазнали која средства за контрацепцију спадају у абортивна. Лекар-гинеколози указују на две основне врсте средстава за контрацепцију која поседују абортивно дејство.

Као прво, то су унутар материчне спирале, које смо већ помињали. Ова средства уопште немају права да се називају контрацептивима, пошто реч „контрацепција” означава „средство за спречавање трудноће”. Спирале ни на који начин не спречавају зачеће. Њихово дејство се базира на томе да већ зачет (!) зачетак не може да се причврсти за зидове материце, односно дејство је искључиво абортивно, пошто је везано за одбацивање већ зачетог живота.

Друга врста средстава за контрацепцију која имају абортивна дејства јесу већ помињани хормонски контрацептиви. Ова средства су сложенија и делују одмах у неколико праваца. Не упуштајући се у детаље истаћићу да ова средства имају четири механизма која спречавају рађање деце. Прва два механизма спречавају зачеће, али пошто до зачетка новог живота ипак долази с времена на време, она друга два механизма усмеравају свој ударац у већ зачети живот. Крајем 1998. године у САД је објављена декларација која упозорава на абортивност хормонских средстава за контрацепцију.

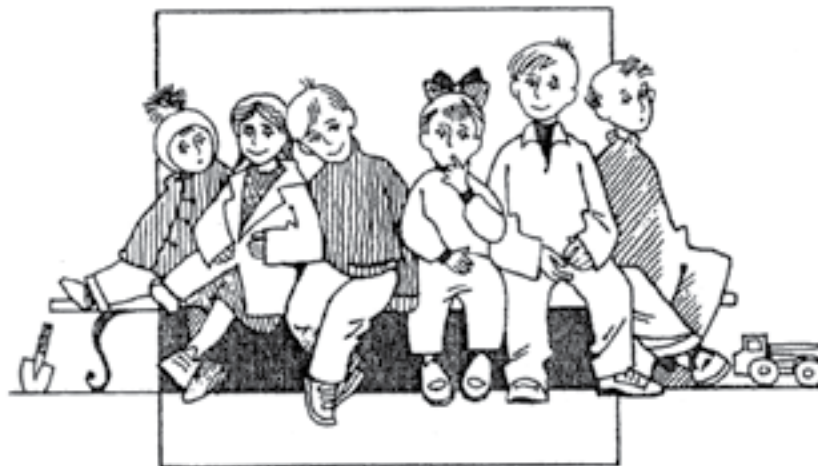
Такође ћу истаћи следеће. Хормонска средства делују у неколико праваца да би што више смањила ризик од трудноће. Међутим, што је „поузданија” заштита од трудноће, тим је већа штета која се наноси жени. Рађање деце је способност женског организма коју је у њега уткао Бог. Борба

с овом способношћу као с болешћу изазваће праве болести. Контрацептиви, како хормонски, тако и спирале доводе женски организам у толико болесно и растројено стање у њему више не може да зачне дете. Рецимо, не боли ме глава, али ако будем узимао таблете против главобоље сигуран сам да ће ме ускоро заиста заболети.

Иако је број деце убијене хормонским средствима мањи него убијене спиралама, грех убиства (абортус) остаје. Квантитет (мање абортуса) у овом случају не прелази у квалитет (мањи грех). Страшно је имати на својој савести чак и једну убијену душу.

Дакле, броју абортуса који се у огромном броју обавља у болницама, додаје се много већи број микроабортуса, који се просто не могу евидентирати и избројати. И многе жене које сматрају да нису криве за извршене абортусе у ствари су криве за убиство деце зачете у њиховој утроби. Наравно, оне нису знале да су користећи средства за контрацепцију убијале децу, зато што им то нико није рекао. Али убиство, чак и из нехата свеједно остаје убиство. Кривица за нехотични грех мањи је него за свесни, али убијеној деци то више није важно.

Беседа VIII

Колико деце треба имати?

Статистика за 2000. годину каже следеће: у Талдомском реону има око 220 породица с много деце, у којима се васпитава око 660 деце. Захваљујући простом рачунању дошао сам до открића које ме је запањило: испоставља се да се многочланом породицом сматра породица са троје деце. Ово откриће није одмах могло да уђе у моју главу. Ипак, реч „много” не могу да повежем с цифром „три”. „Много” – па то је барем пет.

Наравно, постоје лингвистичка истраживања која доказују да су у првобитна времена људи бројали: један, два, много. Број „три” код њих, наводно, није постојао због примитивног мишљења. Са овим човек делимично може да се сложи: један мамут је добро, два је још боље, а три ма-

мута је већ много. Истраживачи словенског језика истичу да је појам „много” код Словена и њихових предака Прасловена користио ако је објеката било пет и више. Сведочанство за ово се може видети и у савременом руском језику (као и у српском). Кажемо: једно *дете*, два *детета*, три *детета*, четири *детета*, али већ петоро (и даље) деце, односно много *деце*.

Још у време перестројке једном сам на радију слушао како говори нека жена, стручњак за демографска питања. Она је објаснила да је за одржавање бројчаног стања становништва на истом нивоу потребно да 60% породица има по троје деце. И то још није све: ако осталих 40% породица буде имало по двоје деце, онда ће 100 породица или 200 родитеља имати само 260 деце, односно наталитет становништва ће бити свега 30%. У ствари, немају све преостале породице двоје деце и реално ће у следећој генерацији бити само 230 деце, односно наталитет од свега 15%. Ових 15% тешко да ће моћи да покрију морталитет. Део деце умире не достигавши зрело доба, а део одрасле деце никад неће створити породицу. Дакле, у следећој генерацији биће опет само 200 родитеља или 100 породица.

Уз овакву поставку испада да већина породица (60%) треба да има много (по савременој терминологији) деце. Сложићете се да је нелогично назвати неку породицу породицом с много деце, кад више од половине свих породица треба да буду такве. Зато бих желео да знате да је породица с једно или двоје деце још увек породица с *мало деце*, породица са троје или четворо деце је *нормална* породица, а са петоро и више деце је права породица са *много* деце. Хтео бих да у вашој глави оно што треба да буде норма (осим ако не желимо да се изродимо) престане да има префикс „много”, односно да се сматра неким вишком. Нажалост, данас на младе родитеље који желе да имају треће дете, рођаци

и познаници гледају, у најбољем случају, са снисходљивим осмехом, а чешће врте прстом поред слепочнице: „Двоје не могу да прехране, а рађају још и треће”. Не плашите се, рађајте, да бисте постали нормална породица.

Предности породица са више деце

Данас има све мање и мање породица са много деце. Скоро нико више не жели да има много деце. Често последње дете бива нежељено, случајно. Чували су се, али нешто није помогло. Хвала Богу, решили су да роде и неприметно су постали много срећнији, зато што Господ за свако дете родитељима придодаје још среће. Мало деце представља један од облика егоизма. А егоистичном човеку је тешко да буде срећан.

Егоизам

Под егоизмом треба подразумевати посебну тачку гледишта на свет кад човек све што се дешава оцењује из угла својих личних интереса.

Ако је у породици само једно дете, онда таква ситуација јако погодује стварању егоизма у детету. Ако је дете једино у породици, види испољавање само једне воље – своје, само једних жеља – својих. Наравно, и у породици с једним дететом присутна је воља родитеља. Међутим, за дете, жеља родитеља ни из далека није исто што и жеља његовог брата или сестре. Родитељи имају власт и неопозиви ауторитет, зато што испуњавање своје воље могу да остваре на силу. Вољу својих родитеља дете је *принуђено* да поштује, а да у својим поступцима узима у обзир и жеље

своје браће и сестара – то је већ добровољна ствар. И ако у породици постоји макар још једно дете у души човечуљка може да отпочне велики рад – да сваки свој корак пореди са интересима другог човека. Наравно, овај рад може и да изостане – све зависи од родитеља. Али, што буде више деце, тим ће лакше бити родитељима да помогну свом детету да савлада егоизам.

Данас се често могу чути следеће речи: могу да обезбедим срећно детињство (солидно образовање или сл.) само једном детету, највише двома. Звучи ако не убедљиво, оно макар логично. Међутим, животна логика је другачија. Ако је дете једно, од њега родитељи често желе да направе вундеркинда, ако не великог, онда у крајњој мери малог вундеркинда који би умео да пева и игра, да свира клавир и гитару, који би умео да држи кичицу у рукама, да познаје правне науке, менаџмент и маркетинг (ни дан-данас не знам тачно значење ових мучних речи). И циљ родитеља постаје увођење детета у живот на *велика врата*. „Нека имамо једно дете, али зато оно неће бити обичан човек”. Природно, родитељске жеље се, преносе на дете, оно их упија свом душом, и почиње искрено да живи с вером у то да је он заиста нека посебна личност. Интересовањима детета почиње да се придаје велики значај, и оно се навикава на то да се његове жеље увек стављају на прво место, а ово по дефиницији и јесте васпитавање егоизма у детету.

Издржљивост

На богословији сам, разуме се, познавао многе студенте. Међу богословима су била и браћа из породица са много деце. Није их било много – две-три породице. На пример, најстарији брат је већ студирао на факултету, средњи је завршавао богословију, а најмлађи се тек упи-

сао. Они су се, по правилу, истицали, али не зато што су се разметали, већ због своје доброте, спремности да помогну и отворености.

После уписа на богословију човек често доспева у прилично строге услове, који личе на војне академије. На пример, чак је и свакодневни живот био прилично суров. У годинама кад сам се ја школовао, ученици првог разреда били су смештени у прилично велике собе и у свакој од њих је било око 20 кревета. И добро се сећам како се мој цимер, који је лежао на суседном кревету, нервирао кад није могао да заспи док су се његови другови из разреда ноћу дошаптавали. Дању није могао да се одмори, зато што дању никад није била тишина. Често је морао да негодује и понекад да се свађа са својим цимерима. Он је био јединац у породици.

Потпуна супротност оваквим нежним бићима били су богослови из породица са много деце, од којих сам једног познавао ближе. Он је тонуо у сан чак и у пролазној соби, где су људи стално ишли из једне собе у другу. Могао је мирно да заспи и кад је на суседном кревету по десетак богослова пило чај дижући галаму.

Лично бих желео да моја деца чврсто стоје на ногама, да буду врло издржљива и да лако подносе све тешкоће. У породици са много деце она ће лако моћи тако да се прекале.

С трећим је лакше

Многи се не одлучују да роде више деце с ужасом се сећајући непроданих ноћи, прљавих пелена, болести, одлазака код лекара итд. Заиста, свако дете захтева много снаге. Али, по правилу, с другим дететом је лакше него с првим, а с трећим је још лакше него с другим. Са првим дететом практично сви добијају чворуге. Грешке не прави само

онај ко ништа не ради. Са другим дететом грешке већ почињу да се исправљају, а почев од трећег детета, жена већ постаје „професионална” мама.

Колико се само грешака направи с првим дететом! Најпростији пример навешћу из сопственог живота. Рађа се прво дете, код куће сви иду на врховима прстију, све госте строго упозоравају: „Пст, дете спава, говорите тише”. Истина, како можете говорити гласно у присуству детета, а да га не пробудите, ако може да га пробуди чак и камион који пролази поред куће? Након годину и по дана рађа се друго дете, историја се скоро понавља, иако је већ теже не реметити тишину. На крају се рађа треће, право дете из „породице са много деце”. О тишини не може бити ни речи, јер по кући стално јурцају два моторчића која дижу буку. Родитељи су се већ ослободили потребе да стварају идеалну тишину, а беба се, са своје стране, не трза на сваки шум и буди се само ако у њена колица у пуној брзини неко удари трициклом. Број бесаних ноћи се смањује, пошто мама већ зна како да научи дете да се не буди ноћу ради дојења.

Слободно време (или „Репић”)

Свако дете захтева пажњу. Оно је као сунђер који све упија, не може без општења. Док је дете јединац, једини извор комуникације за њега су само родитељи. Дете као репић трчи за њима, или ако још не уме да трчи често тражи да га носе или да се барем неко налази поред њега. Од детета човек буквално нема куда да се дене, оно брзо примећује одлазак родитеља. Многе маме родивши једно дете с ужасом

мисле да слободног времена с другим дететом уопште неће бити. Међутим, није тако. Кад репића има већ два, она се могу спојити! Кад је друго дете (ћерка) напунило нешто мало више од годину и по дана постало је довољно одрасло да може да се игра са старијим. Ми смо тад одахнули. Сад нису јурцали за нама, него једно за другим. Нама је преостајало само да периодично решавамо конфликте између деце, мирити их, учећи их да једно другом попуштају и да све деле.

А и треће дете је већ са пола године могло да се стави да седи недалеко од старијих и оно је барем пола сата могло са занимањем да гледа како се они играју. Да ли се могло замислити да најстарије дете с пола године оставимо само макар на десет минута?

Наравно, бриге с троје деце постају веће, али старија деца већ са четири године могу да буду помоћници, макар у томе што ће се поиграти с млађима, дајући вам простора за друге обавезе.

Губитак контроле

Ако је дете у породици само, шанса да ће родитељи изгубити контролу над њим врло је велика. Иако је наизглед лакше пазити на једно дете, него на петоро.

Једном приликом купујемо у продавници одећу за своју децу. Продавачица са завишћу гледа нашу децу и каже: „Сигурно вам је лако с децом, она вероватно много времена проводе заједно, играјући се. Ми имамо једно дете. Досадно му је самом, а ми не можемо стално њиме да се бавимо. Али, није страшно – сад ћемо га дати у вртић, па ће бити лакше”.

Наравно, детету с огромном енергијом и маштом, није довољно само општење с родитељима, оно тражи друштво себи сличних. Међутим, једна је ствар ако се много дружи с браћом и сестрама с којима добија исто васпитање, а потпуно друга ако већи део времена проводи међу друговима који су далеко од ваших представа о моралу и од ваших животних принципа. Родитељи с ужасом схватају да њихов синчић или кћерка са 14-15 година, кад дете постаје одрастао човек, постају за њих потпуни странци. „Откуд то у њему?“, чудиће се родитељи. А ради се о томе што је дете већи део времена проводило ван породице и формирало свој карактер негде са стране.

Улога старијег

Прво дете често бива размажено. Није баш лако избавити се од дечијих хирова. Међутим, са више деце постоје услови који помажу у борби против каприца.

Ево једне илустрације из живота у вези с тим. Наше најстарије дете је, због нашег неискуства, много боловало у узрасту од прве до друге године. То је још више допринело да оно буде размажено. Једном смо купили велику лубеницу, донели је кући и почели да се бавимо својим пословима. Најстарије дете које је тада напунило три и по године пола сата је ишло за нама и кукало: „Тата, кад ћемо да једемо лубеницу?“. Из искуства зна, да ће ако дуго кука или чак заплаче, брзо остварити своје. На крају, после извесног времена ја пристајем. Међутим, дошавши у кухињу са сином, видим да је тамо неред. „Чекај, сад ћемо ово да средимо, а онда ће бити лубеница“. Дете почиње да кука и да досађује дупло више. У кухињи се појављује кћерка која нема још ни две године: „Тата, ‘беница,“ почиње и она да истиче своје захтеве. „Сад ће почети“, мислим са ужасом. Међутим, у

помоћ неочекивано долази старији син: „Шта ти је, Улијана, зар не видиш да тата спрема? Сад ће да спреми и биће лубеница“. Настављам да спремам и с чуђењем запажам како се из каприциозног детета, које је било несносно, старији син у трен ока претворио у старијег брата, који је у току следећих десет минута важно наговарао сестру да још мало причека.

Како изаћи на крај с њима?

Разговарао сам са два свештеника који имају много деце и питао их како они излазе на крај са њима. Један од одговора био је следећи: „После петог детета већ не примећујеш колико их има. У смислу да тешкоћа нема више приликом рађања још једног детета“. То је говорио свештеник који је имао седморо деце. Заиста, кад се појави пето дете, најстарије по правилу већ има око 10 година. То је већ прави помоћник. Са шестим расте већ други драгоцен помоћник, итд.

Једном смо имали госте, који су боравили код нас неколико дана. И попадаја и ја смо приметили да морамо мало више пажње да посветимо дисциплини. С троје мале деце (двоје наших и једна мала гошћа) морали смо да променимо распоред јела. Кад је Григорије (најстарије дете) био сам, разуме се, задовољавали смо његове хирове. Ако неће да једе сад, добро, појешће касније. С двоје се историја понављала. На крају, нахраниш једно, после пола сата друго, после сат времена прво је опет огладнело. То већ није баш угодно, али смо с двоје још излазили

на крај. Кад се сакупило троје деце схватили смо да нисмо више у стању да хранимо свако посебно. Онда смо почели да стављамо сво троје деце за сто одједном и чим је неко покушавало да испољи своју нарав, одмах би излетело од стола или би добро добило по туру. Процес храњења троје деце убрзо је почео да одузима много мање времена него двоје. Онда смо се сетили прича старијих људи о њиховом детињству. Сви седе за столом, нико не сме ни да писне. Први једе отац, затим сви остали. За смех и разговор одмах добијеш кашиком по челу тако да све звони. Дете је у стара времена расло у потпуно другим условима, где није било места за било какве хирове. Кад је дете једно, мами је лакше да сама опере судове и веш, да помете. Јасно је какво ће дете притом одрасти. Али, кад деце има много, мама је принуђена да васпитава у њима марљивост, једноставно због тога што више не може све сама да постигне.

Закључак је прост – околности у породици са много деце приморавају родитеље да правилно васпитавају децу, лишавајући их од сваког повлађивања. И убрзо родитељи са много деце добијају читаву бригаду помоћника.

Како прехранити оволико дрекаваца?

Овој теми, очигледно треба посветити посебну беседу. Засад се једном реченицом може одговорити - ако неко жели да има много деце, он ће их имати, чак и ако иметак у породици није велик. Ако човек не жели да има децу, он ће, чак и ако је богат, говорити себи: „Не, нећу моћи да их прехраним”. За некога дете представља сувишна уста, а за некога извор радости.

Мисао о томе да лоше живимо је мит. Наравно, могли бисмо да живимо и боље, али не живимо ни лоше. Сећам се прича старијих људи о томе да су шећер први пут без про-

блема могли да купе тек 50-их година, а месо 60-их. И они су живели, и преживели и неколико пута су јачи су од наше генерације.

Ако размислимо како живимо и како трошимо свој новац обузима нас ужас. Код нас је из Краснојарска доптовала бака. Чим је дошла почели смо два пута ређе да купујемо нову одећу за децу. Сад су се све шпилхозне и хулахопке поправљале, крпиле и трајале су по два-три пута дуже. Прво нам је било необично да видимо хулахопке с огромним закрпама, раније бисмо их просто бацили без поправљања. Чак нас је на почетку било срамота што наша деца иду као неки сиромаси. Али, касније смо се навикли и не видимо у томе ништа страшно или срамотно.

Квалитетна одећа може да служи врло дуго. Наше најмлађе дете и дан-данас користи зимске панталоне у којима је одрасло већ петоро деце – двоје деце моје сестре и наших старијих троје. Односно, најмлађе је већ шесто које их носи. Квалитетна обућа без проблема издржава троје-четворо малишана. Истина, у старијем узрасту не може је носити више од двоје деце. Сетимо се енглеске пословице: „Нисмо тако богати да купујемо јефтине ствари”. На пример, мами предстоји избор: какве панталоне да купи – за 100 или за 200 рубаља? „Ми смо сиромашни, можемо да отхранимо само једно, купујемо за 100!”. Обично је то кинеска роба широке потрошње која на овом једином детету у породици завршава свој век. Укупно: 100 рубаља по детету. Мама која има више деце мора да купи панталоне од 200 рубаља, али су оне довољне за четворо деце. Укупно: 50 рубаља по детету.

Родитељи лако могу да размале једно дете. Бомбоне, кекс, сладолед итд. Све се завршава скупим лековима против алергије, дизбактериозе, чира (у Талдому је већ било случајева кад су деца са 14-16 година имала чир). А с дру-

ге стране, пред очима ми је неколико великих породица с крајње оскудним средствима у којима расту нормална, здрава деца. Ограниченост средстава приморава их да се хране скромно, деца ни из далека не виде послastiце сваког дана. Они морају да штеде, али деца од тога не постају слабашна и болесна, пре ће бити обрнуто. Јер, показало се да је литар млека који се узима од млекара по 10 рубаља много квалитетнији од тетрапака који је купљен у продавници за 16 рубаља. А месо или риба спремљени код куће су много хранљивији него кобасица или штапићи од крабе у којима је количина правог меса или рибе сасвим мала.

Исто се може рећи и за одећу. Да ли одрастао градски човек има много заиста изношених ствари? Практично врло мало! Одећа се по правилу мења не зато што више не може да се носи, већ зато што се променила мода, што је крој постао демодне. И најмања закрпа на јакни или мантилу просто је недопустива, јер ће човек изгледати као просјак или бескућник.

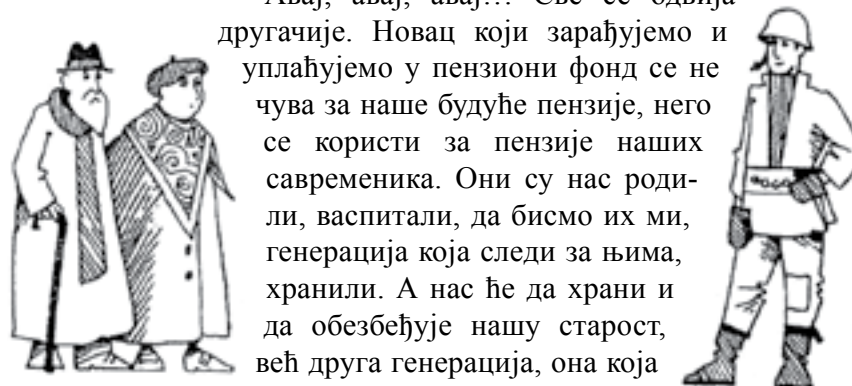
Шта ми је потребно да прођем главном сеоском улицом? Мислим да су ми потпуно довољне чизме од чоје, радничке панталоне и кошуља с паром закрпа на рукавима. Потпуно пристојан изглед. А шта треба да обучем да бих се прошетао главном градском улицом? Све што буде на мени коштаће два-три пута више. Зато је у ствари до правог сиромаштва или глади још далеко. А сви разговори о сиромаштву су изазвани просто навиком на комфоран и безбрижан живот, којег, наравно, неће бити ако се роди неколико деце.

Да би се имало много деце треба се само одлучити, треба човек да буде спреман да живи ради своје деце и да заборави на себе. Док размишља само о себи породица са много деце ће му изгледати као пакао. А кад све мисли и жеље буду везане за сопствену децу, породица с много деце биће једини услов за срећу.

Пензија (или: шта чека супружнике који су родили само једно дете или су остали без деце)

Међу људима су често уврежене лажне представе о овим или оним стварима. На пример, скоро сви сматрају да своју пензију обезбеђујемо доприносима који се уплаћују у пензиони фонд. Односно, ми као да зарађујемо себи пензију, тј. као да уплаћујемо свој новац у неку банку, одакле ћемо затим, кад остаримо, добијати пензију.

Авај, авај, авај!!! Све се одвија другачије. Новац који зарађујемо и уплаћујемо у пензиони фонд се не чува за наше будуће пензије, него се користи за пензије наших савременика. Они су нас родили, васпитали, да бисмо их ми, генерација која следи за њима, хранили. А нас ће да храни и да обезбеђује нашу старост, већ друга генерација, она која следи за нама.

Па шта онда? Шта се од тога мења? Једна генерација или друга, неко ће нас хранити, неће они никуда побећи! Ми уплаћујемо, и они ће!

Ипак, није баш све тако једноставно. По прорачунима стручњака за демографске проблеме, ако наталитет остане исти до 2030. године, на једног човека који ради долазиће два пензионера. Данас је средњи ниво наталитета 1,17 на једну породицу уместо неопходних 2,2 - 2,3. У Европи 1,7, они такође изумиру, али не тако брзо. Заиста, ако у породици у просеку има једно дете, колико деце ће помагати родитељима у старости? Јасно је да ће то чинити само једно, јер их нема више. На његовом врату ће седети двоје стараца, док на сваког човека који ради треба да дође само

један старији човек. Доприноси за пензиони фонд кроз 30 година морају постати два пута већи.

Данас људи често рађају једно дете убеђујући себе у то да само тако може да му се обезбеди срећно детињство. А шта притом спремају драгом чеду за 30-ак година? Тада ће родитељи управо одлазити у пензију. Они сину или кћерки спремају леп поклон – удвостручени допринос за пензију.

Свака генерација која ради храни старце и децу. Заиста, лакше је отхранили једно дете или уопште немају децу. Данас мама и тата обезбеђују срећно детињство једном детету (више не говорим о размажености тог детета), а да ли ће се сутра (односно кроз 30 година) то размажено срећно чедо бринути о оба своја родитеља?

Зар данас има мало усамљених стараца? А сутра ће их бити два пута више. Ако ниси родио и васпитао двоје-троје деце спремај се за старачки дом, где ће једна медицинска сестра (или дадиља) бринути о десет-петнаест стараца.

Зашто се данас веома активно разматра питање о могућности еутаназије (кад болестан старац може бити убијен ако да свој пристанак)? Зато што неко спре-

ма наш разум и срца за потребно решење. Ускоро ће стараца бити много и неко жели да нас научи да убијамо најслабије – болесне.

Такође је лакше убити болесног старца него га неговати. Све је повезано.

Прво нас навикавају на мисао да се рађају само жељена деца. Међутим, кроз 30 година ова жељена деца ће бити спремна да убију своје (или туђе – то није важно) болесне старце, зато што тешко да ће пожелети да хране duplo више

стараца. Страшно је, али за 30 година ови старци ћемо бити ми – они који се одрекну рађања деце.

Зашто данас о томе скоро нико не говори?

Црква не само да говори, него у последње време на сва звона виче о ономе што нам се дешава. А ван Цркве заиста скоро сви ћуте. Старија генерација неће доживети то страшно време. Она је поштено родила нас, средњу генерацију и сигурна је да ћемо их ми некако прехранити. Млађа генерација расте и ништа не схвата. А ми, средња генерација, куда гледамо, о чему размишљамо? Свеобухватни раст индустрије забаве нам затвара очи. Не дају нам да видимо и чујемо, а на крају крајева, ми то и не желимо. („Остаћу слободан, нећу се везати, важно је само добро се зезати!” рефрен хит-песме популарне српске рок групе - прим. прир.).

Међутим, вратимо се питању пензије. Жалосно је што висина пензије и данас не зависи од броја деце. Двоје људи добијају исту плату, уплаћују исте доприносе у пензиони фонд. Али један васпитава троје деце, а други ниједно. Први троши мање новца на себе, користећи га за децу, и два пута више ради код куће. Васпитање деце је други и одговорнији посао. Корист од овог посла ће имати цело друштво, али свака породица овај подвиг носи на своју иницијативу, не добијајући за овај изузетно тежак рад готово ништа од државе. Други човек који нема деце сав новац троши на себе, има гомилу слободног времена, и уопште живи ”дигавши све четири увис”. И после свега они ће добити исту пензију? Ја бих чисте савести duplo повећао пензију родитељима са много деце, а родитељу с мало деце бих притом, на његово негодовање, одговорио: „Ви сте своје још у младости потрошили на себе”.

У разним државама и разним епохама уводили су се специјални порези са циљем повећања наталитета. На

пример, у совјетско време постајао је порез на неожењене, самце и грађане са мало деце. Како је жалосно што оваквог пореза нема и у савременој Русији. Средства која би се добила од овог пореза могла би се искористити за подршку породица са много деце.

Чак је и совјетска држава, уводећи овакав порез схватала да, што је више деце, тим је више руку које раде, тим је земља јача. А савремени човек се све више боји прекобројних уста која би појела и његово парче. Раније, кад није било никаквих фондова све је било просто и јасно. Деца су благослов Божји. Што мање радних руку у породици – то горе. „У старости ће ме неговати моја деца, нека их буде више!“. Ако не изродиш децу доћи ће време, умрећеш неће имати ко ни да те сахрани.

Због ниског наталитета кроз 30 година биће лоше свима, осим можда оним ретким породица које се нису плашиле да имају много деце. Њихова деца неће оставити родитеље ни у најтежим околностима.

Сад се често на децу гледа као на казну судбине. Међутим, истинска казна ће нас задесити ако се не пробу- димо из духовног сна, који нам не дозвољава да увидимо најпростије ствари.

Беседа IX

Ко је глава породице?

Данас ћу покушати да изложим поглед на породицу, који је код нас у Русији постојао у току дугог низа векова, поглед Православне Цркве на односе између мужа и жене. Али почећу мало издалека, од заблуде која се дубоко укоренила у умовима људи. Већина људи удаљених од Цркве сматра, да наводно Црква тврди да је жена ниже биће од мушкарца, да је она биће ниже врсте. Овакав утисак могу да стекну они који су нешто начули о црквеним обичајима, али не разумеју њихову суштину. С једне стране, може се учинити да је стварно тако. Видите, жена не може да прими свештенички чин, женама је забрањен улазак у олтар, а за време Венчања чтец чита „страшне“ речи из Посланице

апостола Павла: „Жена да се боји својега мужа” (Еф. 5: 33). Стварно је хришћанство некаква религија мушкараца-поробљивача женског пола.

Покушаћу да правилно изложим православно учење о природи мушког и женског пола. У ствари, баш је хришћанство укинуло презрив однос према жени који је владао у целом свету. Управо је хришћанство изјавило да се жена не разликује од мушкарца и да је људска природа јединствена и за мушкарце и за жене, јер како каже апостол Павле: „Нема мушког пола ни женског, јер сте сви ви једно у Христу Исусу” (Гал. 3: 28). Али, истовремено Црква не ћути о разликама које постоје између мушкарца и жене. Хајде да анализирамо ове разлике, а затим истакнимо и оно у чему су мушкарац и жена потпуно јединствени.

Човек се по учењу Цркве састоји од духа, душе и тела. Анализираћемо прво тело.

Тело. Нико не сумња у то да се мушкарац по својој телесној (физиолошкој) грађи разликује од жене. Постоји читава област медицине – гинекологија, која се бави искључиво женским болестима. Мушкарци од ових болести уопште не пате. Већ смо разматрали телесне разлике кад смо говорили о греховима против породице. Подсетићу на то да је женски организам много сложенији од мушког. Навео бих следеће поређење: мушки организам је као писаћа машина, а женски организам је као рачунар са штампачем. Машина не зависи од струје, она се може поправљати уз помоћ шрафцигера и чекића. Али, могућности компјутера су много веће иако је много нежнији.

Истаћи ћу врло важан аспект: све разлике у телу између

мушкарца и жене су везане за рађање деце. Све особености женског организма су оне које су јој Богом дате ради рађања деце. И особености мушког тела такође су везане за породицу. Кад је жена трудна или доји она постаје незаштићена. Заштиту треба да обезбеди муж којем је Господ ради тога дао физичку снагу.

Безумно је говорити да је жена у погледу телесне грађе на нижем нивоу од мушкарца. Они су (мушкарац и жена) различити, али нико није на вишем или нижем нивоу од другог. Чак су и две руке једног човека различите. Лева рука не може много тога што може да уради десна и обрнуто. Ако је у питању такмичење у тешкој атлетици, наравно да је жена слабија. А ако се такмиче у способности ношења и рађања деце мушкарац је просто немоћан.

Душа. Свети оци понекад издвајају следеће силе у човековој души – ум, вољу и осећања.

МУШКАРАЦ ЖЕНА

воља
осећања

Драга децо, одговорите ми ко је паметнији: мушкарци или жене? Прво одговарају девојке, онда младићи... Да, мишљења су подељена. У ствари, питање које сам поставио је потпуно погрешно формулисано. Не може се говорити ко је паметнији, а ко глупљи. Ради се о томе да је разум мушкарца просто различит од разума жене. Код мушкараца је разум више рационалан, склон строгај логици. Женски разум је интуитивнији. Запамтимо, жена није глупља од мушкарца али је женска логика другачија. Често жена својом женском интуицијом може много брже да се снађе у замршеној ситуацији, посебно у клупку међуљудских односа.

Следеће питање: Ко има јачу вољу? Већ вам је јасно да је питање опет погрешно постављено.

Кад се говори о томе да мушкарци имају карактер с јачом вољом, ово у ствари не значи да мушкарци имају вољу, а жене не. Воља је такође различита. Код мушкараца је крута, јако уочљива, а код жена је мекша и због тога је неприметна. То се нарочито види у васпитавању деце. Отац ће пре постићи да дете испуни његову вољу директном принудом, а мајка нежношћу, заобилазећи оштре ћошкове у дететовом карактеру.

Кад сам једном ово питање (ко има јачу вољу?) поставио у слушаоници у којој је било неколико ожењених мушкараца они су у један глас рекли: „Наравно, жена!“. Они су на својој кожи већ искусили утицај женске воље. Жена може да има веома јаку вољу, али се она благо испољава. Ако жена жели да постигне своје, она неће викали на свог мужа: „Ах, ти ленштино, опет лежиш на каучу! Устај да радиш!“. Не, наравно да неће. Нежно ће прићи мужу и умилним гласом му рећи: „Мили, прошле године си направио тако zgodну и лепу поличицу. Направи ми још три такве. Ти си мој врхунски мајстор!“. Мужевљево срце ће се нарочито растопити од последње реченице и он ће одмах кренути да испуни молбу своје вољене жене.

Испољавање осећања је такође различито. Мушкарац слабо испољава своја осећања, све своје утиске пореди с аргументима разума. А жена је, напротив, склонија бурном испољавању својих емоција. Тешко да ћемо на сахрани видети мушкарце који ридају и чупају себи косу. Али истовремено су жене, захваљујући својој емоционалности, осетљивије на туђу бол. Жени је својственије да пригрли дете и да се разнежи.

Може се навести следећа слика, која илуструје разлику у осећањима између мушкараца и жене. На при-

мер, има различитих вага. Постоји вага уз помоћ које се у задругама мере возила. На возило се натовари кромпир (једно пет тона) и оно се вози у просторију за мерење да би се утврдила тежина. А има вага помоћу којих јувелири, прецизно до милиграма, могу да измере производе од драгоцених метала. Ако на ову малу вагу стане исти онај камион са пет тона кромпира, од ње неће остати ништа. Често се исто дешава са женом када се нађе у екстремној ситуацији. Може се десити да њена психа не издржи.

Ево једног случаја из живота. Родитељи су оставили дете од годину дана на два минута. Оно упада у базен и почиње да се дави. Већ у следећем тренутку отац ужаснут налази дете које на површини воде плута лицем окренуто на доле, јури с њим у кућу да би му дао вештачко дисање. Кад угледа мужа који носи помодрелог сина који је већ престао да дише, мајка просто у шоку бежи у другу собу вичући: „Не могу то да гледам, он је већ потпуно плав“. Дете је спасено, али из ове приче запамтимо следеће: није мајка побегла због тога што не воли сина и није хтела да му помогне, већ просто то није могла да поднесе. Она је лако могла да ухвати сваки покрет у расположењу детета, што отац није могао због њему својствене грубости осећања, али њену снагу премашује гледање детета како умире. Зато мања осећајност и мирноћа који су својствени мушкарцу, омогућавају да се адекватно понаша у ванредним околностима.

Да резимирамо:

	МУШКАРАЦ	ЖЕНА
<i>ум</i>	<i>логика</i>	<i>интуиција</i>
<i>воља</i>	<i>чврстина</i>	<i>мекоћа</i>
<i>осећања</i>	<i>мирноћа</i>	<i>осећајност</i>

Свему до сад реченом, о душевним снагама мушкараца и жена, треба додати следеће: разлике у душевној снази потичу од разних улога које би мушкарац и жена требало да имају у породици. Жена је, као мајка и супруга, осетљиви барометар који треба да ухвати душевно стање сваког члана породице да би својом нежношћу и пажњом помогла мужу да правилно усмери децу приликом њиховог васпитавања. Жена ствара унутрашњу атмосферу у породици. Њој је Бог за то дао све потребне моћи: посебну интуицију, мекоћу карактера и осећајност. Као отац и муж, мушкарац је глава породице која би требала да уме да доноси одлуке и да сноси одговорност за целу породицу. Муж је спољашња заштита за целу породицу, њему је Бог дао све што му је потребно за то: логичан ум, чврстину воље, способност да се не препушта случајним емоцијама.

Особености душевних снага у контексту породице постају врлине. На пример, различита осећајност мушкараца и жене просто је неопходна. Они се допуњују у породици, било би им тешко једном без другог. Васпитавајући децу без жене отац би могао просто да не примећује много тога што се дешава с децом. А мајка би васпитавајући децу без мужа чинила мноштво грешака због спољашњих околности које је притискају. Изван породице, специфичности сваког пола постају или пороци или се доживљавају као недостаци.

Физичка снага мушкараца која није усмерена на заштиту породице претвара се у хулиганство. Женска емоционалност и осећајност, жену без породице понекад увлаче у страшне грехове. Мекоћа женског карактера за неудату жену у наше сурово време постаје казна, од које жена жели да се избави као од проклетства. И тако даље.

Међутим, опасно је одрицати се улоге која је Богом предодређена. На пример, жена жели да буде независна и

храбра али због тога треба да унакази своју природу. А кад ова храбра жена ступи у брак она више не може да испуни своју улогу у породици. Исто се догађа и с мушкарцима који изгубе своју мужевност.

Овде треба мало застати. Да ме жене не би оптужиле за то да желим да их понизим и потчиним мушкарцима, објаснићу шта за мене значи реченица: „Муж је глава породице!“.

Треба јасно раздвојити два појма – „глава“ и „деспот“. По чему се они разликују? Укратко се може рећи овако: глава одговара за све што се дешава и крива је за све. А деспот – напротив – ни за шта не одговара и за њега су криви сви унаоколо.

Ко је крив ако се човек оклизнуо: глава или нога? Јасно да је глава. Она има очи које треба да гледају пред ноге на пут, она има памет која треба да бира безбеднији пут. Она има уши које је слушају, које треба да бирају безбеднији пут. Она има уши које слушају да ли пролази аутомобил. Дакле, муж треба да буде таква глава и да одговара за све.

Да би се боље схватило по чему се глава разликује од деспота, ево мале илустрације: муж и жена се спремају на далек пут. Жена се дуго лицкала испред огледала, бирајући одећу, па су закаснили на аутобус, значи и на воз. Ко је крив? Уобичајени одговор - жена. Није истина! Крив је муж! Гледајте сами: па он је знао да жена воли дуго да се спрема бирајући одећу. Њему је од Бога дат јасан ум, способност да трезвено расуђује и да на све рачуна. Зашто није искористио своје способности и досетио се да из куће крену пола сата раније? Зашто није прорачунао све могуће пропусте? Мушкарцу је дата чврста воља. Зашто је није искористио да би на време одвојио жену од огледала? Мушкарцу су дата груба осећања. Зашто се препустио осећањима, био дирнут

и дивио се својој жени-лепотици која се лицкала испред огледала? Крив је једино он!

Ако је муж права глава породице, он неће прекоревати жену за кашњење већ ће за све кривити себе. А деспот ће хистериично викати на жену која се испред огледала дотеривала пола сата дуже и уопште је крива за све његове неуспехе.

Зато, кад Црква каже да је муж глава породице, то није толико страшно подсећање жене на њено ропство, колико упозорење мушкарцу какав он треба да буде да би га жена сматрала главом. Оваквих мужева данас скоро да нема, зато жене и не могу да се налазе у послушању које је раније постојало код жена. А стварно је ужасно потчињавати се самовољном деспоту.

Желео бих да кажем свим женама: „Радујте се што је муж – глава породице! Сад ви ни за шта нисте криве. За све су криви мушкарци!”. И желео бих да викнем, да чују сви мушкарци: „Ридајте што сте криви за све! Ви сте глава породице и ма шта да се деси ви ћете морати да одговарате”.

Жена абортира. Она чини ужасно суров поступак. Притом губи своју женственост, њена душа губи осећајност и груби, она интуитивно схвата да је овај поступак ужасан, али ову мисао потискује хладном рачуницом. Али ко је за то крив? Она није! Крив је отац детета (добро је ако је то муж, а не љубавник). Крив је зато што је изгубио своју мужевност. Он је ступио у везу са женом, али није желео да сноси одговорност за ову везу. Зар је то мушкарац? Жена с дететом постаје нејака, а он није хтео да је заштити. Зар је то мушкарац?

За многе абортусе, у 90% случајева, криви су мушкарци. Они су изгубили своју мужевност - наизглед не терају

жену на абортус, али одбијају да донесу одлуку о нужности рођења детета, што треба да учини прави мушкарац. Жена не може да издржи ово оптерећење – доношење одлуке – и чини непоправљиви поступак – убиство сопственог детета. Жене су принуђене да губе своју женственост чинећи груб, врло суров и потпуно неженствен поступак, унакажавајући самим тим своју женску природу. Међутим, ако жена иде на абортус против воље мужа, наравно да је онда за то она сама крива.

Вратимо се анализирању човека. У телу су разлике очигледне, врло је тешко изгубити их или савладати. У душевним снагама разлике су такође значајне, мада мушкарци могу да изгубе своју мужевност и да постану феминизирани, а жене могу да изгубе своју женственост попримајући мушке особине које им нису својствене.

А да ли се код мушкараца и жене разликује људски дух?

Дух је онај део људске природе који је у стању да тежи ка Богу. Блискост Богу не одређује стање душе, већ стање духа. Васпитан човек може да се налази даље од Бога него неваспитан, који је чист срцем. Стање духа одређује човеково спасење – његово усмерење. Људски дух се или удаљује од Бога губећи оно што су му дали Бог, родитељи, учитељи, или се, насупротив томе, приближава Богу, савлађујући пороке које је стекао за време васпитања. Дакле, духовне снаге човека, устројство духа, код мушкараца и жена се ни по чему не разликују. Овде нема разлика! И мушкарцу и жени је подједнако приступачно спасење. Иако је број светитеља мушког пола које је Црква прославила већи него светих жена, број светитеља, који су прослављени од Самог Бога, ми не знамо. Аритметика у овом случају није показатељ. Црква као Највећу од свих светих, узвишенију чак и од анђелских сила, поштује Мајку Божију. Она је по Својој светости изнад свих светих мушкараца.

У житију преподобног Макарија Египатског постоји следећи моменат. После дугих и заиста великих подвига поста и молитвених ноћних бденија, одједном је почео да размишља да можда нико на земљи по подвизима није већи од њега. Господ, да би смирио и уразумио подвижника, објављује му да у оближњем граду живе две жене које су Му угодиле више него Макарије. Преподобни се упутио да упозна те жене да би сазнао какав то подвиг оне носе, који превазилази све његове напоре. Кад је Макарије нашао ове жене и замолио их да му испричају о својим подвизима, чуо је одговор да оне не знају ни за какве своје подвиге. Оне су биле јетрве (жене два брата), а пошто нису имале деце хтеле су да се се подвизавају као монахиње побегавши у неки женски манастир, али их мужеви нису пустили, па зато ни о каквим подвизима није могло бити говора. Једино што знају то је да се за све време заједничког живота нису ниједном посвађале. Преподобни је отишао од њих поставши свестан да је за Бога незлобивост срца много важнија од телесних подвига.

Запамтимо ову причу. Женски подвиг је по правилу не приметан и за многе жене које су угодиле Богу својим животом Црква не зна и није их прославила, већ су прославлене од Самог Бога. Испоставља се да ако се две домаћице поред једног шпорета не свађају, то није ништа мањи подвиг од многих постова и бдења отшелничког живота.

Дакле, у духовном делу људске природе нема разлика између мушкарца и жене! Спасење је подједнако доступно, како мушкарцу, тако и жени. Овде влада потпуна равноправност. Хришћанство говори управо о оваквој једнакости у духу, али разлике у души и телу остају.

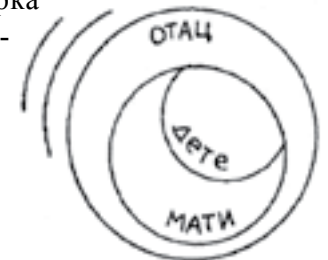

Веома бих желео да сви, и мушкарци и жене, поштују свој пол и да теже ка томе да постану прави мушкарци и праве жене, и да мушкарци буду мужевни, а жене женствене.

Породица је жив организам. А у сваком организму постоје различити органи који испуњавају различите задатке. Узмимо неко дрво, јабуку на пример. Дрво има корење које га храни и чврсто држи на земљи. Јабука има и гране, на њима расте лишће, појављују се цветови и, на крају, sazревају плодови – јабуке. Ко је важнији: корење или гране? Глупо питање, све је важно! Али шта ће бити ако корење почне да штрчи из земље да би на њему расле јабуке, а гране се повију према земљи како би се саме храниле из земље? Какво наказно дрво ће то бити? Овако изгледају савремене породице у којој су мушкарци женствени, а жене мужевне. Врло наказна слика.

Права породица се може приказати отприлике на следећи начин: отац је спољашњи круг, он одговара за све везе породице са спољашњим светом. На пример, породица се сели у нови стан. Жена може мирно да пакује ствари, знајући да ће муж наћи возило и договорити се с носачима. То је његова дужност. У свим компликованим ситуацијама муж иде да се расправи. Мајка је круг који скоро у потпуности обухвата децу, она је сва у породици и у деци. Жена је чуварка домаћег огњишта. Од ње зависи атмосфера у породици. Какве завесе да се окаче у кухињи, какви карнери да се направе на њима, шта да се спреми за ручак, коју одећу деци треба хитно купити – боље је да то решава жена.

Не треба правити гране од корења, а корење од грана. Да, данас је тешко време. Једном сам разговарао с девојкама о породици и дотакли смо се теме где желе да иду на школовање. Све су, без изузетка, желеле да стекну престижно звање и да тек онда ступе у брак, да би у случају да се растану с мужем могле да прехране себе и дете. Покушавао сам да им објасним да ту нешто није у реду, да је њихов задатак да се припреме да буду достојне жене и мајке. Међутим, то је било узалуд. Мушкарци су, по њиховом мишљењу, били превише непоуздани да би се ослониле на њих.

Ствара се затворени круг. Жене постају одлучне и продорне, да не би зависиле од мушкараца. А кад мушкарци виде превише самосталне жене, они подсвесно потпуно губе сваку одговорност: „Могу да се не бринем за њу, она је сналажљива, неће пропасти”. Једна парохијанка је дуго после разговора о томе ко је глава у породици дуго јадиковала: „Целог живота сам се спремала за активан живот, да бих у свему била прва, да бих све постизала. Муж није подржавао ниједну моју активност. У башти, у повртњаку – свуда сам копала сама. Увек сам га прекоревала за неодговорност, за то да се не секира и да се ни за шта не брине. А сад схватам да сам сама крива јер му ни у чему нисам попустила, увек сам инсистирала на своме, у свим ситницама сам покушавала да остварим признање да сам баш ја у праву”. Ако не жели да буде женствена, жена својим рукама може да убије мужевност у мушкарцу.

У породицама су врло ретке ситуације кад је за неслугу крива само једна страна. Скоро увек су крива оба супружника. Муж је преварио, отишао је из породице, наизглед, све је једноставно, он је лош и крив је за све. Међутим, ствар је много компликованија. Почињеш да разговараш с мужем и испоставља се да је и он у многоме у праву и да је и

сам делимично жртва жениног понашања. На пример, жена веома поштује своје родитеље, што само по себи није лоше. Али ако је за њу реч родитеља важнија од речи мужа, породица се распада. Ако приликом решавања важних питања, мишљење родитеља односи превагу над свим аргументима мужа, то већ није нормално. Јер у Библији Господ каже: „И оставиће човек оца и мајку и прилепиће се за жену своју, и биће двоје једно тело”. Запазите: „Оставиће оца и мајку”. А ако уз то брачни пар живи у стану који су поклонили женини родитељи, ствар је веома лоша. Неколико конфликта са женом кад она брани позицију родитеља, неколико прекора да ти (муж) живиш на рачун њених родитеља и дужан си да им будеш захвалан за то. И породица се сасвим распада. У оваквој породици глава више није муж, већ женини родитељи. У доброј породици, од тренутка кад су се супружници потписали у општини, за жену је мужевљево мишљење закон, а за мужа су интереси жене и деце изнад свега.

Мирно се може тврдити да жена у свој својој лепоти процвета тек онда кад је поред ње поуздан муж с којим се осећа потпуно сигурно. Иначе њена душа почиње да се „скамењује”. И мушкарац се са своје стране преображава ако се поред њега налази кротка и брижна жена. Супружници који правилно испуњавају своју улогу у породици могу реално да промене или исправе једно друго. Мужеван мушкарац чини супругу женственом. А жена која је женствена може да учини мушкараца главом своје породице.

Мушкарац и жена имају различите дарове. На пример, уметник има посебан таленат – танану

осетљивост вида, музичар има свој таленат – истанчани слух. Свако треба да искористи свој дар. Биће смешно ако музичар почне да завиди сликару и лати се кичице. Боље је да свако развија свој таленат, који му је Бог дао.

Данас се врло често дискутује на тему равноправности између мушкараца и жена, активно делују феминистичке организације које се боре за права жена. Али не треба заборавити да разлике између полова проистичу из устројства породице и ударац по овим разликама биће ударац по породици. А све те организације подржава Запад да би коначно уништио руску породицу и ослабио нашу домовину. Ударац је заиста лукав и прецизан.

***Напомена приређивача:** Што се питања завере тиче, рекао бих следеће: Православни хришћани знају ко је „завереник” против Бога и човека. Овде се поставља питање: Да ли је породица на Западу очувана или је већ разорена? Сматрам да је Запад највише подлегао утицају „завереника” и његово понашање бих окарактерисао ауторовим речима: „Болно му је да призна да је само он пао, а да други нису, и када сви око њега искусе пад, тек тада ће се смирити” (74. страна ове књиге). Аутор у књизи наводи више чинилаца који разарају породицу. Мислим да су ти чиниоци, у ствари, сазрели плодови које је човек својим падом засадио и неустајањем наставља да их узгаја. Свакако, неопходно је с Божјом помоћу порадици на устајању и одупирању погубним утицајима, што и јесте основни задатак Цркве.

Беседа IX - допуна

О мужевности и женствености

Додаћу још неколико речи о томе шта подразумевам под истинском женственошћу и истинском мужевношћу. Почећу од *женствености*. Сигуран сам да сте сви гледали филм „Девојке”. Подсетићу на то да се главна јунакиња филма, Тосја, није одликовала привлачном спољашношћу. Илија Ковригин, други главни јунак, кладио се да ће Тосја за недељу дана трчати за њим као кученце. Да би добио опкладу, он престаје да се удвара (како је мислио, неко време) Анфиски, „цар-птици”, по речима једног од јунака филма. Анфиска је шармантна дама пред којом мушкарци падају на колена због њеног пренемагања, кокетерије и других средстава завођења. Преломни моменат у филму настаје кад се

Илија одједном озбиљно заљубљује у Тосју и напушта Анфиску. Занимљива су признања Анфиске за време ноћне хистерије, после последњег разговора с Илијом: „Мислила сам да сви лажу о љубави, да су измислили лепу бајку да би било веселије живети. А сад видим да она постоји... Ево, објасните. Сви воле – и Каћу, и Наћу, чак и Тосју. Само сам ја као проклета, нисам ваљда ја најгора?” „А што се ти жалиш?” - приговара једна од девојака. „Са мном се само забављају, а кад треба да се жене или да заволе истински, наћу неку Машу или Дашу. Ево и Илија је побегао код Тосје. Чак хоће и да се ожени њом! А шта лепо има у њој? Нема шта ни да се види!”

Стварно, због чега је Илија заволео Тосју? Подсећам на филм. Почињу прве шетње Тосје и Илије. Илија покушава да загрли Тосју. Шта она ради? Истргне се од њега и крије се иза врата своје куће. Које речи се отргну из његових уста? „Вртић!” Свега једна реч, али нам она говори много тога. Илија све више у Тосји види дете. Заиста, она још не уме да се грли и плаши се тога – вртић! Али то више нису речи надменог подсмеха, оне се изговарају некако другачије, с љубављу. Првобитни циљ – кроћење и саблажњавање горопадне све више губи своју привлачност. За Илију више нема горопадне, постоји велико и наивно дете – Тосја.

Замислимо игру карата на којој се окупило неколико превараната. Јасно је да свако жели да превари друге, и ако један од њих то буде учинио, биће му јако драго. Али ако се дете, које не уме то да ради, посади да игра с професионалним играчем тешко да ће се овај преварант радовати ако победи дете. Исто тако и Илија почиње да схвата да пред њим није дама која има огромно искуство у љубавним авантурама, већ наивно дете, које ће моћи да превари у два потеза. Међутим, гнусно је преварити човека који има поверења у вас, и зато се Илија све мање удвара с циљем да превари, а

све више се искрено радује општењу с чистом девојком.

Пролази време и Илија се све више заљубљује у детињу чистоту Тосјине душе. Још једном понављам – у *детињу чистоту душе*. Шта је то детиња чистота душе? То је стање кад не верујеш да људи могу да те преваре просто због тога што сâм ниси никад варао. Тосји је заиста несхватљиво да неко може да превари другог човека. Постоји чистота душе кад човек дугим трудом очисти душу од мноштва грехова које је учинио. А бива и чистота душе кад човек није искусио грех, кад није изобличио своју душу. Ево, ово последње и јесте дечја чистота душе. Тосја још није обмањивала, није варала, није понижавала друге људе и њој је несхватљиво како се то уопште може учинити.

Истаћи ћу још један важан моменат. Ко се сећа колико се пута Тосја пољубила? Питање није нимало случајно. Тосја се пољубила свега четири пута. На самом крају филма два пута ју је пољубио Илија и два пута је она њега пољубила. Пре тога се никад није љубила! И ово је врло важно! Она сама признаје: „О томе је срамота и говорити. Ето, раније сам мислила: како се људи љубе? Па носеви сметају. Сад видим да не сметају”.

Хајде да размислимо: да ли ће се момак боље или горе односити према девојци ако се она никад није љубила? Смело тврдим да ће је заволети још јаче. Ако је имао за циљ да се просто забавља с девојком-лепојком, да пријатно проведе време, а затим да је остави, вероватно да ће се према њој односити с надменашћу: „Ето, не уме чак ни да се љуби!”. Али ако жели да створи породицу, то је велики плус за девојку – сачувала је своју чистоту за њега.

Замислимо следећу слику. Младић први пут покушава да пољуби девојку. Она му се, нагледавши се развратних сцена на телевизији, баца око врата и љуби га као да се читавог живота једино тиме бавила. Мисли да ће тако пружити задовољство свом удварачу. „Па људи се љубе ради задовољства”, мисли она, и покушава да пружи максимално задовољство свом удварачу. Шта се дешава у младићевој души? Да ли он почиње више да је воли? Управо о томе се и ради што не почиње! Можда ће почети да је грли јаче, али ће је слабије волети. Да ли можете да замислите стање младића? Он је мислио да се његова девојка љуби први пут, а испоставља се да је она већ искусна „стара”, уличарка, коју је већ љубило на десетине мушкараца и коју су грлиле десетине руку. „Не желим да будем једанаести! Желим да будем једини!” - ево шта младић подсвесно схвата. И он се према девојци више неће односити с трепетом и нежношћу, већ грубо и раздражљиво. Због чега? Због тога што она није сачувала своју чистоту. Он се чак неће либити да је остави. „Већ је имала десетак момака, један више или мање – није битно, преживеће!”.

Дакле, девојке, чувајте своју чистоту и целомудреност, због тога ћете бити још више вољене! Једном сам чуо мучно признање једне девојке о томе да је оставила момка: „Па он не уме чак ни да се љуби!” Уместо да се радује тако ретком и вредном добитку, она је још и незадовољна. Јер ако си му прва, значи шанса да ћеш бити једина и вољена целог живота веома је велика. Ако си у његовом животу друга, шансе су дупло мање, ако си трећа – три пута мање, десета – шанси готово да и нема.

Дакле, **истински женски шарм се састоји у чистоти душе** девојке или жене, која није искусила грех. Или, може се још рећи да се овај шарм састоји у целомудрености. Из овог шарма може да се роди права љубав. Међутим,

постоји и шарм који може да привуче пажњу мушкарца, да га очара, да га натера да испуњава туђу вољу. Ипак, од овог шарма се не рађа љубав, него похота. Овај други шарм је, у ствари, немоћан. Анфиска из филма је то схватила: својом кокетеријом она не рађа љубав, већ похоту. Она није шармантна, већ развратна. Мушкарци је не воле, већ просто желе да је искористе као ствар.

Ево дивног примера женског шарма – Татјана из „Евгенија Оњегина”. Татјана се заљубила у Оњегина, признала му је љубав, он ју је одбацио. После неколико година види је на балу. Пушкин појаву Татјане описује на следећи начин:

*Неужурбана, скромна, складна,
Ни брбљива, ни много хладна,
Без погледа што лете свима,
Без циља да успех има,
Сва природна и ведрога лица,
Без подражаваних манира,
Сва једноставна, пуна мира,
Она је била верна слика
Ди сотте il faut...³ (опрости слогу,
Превести, Шишкове, не могу...)
Даме су хтеле до ње ближе,
Старице слале осмех мали,
А клањали се људи ниже
И погледе јој уграбљали,
Девојке крај ње ишле тише,
А од свих других људи више
Рамена и свој нос је диго,
Генерал што је са њом стиго.*

3
приличи

(фр.) – (оног) узорног, ваљаног, примереног, баш како треба, (као) што

У њој и њеним покретима
 Лепоте не би нашли много,
 Ал' у њој нико не би могло
 Наћи ни оно, за шта има
 Лондонска мода речцу строгу:
Vulgar. (извини, ал' не могу...
 Мени се допада реч ова,
 Ал' не знам да преведем шта је;
 Код нас, међутим, још је нова
 И ретко јој се почаст даје,
 А ишла би у епиграму...)
 Ал' враћам се на нашу даму.
 У безбрижној лепоти мила,
 За истим столом ту је била
 Са Воронском, са Нином сјајном,
 Са том Клеопатром Неве чисте,
 И ви зацело рекли бисте
 Да Нина свом лепотом бајном,
 Иако слепи све и плени,
 Њу није могла да засени.

Ко је приметио које висине је била Татјана? Висока? Згодна? Крхка? Да ли је имала светле очи? А косу...? То никад нећемо сазнати. Знамо да нико није могао да је назове „расном” лепотицом. У њеној спољашњости није било ничега што би се могло упоредити с лепотом Нине Воронске.

А Татјана је у овом смислу потпуно безбрижна („У безбрижној лепоти мила...”). Она се не труди да остави утисак: неужурбана, складна, ни брбљива, ни много хладна, без погледа што лете свима, без циља да успех има, сва природна и ведрога лика, без подражаваних манира... Све је освојила њена природност, она је очарала све: даме су хтеле до ње ближе, старице слале осмех мали, а клањали се

људи ниже и погледе јој уграбљали, девојке крај ње ишле тише... Татјана је предивна, али не због спољашњости већ због свог унутрашњег устројства. И ову лепоту не може да засени мермерна лепота Нине Воронске.

Желео бих да допуним опис женствености још једним примером и да кажем нешто не само о томе у чему се крије истински женски шарм, већ и у чему се састоји снага жене.

Постоји изванредан филм „Маћеха” у којој се показује снага жене, показује се у чему она може бити много јача од мушкарца. Сиже филма је следећи: муж главне јунакиње Шуре, Павел Јегорич, сазнаје да има кћерку Свету чија је мајка, његова бивша драгана, умрла. Он доноси одлуку да узме кћерку на васпитавање, без обзира на протесте жене и таште. Међутим, испоставља се да дете има тежак карактер: мајка је у кћерки васпитала крајњи опрез и неповерљивост према људима. Испоставља се да није баш лако отопити срце детета у новој породици. И сав овај напор пада на жену, односно маћеху, која је ипак пристала да прими девојчицу.

Неколико пута је сам Павел хтео озбиљно, мушки, да поразговара с кћерком и да је пита зашто се тако лоше односи према њима. Сваки пут је Шура (маћеха) журила да је заштити и практично није дозвољавала мужу да каже ниједну увредљиву или оштру реч. Ситуација у породици постаје ужарена. Ево једне веома важне сцене у филму. Муж уморан од настале ситуације почиње да грди жену: „Ево шта не разумем. Што се ти радујеш? Зашто се цериш? Она те не признаје, а ти се кикоћеш. Дакле, тебе човек стварно не може да научи памети ни шибом, ни батином... Тачно те је мајка дефинисала – кратка памет!” Павел не схвата сву мудрост жене, не схвата како јој је тешко да изнуди од себе сваку весело изговорену реч. Својом бригом и нежношћу она

треба да растопи срце његове рођене кћери, њене пасторке. А овде је муж практично издаје. Он је довео кћерку, он је преузео одговорност за њену судбину. Међутим, сав терет ове одговорности пада на женина плећа. И у тренутку напестости свих њених снага испоставља се да је муж не схвата. „А шта си ти учинио да би те признала за оца?” – то је све што Шури преостаје да одговори на његове прекоре. Заиста, врло тачне речи. „Само радиш, радиш, може се рећи да данима не биваш код куће...” - за Павела је ово увредљиво, јер није довољно то што ради већ се од њега захтева још нешто. Међутим, породична срећа се заиста не може купити новцем. Стан се може купити, али у њему нема среће док се човек још и духовно не потруди. То је најтежи посао. Шура је много јача и мудрија од Павела.

Врло важне речи изговара стара учитељица којој се Шура обратила за помоћ: „Заборави на увреду! А што је дете тешко, шта је потребно кад пресађујеш биљку? Време и топлота!”. Кад је Павел чуо ове речи, које је Шура поновила, он после неколико минута, очигледно кад је „сварио” речено понавља: „Време и топлота!”. На крају филма Света напокон грли Шуру и назива је мамом.

Снага жене је у њеној способности да трпи, да чека и неприметно даје топлину, не тражећи ништа за узврат. Мушкарци су ретко способни за ово. Они умеју да решавају проблеме другачије: да поразговаравши мушки, јасно и гласно захтевају одговор. Павелу је лакше да цео дан оре на пољу него да примора себе да буде нежан и пажљив кад му је тешко на души. Није му јасно како Света може да се намргоди и да га гледа с неповерењем кад ју је примио да живи код њега. Пажљиво Шурино срце пак види да је Света несретна, јер жели да се поправи, али не може. Не може човек себе

брзо да промени, а поготово ако је још мали. „Она се труди!” – „Само се ти трудиш, а за њу си измислила...” - Павел не верује жени. Али Шурино женско срце све види, све разуме.

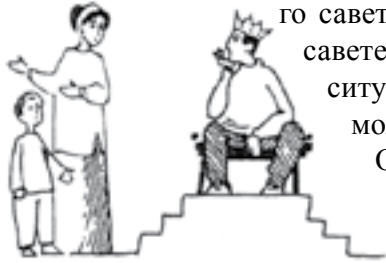
Дакле, женина снага је у душевној топлини срца и способности да трпи. Мушкарац може да трпи физичку бол или да сакупи све своје снаге у неком одлучном тренутку, али да трпи, да чека, не зна се шта, у неизвесности, и то још дуго, не зна се колико времена – овде је он по правилу немоћан.

Сад неколико речи о *мужевности*. Издвојио бих следеће црте мужевности - способност да штити, способност да доноси одлуке и способност да одговара за сваку од њих. По правилу, млади људи имају потпуно другачије представе о мужевности. Сећам се једном како нас је, кад сам имао 10 година, за време шетње с друговима на улици ухватио неки хулиган од 17-18 година. Пошто је био пијан почео је да нас учи како да живимо: „Прави мушкарац је онај ко се макар једном напио, преспавао са женом и неко време био у затвору”. Мислим да многи млади људи у својим тежњама нису отишли много даље од овог идеала и да теже нечем сличном. У ствари, овај идеал нема ништа заједничко с мужевношћу.

Покушаћу да прокоментаришем три карактеристике мужевности које сам навео.

Доношење одлука

Мушкарцу је Богом дато право да доноси одлуке. Управо он то и треба да чини. Већ смо мало говорили о томе у разговору о глави породице. Међутим, ово уопште не значи да он треба у потпуности да игнорише друге чланове породице, пре свега своју супругу. На пример, цар има мно-

го саветника. Задатак саветника је да дају савете. Они су стручњаци у некој области, ситуацију познају боље него цар који не може сам да обухвати све проблеме.

Они саветују, али он доноси одлуку. То што се саветује с другим људима није његов недостатак већ, напротив, сведочанство о

његовој мудрости. Цар који буде занемаривао савете ускоро ће постати чувен као тиранин.

„Тага, да ли могу да се прошетам?“, пита син оца који се вратио с посла. „Наравно, синко, иди, прошетај се“. Међутим, неочекивано се на путу испречи супруга: „Шта ти је? Није научио лекције и није вечерао, а већ се спремио за шетњу с децама, не пуштам га!“ – „Ако сам рекао може, то значи да може! Ја сам глава породице!“ Почине свађа међу родитељима. Ко је крив за ову свађу? Вероватно обоје. Обично мајка много боље зна проблеме деце, па пре него што донесе одлуку везану за чланове породице, мушкарцу је увек боље да се посаветује са својом супругом. Одлука ће тада бити боља и очев ауторитет имаће много већу тежину. С друге стране, жена не треба да покреће расправу у присуству деце и да срозава очев ауторитет.

Ако у неком важном и замршеном питању мушкарац одбије да донесе одлуку, говорећи: „Не знам шта да одлучим. Драга, сама донеси одлуку“, он се одриче свог звања мушкарца. Ово су недопустиве речи за човека који себе сматра правим мушкарцем.

Међутим, овакве ствари се ипак често догађају. На пример, муж препусти жени да сама донесе одлуку. Стога решење које је жена донела, муж треба да сматра својим. Ако се касније покаже да је одлука погрешна, муж нема права да за то окривљује жену. „Предао сам ти своје право

да донесеш одлуку и ја ћу одговарати за њу као за своју сопствену“, тако треба да размишља сваки прави мушкарац.

Одговорност

Мушкарац сноси одговорност за све у својој породици! Чак и за оно што се догађа без његове дозволе или упркос његовој забрани. Ако син разбије прозор отац нема права да каже: „Нисам ја разбио, питајте сина“. За мушкарца је недолично да се извињава пред гостима који су дошли изненада: „Извините због нереди, жена није стигла да поспреми“. Чак и ако жена стварно није успела да поспреми, свеједно мушкарац треба да каже: „Опростите, **нисмо** стигли да поспремимо“. У овом **ми** садржи се много тога. Тамо где је муж способан на такву одговорност за све што се догађа у породици, жена ће се осећати заиста заштићеном.

Заштита

Мушкарац мора да брани своју породицу од сваког мешања са стране, које може да наруши мир у породици. Овде се има у виду и чисто материјална добробит породице и душевни мир. На пример, ако отац породице процени да телевизор лоше утиче на дете, јер оно постаје необуздано, дужан је да забрани гледање емисија које су штетне по дете и да стражри над његовим душевним здрављем. Узгред, још нешто о телевизији. Посаветовао бих родитеље да заштите децу од савремених видео и телевизијских програма, а да им дозволе да код куће гледају само видеокасете са старим совјетским филмовима и цртаним филмовима којих данас има у слободној продаји.

Муж треба да брани своју породицу од уплитања блиских рођака у породичне ствари. Сетимо се речи из Библије: „*Зато ће оставити човек свог оца и мајку своју, и прилепиће се за жену своју; и биће двоје једно тело*” (1 Мојс. 2:24). Врло често се родитељи (нарочито мајке) мешају у породичне ствари своје деце. Дужност сваког хришћанина је да слуша родитеље, али ако родитељи уносе раздор у породицу, деца имају потпуно право да не послушају. Исто је и кад родитељи захтевају од своје деце да учине грех. Ако мајка приморава кћерку да иде на абортус, онда је послушање родитељима већ неумесно. Послушање Богу, Који је рекао „не убиј”, је изнад послушања родитељима. На пример, мајка почиње да бива љубоморна на жену свога сина који има већ 28 година. То је делимично разумљиво, јер њена „мрвица” припада некој туђој жени. Кад је насамо са сином, мајка почиње да му указује на недостатке његове жене, захтева да је изгрди, да је исправља. Али син треба да устане у заштиту своје породице и да пресече сличне разговоре с мајком.

Беседа X

Ја сам одрастао

(Пубертет)⁴

По мом мишљењу, за заснивање породице неопходно је да девојка и момак поседују одређене квалитете. Данас бих желео да поричамо о особини која је заједничка и за мушкарце и за жене. Људи који ступају у брак морају бити одрасли, односно зрели. Свима је јасно да нико не може да заснује породицу са 10 година. Десетогодишњак је још увек дете. Чак и ако је дечак јако лепо васпитан и ако ће у будућности бити добар породичан човек, са 10 година он није у стању да заснује породицу. Породицу може да заснује само одрастао човек.

⁴ Беседа је понекад праћена гледањем филма "Почетак" (разговор педагога Ј. А. Авдејенко с ученицима старијих разреда), видео студија "Радоњеж".

Ви сте сад у прелазном периоду, односно у узрасту кад прелазите из дечијег стања у стање одраслог човека. Физиолошка зрелост овде није показатељ. На пример, благоверни кнез Александар Невски је већ са 15 година владао у Новгороду, у овој огромној северној престоници Русије, а са 19 година је „постао“ Невски, јер је извојевао победу у бици на Неви, која му је донела огромну славу. А савремени петнаестогодишњи младић по правилу није способан да одговара чак ни за себе, а камоли за друге људе. На основу онога што сам ја видео, данас се одрастање момака завршава са 22-25 година, а девојака са 18-20 година. То је веома касно, јер се у прошлим вековима девојци дозвољавало да ступи у брак са 14 година, а момцима са 16 година. До овог доба млади људи су већ морали бити у потпуности зрели.

Данас ћу покушати да објасним шта значи бити одрастао. Када говорим о породици, о ступању у брак, тема зрелости има огромну важност. Ради се о томе да и дете може да се заљуби, али да воли може само одрастао човек. Деца могу да имитирају односе одраслих, али не могу да истински граде такве односе. Зато не би било лоше да се млади пар увери да ли је способан за тако одговоран корак пре него што заснује сопствену породицу.

Истакао бих две врло важне особине одраслог човека:

- самосталност (слобода, независност);
- одговорност за друге људе.

Сигуран сам да већина вас зрелост повезује са слободом. Дете је, кажу, сирото биће које нема своју вољу; уместо њега све одлучују родитељи, оно мора да слуша родитеље, итд. Одростао човек је потпуно друга ствар, он има слободу да ради шта хоће. Дете може свако да васпитава, а хајде пробај да преваспиташ одраслог. Дакле, тема данашњег разговора биће слобода човека као показатељ зрелости.

Молим вас, мила децо, која сад прелазите у стање одраслих људи, реците ми ко највише ограничава вашу слободу. Слушам ваше изјаве и пишем их на табли:

Родитељи

Учитељи

Полиција

Саобраћајна полиција

Старија браћа и сестре итд.

Да, мислим да можете још дуго тако да набрајате. Међутим, чини ми се да сте заборавили нешто веома важно. Заборавили сте Бога. Као верујући човек могу да кажем да нашу слободу, изгледа, највише ограничава Бог! Заиста, замислите живот хришћанина који дубоко верује у Бога. Сваке среде и петка хришћани посте, односно не једу месо, млечне производе, јаја, итд. Долази среда, хоћу да једем сендвич с кобасицом, а кажу ми: „Не смеш!“ Каква је ту слобода?! Сваке недеље сви хришћани треба да буду у храму. Замислите како је страшно једини слободан дан кад човек може дуже да се ваља по кревету, он треба да проводи у храму. А заповести Божије? Ово се не сме, ово се не ради – све саме забране. Од родитеља се може побећи или макар закључати у својој соби, од учитеља може да се сакрије, чак и од милиције може да се побегне, а ето од Бога не можеш нигде да се сакријеш. Дакле, ето ко највише може да омета нашу слободу!

Ово се врло добро може изразити једном реченицом:

Ако нема Бога, све се може!

Желим да поједем „сникерс“ и ни са ким да га делим. Просто, закључам се сам у собу и једем. То је све! Нико ми не смета, нико ме не види. То је тачно ако нема Бога. А ако постоји? Куда онда да побегнем? Бог је свуда! Зато имам само два излаза: или да престанем да будем похлепан и да све почнем да делим са свима или да докажем самом себи и да поверујем да Бога нема. Безбожници су се бавили управо овим питањем, наиме доказивањем да Бога нема.

Хајде да на тренутак узмемо другачије улоге. Сад више нисам свештеник, а ви нисте дечасти и девојчице; сад сте ви верници, а ја окорели безбожник. И ја ћу вам сад доказати да Бога нема и да зато могу да радим све што желим.

Дакле, ви верници сте себи измислили неког Бога, а ја ћу вам на брзину доказати да Бога, којег сте ви измислили нема, просто не може бити. Ви говорите да је Бог највиша **Сила**, да је свемогућ, али такав Бог не може да постоји. Чујте: Да ли тај ваш свемогући Бог може да направи камен, који сам не може да подигне?

Хајде да размислимо заједно. Могућа су два одговора – може или не може. Варијанта прва: Бог не може да створи такав камен. То је требало доказати – Бог није свемогућ!

Варијанта друга: Бог може да створи такав камен. Али онда Бог неће моћи да подигне овај камен, престаће да буде свемогућ, што је и требало доказати!

У XVIII и XIX веку безбожници су врло често наводили овакве доказе о непостојању Бога.

Ово је први поглед на тему „Бог и слобода“: Бог је највећа сметња на путу ка потпуној слободи. Ако пак Бога нема све је могуће. Зато ако хоћу да радим шта ми је воља Бог не сме да постоји.

Међутим, постоји и други - православни - поглед на односе између Бога и људи. Зато, вратимо се у своје нормално стање, сад сам ја поново свештеник, а ви сте дечасти и девојчице. Као свештеник ја тврдим да Бог није сметња за нашу слободу, напротив, Бог је једини извор наше слободе. Због чега? Покушаћу да вам објасним.

Вратићу се доскочици безбожника о камену који није могуће подигнути. За верника Бог постоји и Он је заиста свемогућ. Ради се о томе што је Бог ипак створио такав камен који Сам не може да подигне, а истовремено га је подигао. Нико не зна који је то диван камен?... То је човек!

Бог је створио човека и дао му слободу. Људска слобода је једно од најважнијих својстава људске природе. Она је део образа (лика) Божијег који је човеку дарован. И што је задивљујуће, Сам Бог не може да одузме човеку слободу. Бог, на пример, не може да натера човека да Га заволи. Бог не може да натера човека да постане добар. Да би га натерао да Га заволи Он би требало претходно да му одузме слободу, а без слободе човек постаје животиња. Живот животиње регулише се инстинктима и рефлексима и ту нема слободе. Многе животиње не могу се натерати да неког заволе. Баци псу сваког дана парче меса и видећеш да ће те он ускоро завоleti због тога. А човек није пас, њега не можеш да натераш да заволи, он је заиста управо онај камен који Бог може да подигне.

Сама чињеница да је Бог створио човека је зачуђујућа. Пре стварања човека (и анђела који такође поседују слободу) у свету је била присутна само једна воља – Божија. Све се потчињавало Богу. Појављује се човек и у свету настаје још мноштво различитих воља. Данас преко 6 милијарди људи својом вољом утичу на свет. Стварајући човека Бог се одрекао аутократије у свету; човек је призван да буде сатворац Богу, али би могао да буде разрушитељ света. Бог ствара чо-

века слободним, иако зна да човек, пошто је слободан, може да се и успротиви свом Творцу и да притом Бог неће моћи да га примора да се промени.

Овде може да се постави питање: како Бог може да натера човека да нешто уради? Или да га у нечему заустави? Иде човек с пиштољем с намером да се убије, притиска ороз, али се Бог меша - и пиштољ затаји, још једном притиска ороз – још једном пиштољ затаји. Или други пример из Старог Завета. Цар Ахав шаље педесет војника да убију пророка Илију, пророк се моли, с неба силази огањ и војници гину. И тако три пута. Бог може Својом вољом да пресече дејство људске воље. Али погледајте пажљиво. Бог може да прекине дејство, али не може да натера човека да промени своје жеље, своју вољу. Човек смишља убиство, узима пиштољ, притиска ороз – пиштољ затаји, онда узима нож, замахује, али се нож ломи, човек се баца на жртву – али одједном га погађа изненадна болест и он изнемогло пада. Међутим, чак и док лежи он не престаје да жели смрт другог човека. Бог не може да натера злочинца да заволи своју жртву!

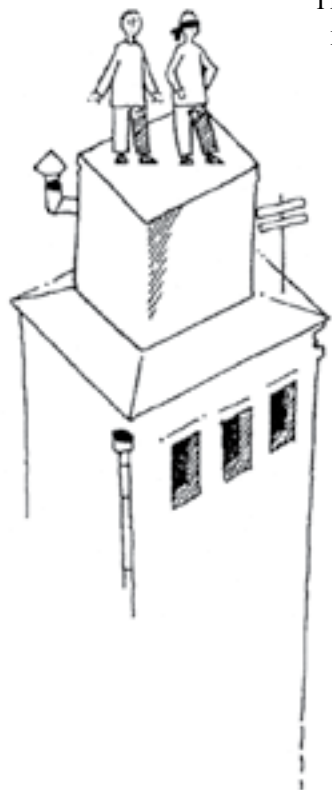
Настојмо да јасно разликујемо две врсте слободе. Слобода може бити спољашња и унутрашња. Ово су две потпуно различите ствари, међусобно потпуно независне. На пример, на почетку хришћанства било је много мученика који су били робови. Ево какав роб-хришћанин није имао никакву слободу. Долази његов господар с шибом, приморава га да вуче камење у каменолому и роб послушно испуњава његову вољу. Он није слободан. Али ево, долазе прогонитељи хришћана и говоре: „Одреци се Христа! Поклони се нашим идолима“. А он одговара: „Не! Нико не може да ме одвоји од Христа!“. Прогонитељи муче хришћанина, али он остаје непоколебљив. Они могу чак да га натерају на силу да клекне на колена пред идолом, али не могу да га натерају да се искрено поклони идолу у свом срцу.

Нико не може да вам одузме унутрашњу слободу! Ни родитељи, ни учитељи, ни полиција, ни мучитељ, и што је најчудније чак ни Бог не може да вам одузме слободу! Ево због чега на земљи постоје ратови. „А зашто ваш добри Бог не може да забрани ратове?“ Може да забрани, али каква је вајда од ове забране? Почео је рат – сви топови су се покварили, људи узимају митраље, митраље се кваре, људи узимају аутомате, и они се кваре, узимају ножеве, затим долази до гушања. Бог не може да уништи у људском срцу мржњу, завист и непријатељство без човекове воље.

О спољашњој слободи чак није ни занимљиво говорити. Она зависи од хиљаду случајности. На пример возим путем и кола се кваре. Минут пре био сам слободан у својим дејствима, а сад стојим. Двадесет километара имам у једном смеру до најближег настањеног места, двадесет у другом. Ништа не могу да урадим. Имао сам слободу - сад је немам. Хоћу да погледам филм на видеу, седам пред екран, укључујем, и у том тренутку нестаје струја. Опет нисам слободан у свом избору и морам да се бавим нечим другим. Ето то вам је сва ваша спољашња слобода.

Навешћу још један пример, који илуструје разлику између унутрашње и спољашње слободе. Цртам на табли два човечуљка. Један од њих може да иде куда хоће, док други није сасвим слободан у свом кретању. Питање: Ко је од њих слободнији? Свима је јасно – први, он иде куда хоће, значи слободан је. Али прецизирајмо мало ситуацију. Испоставља се да ова два човека стоје на крову вишеспратнице. Првом човеку су везане очи и он не зна где се налази, а другом су отворене и он све види одлично. Ко је сад слободнији? Други? Али гледајте - први човек, пошто не види каква је опасност

пред њим, може да иде куда хоће. Он може мирно да иде поред провалије и да се на плаши, јер је не види. А други? Видите његове поступке. Он не прилази ивици крова ближе од три метра, опрезно обилази сва клизава места, врло је ограничен у свом кретању. Ту се не сме, овде је опасно, тамо није сигурно. Он чак није слободан у избору пута кретања.

Међутим, ипак је свима јасно да је он слободнији. Зашто? Први човек везаних очију може да се креће куда хоће, али ова спољашња слобода кроз два минута доводи до неопрезног покрета, човек се оклизне и стропоштава. Чак и ако преживи биће у гипсу и од његове слободе опет ништа не остаје.

Запамтимо то. Спољашња слобода (по принципу „Све што хоћу, то и могу“) врло брзо доводи до губитка сваке слободе. „Ја сам одрастао човек“, изјављује 15-годишњи младић „већ могу да пијем и да пушим, нико не може да ми забрани!“

Али до 18. године он већ постаје алкохоличар. Где је његова слобода? „Ја сам слободан човек, ако хоћу пијем, а ако нећу не пијем“. Све је тачно, само што он сад увек жели да пије. Он више не може да не жели. Човек је изгубио слободу – не може да не жели! Зар је наркоман сло-

бодан човек? Наравно да није. Само што није вазан конопцем и нису му лисице на рукама, али је његова душа везана греховном страшћу. Све жеље су усмерене у истом правцу – да се ушприца. И ова неслобода је гора од сваког затвора.

На пример, младић пита: „А шта ми смета да будем интимно близак с мојом девојком? Ми смо слободни људи!“. Смета то што после ове блискости више нећете бити слободни. Ваша осећања, воља и разум ће се променити, и уопште неће бити усмерени на унутрашњи свет оног другог, већ једино на телесно задовољство.

Узгред бих рекао да Црква уопште ништа не забрањује, а и не може да забрани. Црква само упозорава, јер постоје елементарни закони нашег живота, које не треба кршити. Не пијте отров – отроваћете се, не скачите кроз прозор – разбићете се. Црква такође упозорава: „Немој да пушиш – после нећеш моћи да оставиш, не пиј – постаћеш пијаница, немој да блудничаш – касније нећеш моћи да заволиш и да оснујеш праву породицу, не кради – изгубићеш доброту и милосрђе, поштуј оца и мајку – иначе ни тебе неће волети твоја деца“ итд.

Истинска слобода се састоји у слободи од страсти. Управо страсти лишавају човека унутрашње слободе. Страсти лишавају човека онога што чак ни Бог не може да одузме. Човек жели да воли своју жену, да се не љути, да се не гневи на њу, али страст гнева га савладава. Било би му драго да се заустави за време изгреда, али не може и ватра међусобне непријатности се још више распламсава. Човек хоће да смрша, да се не преједа, да једе мање слаткиша и посластица, али га сила страсти преједања надвладава. И после сваког оброка човек се све више и више гоји.

Да се не би изгубила ова слобода потребан је стални труд. У Цркви постоји доста постова. Број постних дана кад се не дозвољава да се једу одређене намирнице у просеку износи од 180 до 200 дана, односно половину свих дана у години. Чини се да је за савременог неверујућег човека ужасно да пости половину свих дана у години. Међутим, за човекову душу је то крајње корисно. Човек није везан за јело. Он у сваком моменту с лакоћом може да се одрекне било чега. Човек се лако навикава да се нечег одрекне. Као што ће војник, ако се у мирно време навикао на комфор, бити непоуздан за време рата, исто тако и човек који се навикао на комфор лако губи душевну равнотежу у различитим искушењима.

Узгред буди речено, треба истаћи да захваљујући посту човек може не само да *савлада* своју жељу, на пример, жељу да поједе кобасицу, не може чак ни да управља својим осећањима и уопште не *жели* да је једе. Пијаница не може да не жели да не пије. Он не влада својим осећањима. Он је роб своје жеље. А пост му помаже да управља својим жељама.

На пример, пост не предпоставља уздржавање од јела, већ и уздржавање од супружничке блискости уочи посног дана. За већину људи је то глупост. „Није ваљда! Црква ће да се меша у мој интимни живот и да ми каже кад ћу да спавам са женом, а кад нећу“. Захваљујући посту верници се у свом породичном животу уче да управљају својим осећањима. „Сутра је постан дан и ми ћемо *одложити* своју жељу ове ноћи“. И заиста, супружници неће имати ову жељу. Зашто је то важно у брачном животу? Супруга се разболела или је затруднела и не може да има супружничку блискост. У нормалној породици ово не изазива никакву трагедију. Супруг у сваком моменту може да управља својим осећањима и жељама. Овако се стиче истинска слобода.

Савремена психотерапија, прожета фројдистичким идејама, на страницама новина и часописа стално тврди да

је уздржање опасно за психу. Незадовољене жеље се, кажу, стално скупљају у подсвести, и ово бреме доводи до психичких растројства. Али људи су у Русији тако живели вековима и није било никаквих неуроза. Просто, Фројдове идеје се не односе на стабилне, добре породице. У оваквим породицама супружници умеју да управљају својим жељама. Психичко растројство се појављује код човека који гледа развратне филмове, чита порнографска или еротска издања, односно на сваки начин узбуђује у себи блудну жељу, али не може да је задовољи (нема пара да плати проститутки, а бесплатно нико неће с њим у кревет). Ето управо овде ће човек бити на граници лудила. Али неће бити криво принудно уздржање, већ разузданост чула. А кад човек може да управља својим жељама, нема никаквих незадовољених жеља и никаква разорна психичка енергија се не скупља у подсвести. Врло је лако добити чир на желуцу ако човек за време поста иде по продавницама и гледа разноврне деликатесе и мирише димљену кобасицу. Врло брзо ће од таквих дејстава кренути плувачка. Почеће да се лучи желудачни сок. Од незадовољене жеље почеће да се развијају и психичке болести и чир на желуцу. Али узрок болести уопште неће бити пост, већ човеково неразумно понашање.

У принципу није тешко научити управљати својим осећањима. Овде нема скоро никакве мудрости. Главна тајна се састоји само у томе да човек треба да се бори са својим осећањима док су још мала и док можеш да изађеш на крај с њима. Не дозвољавај себи слободно општење с представницима другог пола па ћеш се контролисати. Чим је момак дозволио себи да дотакне девојку способност да управља собом се већ помало губи. Узгред речено, само близак човек може да додирује туђе тело, на пример, муж, али нипошто не било који познати момак. Кад има много слободе у општењу несрећа није далеко. Други принцип: избегавај случајеве

који воде ка појачавању жеља. Ако желиш да сачуваш чисте односе с девојком – чувај своја осећања: не треба да остајеш с њом насамо у стану кад је касно. Овде је исто као с постом. Ако желиш да постиш врло је лако, само немој да идеш на она места где миришу печена пилетина, пељмени (сибирски равиоли), чоколадне бомбоне и слично.

Православни супружници, који постоје увек су пожељни једно другом. Не долази до презасићења у осећањима. После дугих постова радост међусобне блискости ће бити нови медени месец. Често управо презасићење гура људе на превару ради добијања нових осећања с новим партнером. Међусобно очекивање блискости разликује благочестиву породицу од пара где се блискост одвија без реда и често све зависи од расположења и жеље само једног од супружника.

Али вратимо се цртежу с два човечуљка. Гледајући га може се дати још једна дефиниција истинске слободе. Док је спољашња слобода живот по принципу „све што хоћу то и могу“, *унутрашња слобода је виђење*. Ову дефиницију ћу написати на табли.

Слобода је виђење!

Заиста, човек који види куда ступа својом ногом и до чега ово може да доведе је много слободнији од слепог човека. Истинска слобода се састоји у способности да човек види последице својих поступака. Верујући човек неће гледати развратне слике и загледати се у полуголе девојке које иду улицом. За таквог човека можемо помислити - „Он не сме да гледа, значи, није слободан“, али заправо, он самим

тим брани своју слободу. „Желим да волим своју жену и само њу“, ево шта у себи мисли овај човек. И он је заиста воли, плаши се да ће изгубити љубав и не жели да вара супругу, чак ни у мислима. У Јеванђељу Господ каже да свако ко гледа жену са жељом већ чини прељубу с њом у свом срцу (Мт. 5, 28). Права превара увек почиње од слободног понашања, од преваре у мислима, у погледима. А после праве преваре човек више не може да воли своју жену чисто, чак ни ако пожели. Он је изгубио своју способност да воли.

Ако човек сломи ногу, он не може да игра, губи ту способност. Ако сломи руку, онда неће моћи да свира виолину. Исто се дешава у човековој души. После преваре човек не може да воли жену као што је волео раније, не може да воли децу као што је волео раније. Човек који је украо нешто, више не може да буде милосрдан. У његовој души се нешто сломило, његово срце је постало камено, и нека способност душе се изгубила.

Слободан човек је онај ко може да каже: „Не желим да гледам овај приказ зато што знам какву ћу штету имати од тога“. Практично свако зна привлачну силу телевизије. Упадљив спот буквално не даје човеку могућност да одвоји од њега поглед. Човек је опчаран и губи своју слободу. Права слобода је да се мирно искључи телевизор у тренутку кад се на њему приказује упечатљив, али штетан приказ.

Међутим, треба се задржати и на овако важном питању: А како стећи способност да човек види последице свих својих поступака? Навешћу пример. Замислимо мрачну прљаву собу у којој има толико много ђубрета да у собу не доспева ниједан сунчев зрак. Шта види власник собе ако нема струје у овој соби? Ништа! Има много ђубрета, али се не види. Да би се избавио од ове прљавштине он почиње да спрема собу. Прво што треба учинити јесте да опере прозор у својој соби. Први зрак сунца пада у собу. Шта види домаћин у овом полумраку? Прво види само велике предмете: орман, који стоји укриво, преврнути сто, разбацане столице. Домаћин све ово ставља на своје место. У соби је постало већ много чистије, односно светлије. Сад може добро да уочи ситније предмете: књиге су разбацане, новине су раскупусане. Човек спрема и то. Поново постаје светлије... И тако корак по корак, сваки пут је све светлије и чистије. Кад је сређивање завршено, све блиста, све се сија, свака трунчица прашине се види, он хоће све да избрише, свака ствар која се не налази на свом месту се види и човек жели да је поспреми.

По православном црквеном учењу нешто слично се догађа с човеком за време исповести. Човек је први пут дошао на исповест. По правилу, не може одмах да каже све своје грехове, већ само два-три греха, али таква која му савест не дозвољава да заборави. У души му постаје чистије, а самим тим и светлије. После извесног времена човек почиње да види оно што раније никад није видео у себи. Поново се исповеда и покушава да се избави од овог греха и у души му постаје још светлије... итд. Кад се човек стално исповеда његова душа личи на чисту пометену собу, где се види свака трунчица.

Ако је човек научио да види најситније грехове то значи да је мало вероватно да ће доћи до тешких грехова. У ствари, ситни грехови уопште нису ситни, то су просто

први кораци ка тешким греховима. Ако их човек учини лако ће доћи до тешких. А онај ко не учини први корак никад им се неће приближити.

Али вратимо се ономе од чега смо започели разговор. Ви сте у пубертету. До 15-16 године он треба већ да се заврши, али данас детињство и излаз из њега могу јако да се одуже. Још недавно се појам «омладина» односио на узраст од 14 до 28 година. А данас су границе померене и омладином се називају људи до 30 година. Може се рећи да је званично призната чињеница још већег кашњења сазревања људи у пубертету – скоро до 30 година. Пубертет се за вас завршава онда кад почнете да се бринете не за спољашњу слободу (односно, како се избавити од утицаја одраслих), већ за стварање стабилне породице.

Шта је породица за младића ако он под слободом још увек подразумева само спољашњу слободу и тежи једино према њој? Терет! Омча око врата! Сетимо се да је породица као пар коња упрегнут у кола које вуку по беспућу. Права породица почиње тамо где човек каже: „Готово! Сад је за мене на првом месту породица, а затим све моје личне жеље“. Односно, почиње да делује принцип: „Нећу да радим оно што ја хоћу, већ оно што је корисно за моју породицу“. Наизглед, каква је ту слобода?

Љубав је одговорност. Одговорност значи да су ти везане руке и ноге; мораш да се бавиш спортом са децом, мораш да радиш с њима домаћи, мораш..., мораш..., мораш... Али изгубивши спољашњу слободу, тачније добровољно је се одрекавши у име истинске слободе, човек добија нешто необично – слободу да воли, да воли лако и чисто! И радост од ове слободе надокнађује све незгоде и лишавања, зато што човек њоме стиче срећу.

На крају ћу истаћи да сам међу особинама одраслог човека на почетку разговора истакао способност да се сно-

си одговорност и за друге људе. То је такође врло важна црта одраслог човека. Ако се самосталност и слобода тичу пре свега самог човека и његове способности да управља сопственим осећањима, одговорност представља наставак ове способности, то је способност да човек не одговара само за себе, већ и за друге. Муж треба да уме да одговара за жену, а жена за децу. Већ смо више пута говорили да је љубав одговорност. Али све почиње од способности да се управља собом и својим осећањима, од стицања истинске унутрашње слободе, слободе од страсти.

Беседа XI

Унутрашње устројство породице

Народ је жив организам, а његове ћелије су породице. Ако се наруши породично устројство народа, друштво се озбиљно разбољева. Управо у породици долази до преношења искуства једног нараштаја другом. Ако син ради поред оца – раме уз раме – управо овде он стиче живо животно искуство. Ми као народ слабимо зато што је снага народа у јачини породице, а породица се у Русији практично уништава. Љубав према било чему (према домовини, према целом свету, према случајном пролазнику итд.) почиње од љубави у породици, пошто је породица једино месту у којем човек изучава школу љубави.

А савремено устројство живота нимало не подржава јачање породице, већ је напротив уништава. Истаћићу неколико карактеристика унутрашњег устројства савремене породице.

Статус породице

Почећу од тога да сама породица мора да има веома велики значај, пре свега, за самог човека. Ако породица не заузима једно од најважнијих места у човековом животу, никад му неће поћи за руком да створи стабилну породицу.

У совјетско време се врло често лансирала паролa „Друштвени интереси су изнад личних”. Ова апсолутно лажна поставка је реметила сву хијерахију вредности у совјетском човеку. Породица у овој хијерархији уопште не постоји. Постоје некакви апстрактни друштвени интереси и постоје лични. А у које интересе спадају породични: у друштвене или личне? Овде је почињала збрка. У зависности од ситуације породични интереси су се сврставали час у друштвене, час у личне. Међутим, ипак су породични проблеми чешће спадали у личне, односно мање важне него што су друштвени, пошто су за изградњу комунизма били потребни поуздани људи који нису везани било каквим личним интересима. Човек који је везан за породицу (уосталом, као и за земљу) није био поуздан за комунизам. Зато је епоха изградње комунизма или социјализма јако подрила све породичне навике Руса. А после перестројке јако ослабљена породица дошла је до стања потпуне деградације. Иако је идеал стабилне породице још увек жив у нашем народу, у многоме смо изгубили живо искуство тога како се ствара оваква породица.

Код православног савременог породичног човека породица заузима потпуно јасно и видљиво место у хијерахији

вредности. Систем ових вредности је следећи: Бог – породица – друштвено служење (или служење људима) – лични интереси. Породица стоји на другом месту после Бога, много изнад друштвеног служења, а тим више изнад личних интереса. Шта означава овакав систем вредности? Ако муж наговара жену на абортус (односно на убиство), послушање Богу је изнад послушања мужу. У датом случају, ако муж инсистира на абортусу, жена може чак да поднесе захтев за развод. Распад породице је у овом случају мања несрећа од нарушавања заповести „Не убиј!”. Или други сличан пример. Ако човек, да би спасио сина од заслужене казне *жели да иде на преступ* који му омогућава његова функција, боље је да се заустави, јер је поштовање заповести Божијих изнад бриге о ближњем.

Али, ево другог примера: муж изричито протестује због тога што жена иде у храм. Како је боље да жена поступи? Да ли она такође може да поднесе захтев за развод као у случају с абортусом? У овом случају ипак не може да се разведе. Ако муж не наводи жену на кршење заповести и не приморава је да се одрекне Бога, жени је боље да попусти и да не иде у храм неко време. Одлазак у храм у овом случају може бити уврштен у женине личне интересе. Зато је боље да сачува породицу не одлазећи у храм, али да притом остане верна

Богу у свом срцу. У овом случају је породица важнија. Ако породични интереси приморавају мужа или жену да напусти важну функцију а притом може да пострада чак и предузеће, човек треба да оде не сумњајући, јер је породица важнија. И тако даље. Још једном ћу поновити: породица је изнад свега осим изнад Бога. Нажалост, овакав однос према породици данас се врло ретко може срести.

Животна средина

Родитељи породично искуство преносе на децу. Зато ћу начинити неколико опаски поводом васпитавања деце. Породица је нормална средина за васпитавање. Међутим, где се васпитавају савремена деца? Зар у породицама? Од раног детињства дете се даје у вртић, а затим у школу. У вртићу дете проводи око осам сати дневно, а с родитељима општи отприлике исто толико. Доба кад дете иде у вртић најважније је за формирање личности, а половину укупног времена дете проводи у средини која нимало не личи на домаћу породичну атмосферу.

По чему се атмосфера у породици разликује од децјег вртића? Као прво, у породици постоји јасна хијерархијска структура. Постоје одрасли, постоје старија браћа и сестре, постоје млађи. Дете има одређено место у овој хијерархији. Као друго, сви људи који га окружују код куће су блиски рођаци с којима је оно везано за читав живот. У децјем вртићу уопште није тако. Дете се налази у колективу вршњака. Хијерархијске структуре скоро да нема. Постоји један васпитач на целу групу, зато се већи део свих конфликта у дететовом животу одвија приликом комуницирања с вршњацима. У колективу вршњака сви су једнаки, овде нема старијих и млађих. Ово је потпуно неприродна атмосфера. Неприродна је макар зато што Господ није дао жени способност да одједном роди по

петнаесторо-двадесеторо дечице која би била равноправна у породици. Сво васпитање у породици се гради на томе што се млађи навикавају на послушање старијима, а старији се навикавају да се брину о млађима. Кад дете прође двоструку школу (школу послушања и школу бриге) оно одраста као нормалан човек – послушан и брижан. У децјем вртићу дете похађа потпуно другу школу – школу равноправности. Сва деца имају иста права и обавезе. Деца се уче да живе заједно без конфликта: да се не туку, да се не свађају. Ништа више! Све ово постоји и у породици. Али у децјем вртићу нема духа послушања и бриге којим је прожета породична атмосфера. Ако бисмо припремали дете за то да никада неће стварати породицу, да ће целог живота живети у општежићу, да никад неће заузимати неки руководећи положај и да никад неће бити потчињен, онда је васпитање у децјем вртићу потпуно прихватљиво... Ако желимо да одгајимо будућег породичног човека, децји вртић је крајње штетан.

Ако желимо да одгајимо правог грађанина крајње је пожељно васпитање управо у породици. Цело друштво је организовано хијерархијски. Постоји руководство и постоје потчињени. Свако има своја права и своје обавезе и свако има своју одговорност. Дете управо у породици усваја правилан однос према старијима и млађима и оно на шта наилази у одраслом животу, усвојио је још у детињству.

У вртићу су сви људи привремени. Васпитачи се мењају по одређеном распореду, сама деца нису везана једно за друго ничим осим децјег дружења. Данас се дружимо, су-тра ћемо се посвађати. Деца не одговарају једни за друге. А у породици деца не могу дуго да живе у свађи, нарочито ако су мала. Ово просто неће дозволити родитељи који ће свим силама помирити децу. Брат и сестра остају блиски за цео живот и родитељи их од раног детињства уче да су свађе ужасане и потпуно недопустиве у њиховим животима. У вртићу кон-

фликти могу да имају потпуно другачији исход - дуготрајну међусобну озлојеђеност; дете може да се разиђе с најбољим другом, чак да пређе у другу групу или други вртић.

Правилна хијерархија у породици

У породици постоји хијерархија, што је веома важно, али за васпитање је веома важно да она буде правилна: отац – мајка – дека и бака – старија браћа и сестре – ја – млађи. Сваки члан мора да има своје место у овој хијерархији. Узгред речено, у наведеној шеми деда и бака стоје на другом месту после родитеља. Овакво стање ствари постоји у случају да је старија генерација већ остарила и да је сама предала старешинство својој деци. Слушао сам приче од старијих људи о томе да је у старим породицама обавезно наступао моменат кад остарела глава породице позива свог сина и предаје му своје обавезе.

Ова правилна хијерархија не сме да се наруши. Ако жена стаје на прво место ово ремети породицу. О овоме смо већ говорили у разговору о томе ко је глава породице. Међутим, постоји још једна честа изопаченост у устројству савремених породица. Испоставља се да је често потајна глава у породици дете. Покушаћу да објасним шта се има у виду.

Један православни психолог истиче да је у совјетској педагогији 50-их година дошло до преврата. Била је објављена свима нама позната девиза: „Све најбоље – деци”.

Ми смо се толико навикли на њу да уопште и не сумњамо у њену исправност. Да би се објаснило родитељима одакле потичу њихове невоље с децом овај психолог је родитељима поставио

питање: „Ко у вашој породици добија најбољи комад?”- „Дете, наравно” следи одговор. А управо је ово знак да су сви односи у породици изврнути. Почећемо од тога да уопште не би требало да постоје најбољи комади у породици. Први и највећи комад треба да добија отац. Истичем још једном - не најбољи, већ први и највећи. Други и мањи комад иде мајци, а даље свим осталима – декама и бакама, и тек на крају, деци. Овако је увек било у породицама с традиционалним правослаvnим устројством. Често сам питао људе у поодмаклим годинама о томе како је протицао ручак у старим породицама. Сваки пут сам слушао нешто слично. На сто је стављан лонац са чорбом. Један за све! Никаких најбољих комада, сви су јели из једног лонца. Први је почињао да једе отац, пре њега нико није могао да захвати чорбу својом кашиком. На почетку нико није јео месо из чорбе. На крају, кад би појели сву течност отац би једном ударио кашиком по лонцу и то је био сигнал да може да се једе месо. За столом нико није разговарао и до завршетка ручка нико није могао да устане од стола самовољно. Овакво стање се у руским породицама у провинцији одржало до краја 40-их година. Тек почетком 50-их година се у сеоским породицама појављује посуђе за сваког члана породице. Пре тога је свако имао само своју кашу. Ако се у селу одржавала свадба посуђе се скупљало по целом селу. Тако је било у свим друштвеним слојевима. И у трговачким и у племићким породицама поштовање старијих прожимало је читаво устројство живота.

Једна парохијанка је причала да је открила много тога кад је са породицом први пут отпутовала из Москве у село на цело лето. Једном су се из баште вратили кући с једном комшиницом, мештанком. Она је као и увек, одмах почела да спрема јело деци, да би их окрепила после посла. „Шта то радиш?” с чуђењем је упита комшиница. „Како шта? Храним децу”. „Прво нахрани домаћина! Види ти ње!”. Тек тада се

ова парохијанка први пут замислила над тим да би требало да постоји глава породице коју треба поштовати и да би требало навикавати децу да поштују оца. Елементарна правила породичног живота, које је знала обична сеоска жена представљала су откровење за градску жену која, је стекла високо образовање, много читала и сматрала себе сасвим добром супругом.

У парохији у којој сам направио прве своје кораке у црквеном животу (а касније и у многим другим парохијама) виђао сам скоро увек исту слику. За време Причешћа прва су прилазила деца, затим одрасли – и мушкарци и жене помешано. Сматрао сам да је ово потпуно нормално и исправно. Међутим, читајући једном древне црквене споменике, наишао сам на опис поретка како се Причешћу прилазило у древној Цркви. Прво су се причешћивали клирици (појци, чтеци), затим мирјани: мушкарци, жене и тек на крају – деца. Прво сам се зачудио: како то?! Приморавају сироту децу да чекају! Касније је чуђење заменило схватање да тако и треба да буде. Узгред речено, сасвим мала деца се ипак нису причешћивала на крају, већ просто на рукама својих очева и мајки, приступајући Причешћу заједно с њима, а самостална деца, коју не би требало стално држати за руку су заиста ишла касније. Тако и треба да буде ако желимо да одгајимо добру децу која знају своје место у животу.

Због чега дете добија најбоље парче у породици? Због тога што је мало? У том случају, родитељи, чувајте се! Дете врло лако усваја то да има неке привилегије просто због тога што је мало. Уместо да одрасту до 16-17 година савремени момци одрастају тек око 25, а девојке које су се у прошлим вековима понекад венчавале већ са 14 годи-

на, одрастају тек око 20 година. До 17 година родитељи размале своје детенце, а онда се чуде због чега њихови синови не желе да зарађују себи за живот, већ и даље захтевају од родитеља помоћ као нешто што се само по себи подразумева. Притом, физичко одрастање наступа у уобичајеном узрасту: девојка је физиолошки већ способна да постане мајка, а момак је физиолошки способан да постане отац. Међутим, они нису на то морално спремни.

Дете не сме да има било какве привилегије, било каква посебна права која би му давала предност у односу на родитеље. Оно мора имати јасне представе о породичној хијерархији и мора да зна своје место у породици: „отац – мајка – деда и бака – старија браћа и сестре – ја – млађа браћа и сестре”. Ако током 17 година дете стално усваја: „Мени припада најбољи комад зато што сам мали, могу да не радим у башти зато што сам мали. Ја могу да не помажем мами, зато што сам мали и још не умем да метем”, овакав однос према свету који га окружује остаће у њему до краја живота. Прво је оно мало зато што још не иде у школу. Затим је мало зато што још тек иде у школу. Онда је мало зато што тек иде на факултет. Даље је још увек мало, зато што је млад стручњак. И све ово време човек тражи неке привилегије зато што је мали. Наравно, треба узимати у обзир године деце и не тражити од њих оно што нису у стању да раде, али непримерене привилегије не треба да постоје.

Веза између генерација

Вероватно сте слушали приче о деци-гарзанима која су одрасла међу животињама. Познато је неколико оваквих случајева, и што је главно, ову децу практично није било могуће вратити људском начину живота. За васпитавање деце потребна је људска средина, а у вучјој средини одраста вук.

Додао бих још и следеће: за васпитавање одраслог човека потребна је средина одраслих људи. Данашње дете је урођено у дечју средину својих вршњака или просто дечју средину – вртић, школа, дечји камп. Контакт између деце и одраслих је крајње ограничен. Међутим, после таквог васпитавања не треба се чудити инфантилности деце, не треба се чудити због чега она тако полако одрастају. Навикла су на то да буду деца. Кад се дете васпитава у породици, од сталног општења с одраслима оно усваја зрео однос према животу. О томе смо већ мало говорили.

За васпитање одраслог човека захтева се чврста веза између генерација. Чим ослабимо везу између генерација (уписавши дете у вртић, школу итд.), изгубиће се огромно искуство које се скупљало стотинама година, а свака нова генерација ће изнова откривати рупу на саксији. Читаво устројство савремене породице практично уништава везу између генерација. Отац цео дан проводи на послу далеко од продице. Ово је први ударац по породици. Каквима деца виде своје родитеље? Отац је дошао уморан с посла, леже на кревет и почиње да чита новине. Шта почиње да ради мој најстарији син кад ја долазим кући уморан и прилегнем? Он одмах леже на кауч или на под и почиње да се глумира (не могу да нађем другу реч). Овако он опонаша одрасле. Тада сам приморан да натерам себе да устанем и да почнем нешто да радим да се син не би потпуно навикао на нерад.

Некада није постојао овакав јаз међу генерацијама. 90% читавог становништва били су сељаци. Отац је радио или код куће или недалеко од куће и деца су од најранијег узраста учествовала у свим пословима. Дете је усвајало

марљивост од најранијих година. Почињала су да раде већ од своје 4 године. Дечаци су често помагали очевима у пољу, а девојчице су помагале мајкама у кући. Недавно сам у документарном филму видео кадрове снимљене још пре револуције, како петогодишњи-шестогодишњи дечак сам управља коњићем и дрља земљу. Сетимо се истог оног Некрасова из „Палчића”. Али није само у сељаштву постојала чврста веза међу генерацијама. Трговци су често продавнице држали у кући и опет су се деца од малих ногу учила да помажу очевима да воде домаћинство.

Једном приликом сам у возу на дугој релацији разговарао са једном женом-лекаром која је током разговора изјавила: „Добар лекар може да буде одгајен само у трећој-четвртој генерацији. Ја предајем на Медицинском факултету и одлично видим да је добар лекар у првој генерацији велика реткост”. Као пример је навела своје познанике – наследне лекаре. „Тамо постоји посебна атмосфера, тамо дете већ од детињства познаје сву медицинску терминологију пошто родитељи често дискутују о својим проблемима. Он већ у средњим разредима лако влада разним медицинским приручницима и енциклопедијама. Већ у последњем разреду школе он је готов болничар иако још није стекао никакво медицинско образовање. Међутим, главно је да је он већ упио брижан однос према болесницима који је примио од својих родитеља”.

Скрећем вашу пажњу да тек кроз 3-4 генерације може да се накупи искуство. На пример, благочестиви цареви су се васпитавали у неколико генерација. По правилу, мудар владар је постајао онај ко је још од детињства био посвећен у све унутрашње и спољашње проблеме државе, који је гледао свог родитеља како доноси одлуке и који је након много година видео последице тих одлука. Овакав владар је по правилу много мудрији од човека који је до власти дошао по прин-

ципу непотизма. Он је сносио одговорност за свој народ и за своје одлуке до краја свог живота. Земља која мења владаре је попут жене која мења своје мужеве, док глава породице – муж – треба да буде један и за цео живот. Није случајно то што је крунисање за

цара слично Тајни венчања супружника. У оба случаја одговорност се прима за цео живот.

Данас већина жена ради. Ако мајка одлази на посао, остављајући своју породицу, то је други и главни ударац за породицу. На једном од семинара посвећених теми васпитивања деце једна представница одељења за малолетнике поделила је своје утиске с присутнима. Док у породици пије само отац деца су још нормална и породица се још не може назвати несрећном. Али ако почиње да пије и мајка деца сигурно доспевају у категорију тешке деце, а породица – у категорију несрећних. Нешто слично се може рећи и за све породице. Кад је из породице на посао отишао отац – то још није најстрашније, али ако из породице одлази мајка, породица коначно пропада. У току целог дана тата је на послу, мама је на послу, деца су у дечјем вртићу или у школи. Где је породица? Може се одговорити: Али увече се сви окупљају, за викенд су такође сви заједно. Али по правилу, који је главни циљ одраслих, увече и током викенда? Циљ је у већини случајева један једини – да се одморе. А деца често и у ово време беже да се прошетају или да поседе код другова. Свака генерација расте сама за себе. Зашто се данас код многе деце откривају психички поремећаји? Зато што је породица која је увек била јак штит, заштита за дечју душу, данас уништена. Уместо топлог дома остало је згариште. Али, како се живот-

но искуство преноси с колена на колена? Ово искуство се по правилу преноси кроз заједнички рад. Кад син ради са оцем, он свом својом душом упија очев однос према животу. Не помажу разговор и поука, већ само заједничка делатност.

Ми смо у недељној школи у нашем храму наишли на овај проблем. Ми одрасли имамо искуство црквеног живота с децом која су већином дошла код нас из породица ван Цркве, која имају жељу да постану заједничари у овом искуству. Али оцрквљење деце иде врло тешко – јер ми нисмо родитељи и не можемо да живимо с њима. А ефикасност часова веронауке је врло мала. Јер шта је сат-два недељно у животу детета кад оно јурца са својим друговима напољу по три-четири сата свакодневно? Наравно, улица у његовом животу заузима много важније место. Часови веронауке су потребни, али они доносе суштинску корист само у случају да је цела породица верујућа, да се деца васпитавају у црквеном духу и да се ови часови одржавају као помоћ родитељима, да би се деци дала систематска знања о Богу и Цркви, што не могу да учине сви родитељи. И испоставља се да су једино место где смо заиста, макар некако могли да учинимо децу заједничарима црквеног живота, били дечји радни кампови. На две недеље смо путовали у неко село, постављали шаторе недалеко од храма и живели радећи све својим рукама. Само овде, кад смо били с децом раме уз раме, свих 24 часа дневно, кад су живела и радила с нама, долазило је до правог брушења карактера и правог преношења животног искуства.

А док савремена деца расту у својој генерацији не општећи са старијима, она се „крчкају у сопственом сосу”, што тешко да ће бити корисно за њих.

По мом мишљењу, проблеми очева и деце су се у овим размерама појавили посебно у 18-19. веку, од кад је почела да се клима породична традиција у највишим друштвеним круговима. Пред очима су ми породице које раде на

земљи. Деца су у овим породицима први помоћници и никакве конфликте између очева и деце који су уобичајени за наш друштвени живот тамо нисам видео. Један савремени писац врло тачно пише да постоје два начина живота: градски и сеоски. На селу су деца потребна, пошто су потребни помоћници у домаћинству. Посао у селу није тако квалификован и одраслима могу да помажу и деца - захтева се само усрдност, марљивост, стрпљивост итд. Све ове особине се и стичу сеоским животом. У граду је све другачије, тамо се одвија индустријализација а управо индустријализација јако уништава породицу, пошто се све више и више захтева висококвалификован, специјализован рад. Раније је отац могао да поведе малолетног сина на поље да му помаже да оре земљу или да коси траву. Данас не може да га поведе у атомску централу и да ради поред апарата с аутоматским управљањем. А и кћерка данас не може никако да помогне мами у вођењу књиговодства у предузећу. Висока квалификација у потпуности одузима могућност малом сину да стоји поред оца, а кћерки поред мајке. Висококвалификованим стручњацима су деца само сметња у њиховом послу.

Деца – мали одрасли људи

Млади људи данас сазревају веома споро. Инфантилност пубертетлија укореењена је у нашем животном устројству и уобичајеним представама о деци. Раније је живот примораво да се деца на рад навикавају отприлике од четврте године. Од седме године сва деца су почињала да се исповедају, односно већ су се учила да сnose одговорност за сваки свој поступак. На дете се прилично рано гледало као на некога ко се спрема да буде одрастао. Оно је за ово било било плански припремано.

Заиста, на дете треба гледати као на малог одраслог човека. А принцип васпитања у наше време се врло јасно може

формулисати речима једне модерне песме: „Играј док си млад.“ Док је дете мало, њему се много шта дозвољава. Ово доводи до тога да ће чак и двадесетогодишњег дугајлију мамица и даље пазити и мазити. А скоро је незамисливо да се дете натера да ради с 4-5 година: „Оно је још мало!“

А кад се стручњаци одједном сете свеопштег заостајања деце, они почињу да вештачки развијају дете. Измишљају различите развојне програме и игре. Али све је ово знак тога да деци очигледно нешто недостаје, чак и у нормалним породицама. Деца немају елементарно општење с одраслима. Њима није потребно детињасто општење, већ одрасло. Родитељи не би требало да се спуштају на ниво детета и да трче, скачу, прескачу, праве куле и градове; већ би требало да уводе децу у свој свет одраслих. Ако је дете укључено у живот одраслих, оно ће бити развијено! А савремено дете је укључено у живот својих вршњака, а не одраслих.

У једној школи у Талдому у зборници виси леп плакат с речима: „Испричај ми и ја ћу заборавити, покажи ми и запамтићу, уради са мном и научићу“. Чини ми се да би ове речи сви родитељи требало да напишу великим словима у свом стану. Стварно, ако дете зна да мајка ради негде у фабрици и да је ударник, то уопште не значи да ће одрасти као вредно. Добро је ако својим очима види како мајка стално ради,

пере судове, спрема кућу, пере веш, али то још не значи да ће оно бити вредно. Треба заједно с дететом прати судове, сређивати с њим кућу, навикавати се на прање (односно чинити га учесником свог одраслог живота) и тада постоји нада да ће дете бити вредно. Дете већ са три године може да пере судове. Оно се радује што учествује у животу одраслих. Сва деца стално имитирају одрасле, само им треба омогућити да у правом раду остваре своју жељу.

Имамо познаницу чија деца понекад долазе код нас у госте. Једном смо овој деци дали у руке ножеве да би заједно с нама љуштила кромпир и није било краја дечјем одушевљењу. Она су увек желела да науче да чисте кромпир вешто као мама, али су по речима исте ове маме још мали за овај посао. А овде су им омогућили да мало раде као одрасли. Они су почели намерно чешће да долазе код нас и да нас моле да нам у нечему помогну. Испоставља се да се родитељи не плаше да дају своју децу од три-четири године у разноразне секције за развој деце, а страшно је дати детету од три године нож који није претерано оштар да би исекло печурке за чорбу.

Све зависи од устројства породице – родитељи стално треба да буду усмерени на то да васпитају себи помоћнике. Савремене маме и тате се одушевљено смеју и ликују видећи како њихова мила кћерка игра, имитирајући звезде поп-музике које види на телевизијском екрану. Јасно је да су у овом случају родитељи настројени томе да себи васпитају естрадну певачицу а не помоћницу. Деца врло добро осећају шта се родитељима свиђа и шта треба радити да би им угодили.

Мој деда се оженио баком кад је она имала 14 година. Одвезао је далеко на југ где је, кад је служио војску, видео да је земља добра. Са 14 година она је била права домаћица у кући. Приликом правилног васпитања у овом узрасту девојке су већ потпуно способне да самостално воде цело домаћинство, и телесно су спремне за материнство. Узгред речено и данас су девојке на селу с 12-13 година већ одличне домаћице.

Родитељи девојчице треба да теже ка томе да васпитају девојку која ће са 14 година бити потпуно самостална домаћица. Како ово остварити? Чини ми се да је врло важно да се не пропусти време. Сваком родитељу су потребна нека најелементарнија знања. Јер у развоју детета постоје одређене фазе кад се у њему формирају ове или оне способности. Психолозима су оне добро познате. Нажалост, у школи се не предају чак ни елементарна знања о дечјој психологији, иако ће сва ова знања практично свима бити јако корисна, јер ће огроман број данашњих ђака постати родитељи.

На пример, ако тренер води кошаркашку секцију он мора да зна да тачност шута зависи од прецизне координације покрета. Ова координација се формира са 12-14 година. Ово значи да ако је дете дошло у секцију кад већ има 15 година, оно никад неће имати добар шут, пошто је већ пропуштено време кад су се формирали његови мишићи и нервни завршеци који контролишу прецизност шута. Узгред речено, управо у овом узрасту почиње радна обука у школама. Важно је да се у ово доба дете научи да држи у рукама чекић, тестеру, шрафцигер. Иако је дете требало да научи да ради још раније, управо у овом узрасту се у њему развија способност за прецизне и префињене послове и управо у овом узрасту се може васпитати мајстор свог заната, који ће имати „златне руке”. Управо у овом узрасту

– од 12 година – деца се дају у уметничку школу зато што постају способна да префињеним покретима оловке или кичице преносе своју замисао. Ова способност није повезана само с развојем мишића, већ и с развојем душевних моћи, појавом способности осмишљавања лепоте и способности изражавања хармоније.

У развоју деце такође постоји одређена фаза кад се утемељује сама навика на посао. Ово је отприлике узраст од 4 до 6 година. Управо у овом узрасту човек треба да почне да навикава дете на рад. Оно стварно још није способно за дуготрајан, упоран и темељан рад. Ипак дете већ треба да зна шта је рад. Оно мора да има одређене обавезе у кући. Ако се пропусти овај узраст, биће практично бескорисно навикавати дете на рад. Оно ће вероватно и умети да направи неку ствар тако да буде веома лепа, али сам посао неће волети и неће желети да прави сличне лепе ствари.

На пример, још је рано слати дете у продавницу по хлеб кад оно има две и по или три године. Оно просто не уме да управља својим осећањима. На пример, ако наиђе на путу на мачку све је готово: потрчаће за њом заборавивши на тамо неку продавницу. Ако дете хоће да се рита у кревету не можете да га натерате да се не рита.

Оно нема где да утроши енергију и не управља собом чак ни ако га будете кажњавали каишем или руком по туру. Већ минут после казне ноге ће опет почети да се ритају, али после три године код детета се појављује способност да управља својим жељама. У њему ће се јавити жеља да потрчи за мачком, али оно

већ може да савлада једну своју жељу и да испуни другу – да дође до продавнице. Код детета се помало испољава одговорност за посао који му је поверен. Ова нова способност треба да се развија и зато већ од четири године дете треба навикавати на неке сталне обавезе код куће, иначе ће бити пропуштено потребно време за усађивање вредноће и одговорности.

Кад дете мало одрасте њега је могуће и треба га учинити заједничарем у правилном планирању свог живота. Једном сам чуо причу једне жене, која још није била у позним годинама, о томе како она учи своју унуку. Кад унука дуго моли баку да јој купи нешто веће (касетофон, одећу и сл.) бака поступа на следећи начин.

Она купује ствар, али не за готовину, већ је узима на кредит. Кад се код унуке после извесног времена појави нова жеља да купи нешто бака јој одговара: „Причекај. Да ли се сећаш, купиле смо касетофон? Засад још нисмо ни њега отплатиле. Сад штедимо новац да бисмо то отплатиле. А кад отплатимо ову ствар купићемо нову?“. Овако се унука од детињства учи да планира своје трошкове и да пореди своје жеље и могућности. Ова унука је већ посвећена у живот одраслих и учествује у њему стичући навике доношења одлука и одговорности за њих.

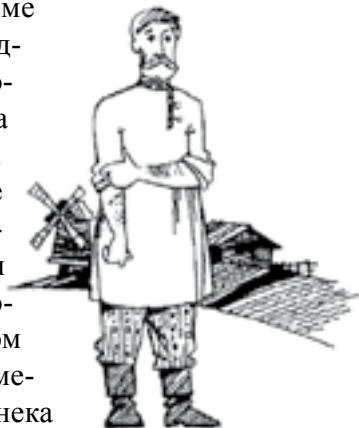
Најамништво (нечуварност)

Још један проблем везан је за то што савремени мушкарац престаје да буде домаћин, како у својој породици тако и на својој земљи, у свом послу - престаје да буде домаћин уопште. Главни правац савремене индустрије је стварање моћних великих предузећа, при чему се достиже најмања набавна цена робе. Све ово захтева уску специјализацију рада – једне фабрике праве навртке, друге шрафове, треће

спајају навртке са шрафовима у јединствен механизам. У оваквом систему вођења домаћинства сви ми постајемо шрафови огромног механизма. Индустријализација је практично истиснула натуралну привреду. Сви ово доживљавају као плодове цивилизације. Изгледа да је натурална привреда кад је човек све радио својим рукама – и орао, и косио и правео кућу неповратно отишла у прошлост.

Међутим, ово достигнуће није добро за све. Савремено индустријско устројство живота уништава друштво изнутра и највише разлаже породицу. Мушкарац мора да буде глава породице. Овакав је био увек раније. Он је био и глава породице и домаћин на својој земљи и у својој кући. Сад је човек постао најамник, а не домаћин. Сасвим уобичајена размишљања: „Дошао сам у фабрику, одрадио од толико до толико и отишао кући. А ноћу чак и ако експлодира, ја то нећу осетити на својој кожи. Наравно, жао ми је да тражим нови посао, али, у принципу, ништа страшно, може да се преживи. У случају несреће држава је свеједно обавезна да ми нађе неки посао”.

Оваква атмосфера практично убија одговорност у старијој генерацији. Ако не одмах, онда постепено, макар тиме што уопште не потпомаже развој одговорности. Шта значи бити одговоран? Ако данас не посејем сутра моја деца и ја нећемо имати шта да једемо. Ако не нахраним своју стоку она ће после неколико дана угинути. Односно, сам живот је учио одговорности и домаћинском односу зато што је човек био газда свог посла. У савременом устројству живота много се тога променило. О томе када и колико да се сеје нека

размишља агроном. О томе да храни стоку нека размишља зоотехничар: „Мој посао је мали, ако ми кажу ја ћу да урадим, а сам да се трпам, не хвала”.

Губитак домаћинског односа, односно најамништво, уништава средњу генерацију, и природно, преноси се на млађу генерацију. Мудар, одговоран однос према животу васпитава се у току неколико генерација, а да се изгуби може врло брзо и лако.

Лично домаћинство, мало породично предузеће је најповољнија атмосфера за васпитавање односа према животу који је данас изгубљен. Наравно, натурална привреда се више не може вратити, али молим вас да се не одушевљавате превише достигнућима цивилизације, већ да имате на уму чиме ћемо морати да платимо ова достигнућа. Ако се јасно намеће питање избора - шта је за вас важније: плодови цивилизације или стабилна породица? - несумњиво је да ћу изабрати стабилну породицу. Подсетићу вас на то да индустријски начин живота још раскида и везу између генерација, о чему смо недавно говорили.

Одсуство идеологије

Све раније наведене карактеристике постојале су и у совјетско време. После перестројке појавиле су се нове појаве, које још више изопачују старо устројство живота.

Једна од најважнијих црта савременог живота је одсуство било какве државне или макар друштвено признате идеологије. Покушаји да се хришћански поглед на свет пренесе после дугог периода безбожништва често се доживљавају као покушаји попова да довуку у храмове што више људи како би напунили своје џепове.

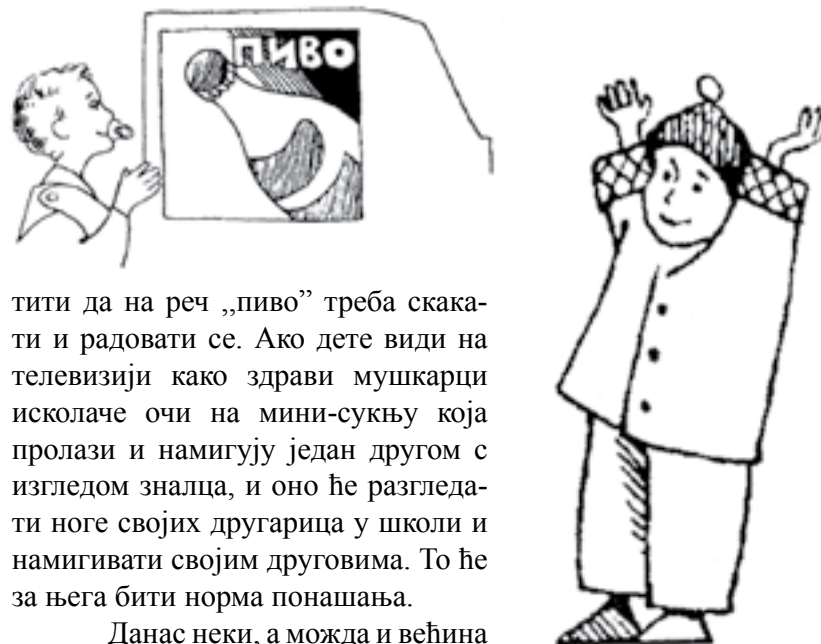
Више није могуће вратити се комунистичкој идеологији после свега онога што нам се говори о зверствима болшевика.

Међутим, васпитање без идеологије је практично незамисливо. Може се чак рећи да је идеологија управо систем васпитавања (како одраслих, тако и деце).

Идеологија претпоставља постојање идеала (јунака, примера из живота достојних подражавања), моралних норми (шта је добро и шта је лоше) и хијерархије вредности (на пример, друштвени интереси су изнад личних). Идеологија као систем васпитавања може да буде и хришћанска ако држава почне да васпитава младе генерације на примеру хришћанских мученика и подвижника, ако узме заповести Божије као моралне норме и ако се буде оријентисала на хришћанску хијерархију вредности (на пример „Тражите пре свега Царство Божије и остало ће вам се придодати”).

Нека још нисте спремни за то да се у потпуности придржавате хришћанског начина живота и да васпитавате децу на примерима православних светитеља, али желео бих да сви они који седе у учионици запамте да треба да се чувате ако у вашој породици не буде никакве идеологије. Дрво расте право ако тежи ка сунцу. Лишите га извора светлости и оно ће бити наказно. Дететова душа захтева примере за подражавање. Ако их не дате детету или ако не будете пазили на оно што се детету нуди као идеал, оно неће подражавати ономе што ви будете хтели. Дете треба буквално окружити сликама и примерима које сматрате кориснима. Руске бајке, добри стари совјетски филмови и цртани филмови – ево шта може да испуни душу детета дивним, добрим и мудрим примерима.

Свака упадљива слика оставља у души детета дубоки траг. Ако дозвољавате детету да гледа све редом на телевизији, невоља није далеко. Дете упија све, посебно памти понашање одраслих и подражава их. Ако дете види рекламу на телевизији како друштво здравих мушкараца скаче од радости кад на њих с неба падне сандук пива оно ће запам-

тити да на реч „пиво” треба скакати и радовати се. Ако дете види на телевизији како здрави мушкарци исколаче очи на мини-сукњу која пролази и намигују један другом с изгледом зналца, и оно ће разгледати ноге својих другарица у школи и намигивати својим друговима. То ће за њега бити норма понашања.

Данас неки, а можда и већина родитеља сматра да дете треба да зна све стране живота. „Нека дете све зна! Иначе ће одрасти у условима стаклене баште и неће издржати искушења која га задесе”. Или, други човек се спорио самном и говорио: „Па ако му забраним да гледа телевизор, а он оде код другова и тамо буде гледао отворених уста оно што му код куће не дозвољавају? Боље нека све гледа код куће, онда ћемо знати шта се с њим дешава. А забрањено воће је увек слатко!”

Поводом оваквих размишљања треба истаћи три момента. Као прво, задатак васпитавања, наравно, није у забранама. Како ми је рекао један јеромонах, задатак васпитавања је у томе да се код детета развије укус и схватање шта је добро и шта је лоше, да детету самом буде непријатно да гледа лош филм. Као друго, да би дете могло само да оцењује, оно прво треба да има образац по коме ће све рачунати, с којим ће све да пореди. Зато је врло важно да се у раном детињству дете

духовно храни само из чистих извора. На пример, ако дете буду окруживала ремек-дела совјетске анимације као „Камени цвет”, „Пиноккио”, „Принцеза-жаба”, „Коњић-грбоњић” који су снимљени 40-60-тих година, савремени цртани филм с тучама и шамарањем дете ће очигледно оценити као рђав и само неће пожелети да га гледа. У једној породици смо видели како деца одмах зову родитеље кад виде на екрану нешто савремено-нападно, на шта нису навикли. Она одмах осећају да ће сад бити нешто окрутно, и моле родитеље да брже искључе телевизор.

Не плашим се да ће моје дете притом одрасти као нежна биљка која је гајена под стакленим звоном. Све је управо обрнуто: само чувајући дете од филмова који уништавају његову психу оно може да се одгаји као јако. Кад садимо дрво схватамо да оно неће одмах постати снажно и чврсто. Док је мало, оно може лако бити згажено, преломљено, ишчупано из земље или на крају, накривљено да би расло криво. Али проћи ће 10-15 година и више не можеш да га сломиш. Исто тако и људска душа. Ако је душа увек тежила ка Небу човек ће живети поштено и просто.

Ако је људска душа још у детињству изранављена греховима, траг од тога ће такође остати за цео живот. Тако ако се душа и нервни систем детета „прекаљују” призорима крви и убиства, у њему ће огрубети срце и када буде видело праву бол, неће је препознати. И ако одједном родитељима буде лоше, срце њиховог вољеног „прекаљеног” чеда ће ћутати и у њему се неће наћи ни кап жалости или самилости.

Васпитање претпоставља стварање одређене хијерархије вредности код човека. Без ове хијерархије није могуће оцењивати ситуацију и доносити одлуке. На пример, новинару неко предлаже да напише неистинит чланак за поприличну суму. Ако је у његовој хијерархији вредности савест на првом месту, он лако одбија понуду. То је нормалан,

поштен човек. Ако су за њега на првом месту паре он лако пристаје. То је очигледан нитков. А ако човек нема никакве принципе? Ово ће бити потпуно непринципијалан човек и зато је врло опасан. Он је у извесном смислу гори од очигледног ниткова, јер не знаш шта од њега да очекујеш.

Један савремени богослов је говорио управо овако: не учити дете никаквом моралу је исто што и не учити човека језику. Има родитеља који кажу: „Не желим да бирам уместо детета, нека одрасте и само изабере веру”. Али нека онда ови родитељи буду доследни и нека не бирају језик за своје дете, нека оно одрасте и само изабере којим језиком ће говорити: на француском, енглеском или кинеском. „Не, не, шта вам је, оно ће одрасти као заостало. Како то, да га не учимо језику?!” - негодоваће родитељи. Али не дајући детету никакву веру, ми га одгајамо као морално заостало. У оно време кад у његовој души треба да се формирају норме, понашање и представе о томе шта је добро и шта је рђаво, родитељи су одлучили да то прећуте. Док се у совјетско време идеологијом бавила школа, савремени систем образовања се сад бави само голим информацијама, сумом знања. Парола „Знање је сила” - је дубоко лажна. Није важна само чињеница, већ и њена оцена. А да би се нешто оценило потребна је скала, тачка одбројавања, количина знања овде нимало неће помоћи. Потребан је систем вредности: шта је добро и шта је лоше.

Постепено долази до замене вредности: професионализам се цени више него пристојност, доброта и поштење. Нова генерација јури за професионализмом, али то је страшно. Човекова срећа 90%, ако не и више, зависи од његове породице, од тога како ће умети да уреди своју кућу, каква ће у њој бити атмосфера. Савремени родитељи се баве припремањем деце за будући живот тако што их уписују на престижан факултет. А зар није боље васпитати скромног, вредног човека који ће чврсто стајати на ногама чак и за вре-

ме катаклизми? Професионализам не даје срећу. Многи људи који су остварили изузетне успехе на послу, и због тога нису сачували своју породицу, са 40-45 година суочавају се са прилично страшним питањем: А зашто ми је све ово потребно? Које је од тога постало боље?

И желео бих да истакнем још једну последицу тога што немамо никакву идеологију. То је присуство намерног развраћивања младе генерације. О томе зашто је ово страшно за сваког човека, чини ми се да је било много речи. Развраћено дете никад неће постати добар грађанин. Дете не уме да излази на крај с јаким утисцима, са страстима у зачетку. А сад, после перестројке, на дете се од самог детињства врши притисак од стране читаве индустрије разоноде и уживања, а у старијем узрасту – врши се и сексуално развраћивање. Док ова индустрија буде деловала није могуће надати се васпитању добре генерације. Драга децо, кад ви одрастете учините све да у нашој земљи вашу децу нико не може да развраћује.

Беседа XII

Како сачувати породицу?⁵

Данас се веома много бракова распада, према статистици - око 70%, односно око две трећине, што је застрашујућа цифра. Истраживач Сорокин, који је, чини ми се, негде 20-их година истраживао ово питање, писао је: „Код нас на 10.000 бракова има 89 развода”, односно, то је било мање од 1%. Он је говорио: „То је страхан пад морала за Русију”. Данас је број развода 70 пута већи, а породица као институција доживљава страхан пад.

⁵ Ово је кратки извод из беседе за медијски пројекат Сергеја Андрушина „Истина о породици” и часопис „Смисао и корист”. Ова беседа се не налази у изворнику, а овде је употребљена као резиме.

Социолози истичу много различитих узрока развода. Наравно, не могу се сви узроци сматрати ваљаним. Често се наводи **психолошка неспојивост**, односно различитост карактера. Али сасвим је нормално да се мушкарац и жена психолошки разликују. Даље наводи **одсуство заједничких интересовања**. Овде у принципу не могу да не постоје заједничка интересовања зато што је жени занимљив муж са свим својим интересовањима, као и она њему са својим. Овде очигледно недостаје нешто друго. Неки говоре о **одсуству љубави**. Наравно, то је озбиљан узрок, али треба имати на уму да постоје љубав и заљубљеност. Брак из љубави у принципу није могућ. Љубав се рађа тек у браку. Кад човек осећа радост то је још увек заљубљеност. Он осећа радост због тога што општи с човеком, што може да буде једно с њим. Али то још није јединство. Кад је човек већ ступио у нову везу, кад су се две душе, мушкарац и жена, слиле у једно, како се каже у Библији - „двоје у једно тело”, њих двоје постају јединствени, као две руке једног организма. Зато је прве 2-3 године љубав у стању зачетка и људи просто не треба да се жале што међу њима нема љубави, јер се за њу тек треба борити.

Социолози наводе и **приоритет професионалних циљева у односу на породицу**, као и **егоизам, небригу за породицу**. Човек мора да схвати следеће - да би некако сачувао породицу, она за њега мора да буде заиста на првом месту, ма шта да се деси.

Међутим, онај главни разлог који попут медаље има две различите стране формулисао је филозоф Фром у свом делу „*Умеће љубави*”. Он каже да проблем љубави није проблем *избора* личности, већ проблем *способности* човека да воли.

Мислим да, такође код Фрома, постоји једна јако добра подела појмова: на бити и имати. Једна моја познаница, психолог, после првог разговора с породичним људима обично

каже - „Добро, сад идите кући, а следећи пут ћемо разговарати на тему: кад сте хтели да ступите у брак, да ли сте желели да *имате* добру жену, да *имате* добру децу, да *имате* топли дом, или сте желели да *будете* добар муж, да *будете* добар отац, да *будете* домаћин у својој кући? Дакле - да *имате* или да *будете*?” Ово су два потпуно различита расположења и стања човекове душе. Да ли желим да имам добру жену? Да - желим да имам добру жену па бирам, ова није баш сасвим таква, овде нешто не одговара...

Ако човек има другачији став - „желим да будем добар муж”, „желим да будем добар отац”, и поред најгоре жене и поред најгоре деце, ја могу да будем добар муж, могу да будем добар отац. Из овога проистиче и све остало. Одавде потиче и недостатак љубави. Јер, човек не жели да се труди, не жели да буде неко, да промени себе, да се одрекне неких својих навика и разонода. Ове ситне жртве чине суштину породичног живота. А онда Господ, за такав подвиг, човеку даје мноштво утехе, коју добија у породици.

Социолози као узрок наводе и **одсуство сексуалне културе у породици**. Ово ни у ком случају не може бити разлог за развод. Ако се двоје људи заиста воле, код њих ће све увек бити у реду. Интимни односи су прво место на којем се испољава и открива неслога, зато што у такве односе могу да ступају само људи који имају потпуно поверење једно у друго.

Наравно, постоји мноштво других разлога, као што су, на пример, **абортуси и болести** - разлози које и социолози истичу. Људи уништавају нови живот због неких својих задовољстава. Испоставља се да њихов циљ није љубав, него задовољство. Дете их лишава задовољстава, и природно, онда су спремни да иду на абортус. Међутим, не уништава породицу абортус, већ се он обавља у породицама у којима нема праве љубави.

Исто је и с **алкохолизмом и дрогом**. Треба размотрити како је човек дошао до те дроге, како је дошао до тога да се пропије. Наизглед, породица је нормална, муж жели да буде глава породице и домаћин у кући. Али, супруга је такође властољубива, односно, сигурна у себе, и захтева извесно потчињавање мужевљеве воље својој. Деца гледајући такву неслогу између мужа и жене такође почињу да се васпитавају не баш сасвим нормално. Природно, муж видећи да га жена не слуша, почиње да избегава одговорност и да бежи од куће, и тражи утеху у нечем другом, укључујући ту и алкохолизам. Жена често почиње: „Мој муж је алкохоличар, пијаница, развешћу се од њега”. А дешава се да је узрок баш у њој. Узроци су, дакле, много дубљи.

Распад породице је толико дубок процес на који утичу све стране нашег живота - и породични живот, и васпитање у детињству, чак и само уређење нашег друштва. Савремено васпитање није усмерено на то да мушкарац буде глава породице, а да девојчица испуњава улогу мајке. Узмимо, на пример, васпитање дечака. Он иде у вртић у којем је васпитачица жена, у школи углавном предају жене, код куће, ако још отац избегава васпитање, опет га васпитава жена и јасна је ствар да у њему са 16-17 година нема никакве мушкости, односно, он добија *женско васпитање*. Он са 20 година ступа у брак, а није спреман да доноси јасне одлуке, да има снажну вољу и да буде хранитељ породице. Он још жели да поживи, да се игра као дете. Како може бити одговоран за децу кад није у стању да одговара ни за себе? Жене се од детињства, све мање и мање усмеравају ка томе да постану мајке. Бити мајка за њих није неко узвишено служење које треба испунити. Људи ступају у брак и почињу права искушења. Млад човек схвата да није хтео да преузме на себе никакве тешкоће. Почињу невоље, и, наравно, људи се с лакоћом разводе.

Шта се дешава ако, на пример, мама не улаже максимум напора да дете до 3 године буде уз њу, већ је раздвојено од ње, или је у јаслицама, или га је дала баки на чување. Дете одгајано у кући се много разликује од детета у јаслицама и другачије гледа на свет. Оно се дружи са свима, али обавезно из масе људи издваја једно-двоје, јер је навикло да има узан круг људи с којима треба да буде тесно повезано. И оно ће у дечјем вртићу, у школи, у сваком друштву, издвојити једно-двоје за које ће се везати срцем. Деца, која са 5-6 година не праве разлику у пријатељству, с 14-15 година неће правити разлику у љубави. Заљубио се, одљубио се, с једном се забављао, па разишао, онда с овом-оном, може да се забавља и с две одједном, њему то није важно. Ако се кућно дете заљубило с 14-15 година, па се растало, или ако ступи у брак развод ће бити трагедија, и оно ће се против тога борити свим силама.

Чак и савремена реклама има везе с породицом. Ако дете од малих ногу гледа - „осети потпуно задовољство”, „навали, грицај сникерс”, „опуштено”, односно, ако је детету оријентир да добије задовољство, наравно да ће са таквим усмерењем у животу, који се 99% састоји од труда да се помогне другом, тешко моћи да створи чврсту породицу. Распад породице је толико многострана појава, и није баш тако лако ишчупати се из те провалије у коју падамо. Али, опет, ако се сви заједно прихватимо рада на породици шанса постоји. Ми у Талдому покушавамо да створимо породични центар који би тежио томе. Разговарамо с трудницама, јер је веома важан мамин однос према детету за време трудноће. Још тада она мора да га воли. Водимо и разговоре с породиљама, и у школама са ученицима старијих разреда, и с родитељима, трудимо се да обухватимо што је могуће више генерација и људи да им испричамо каква треба да буде правилна оријентација у породици. Надамо се да ћемо тако сви заједно нешто и постићи.

Да би се породица сачувала људи треба да се труде да развију код себе исправан приступ браку и пре него што створе породицу. Међутим, ако данас погледамо младе људе видимо да се дечаки и девојчице забављају са 15-16 година, они већ тада имају прво искуство упознавања, искуство првих односа. Човек гледа девојку и види: мајица је прекратка, панталоне превише спуштене и најпривлачнији део женског тела нуди се као мамац на који мушкарац треба да се упеца. Јасно да је то већ велика грешка, зато што жена, девојка, не сме да нуди своје тело. Ако она на ту удицу хвата мушкараце сигурно је да ће их ухватити, и то огроман број. Али, *какве* ће ухватити? Лепу фигуру, привлачност жене ништа не може да сакрије. А да би се видео твој добар карактер, неке унутрашње, душевне особине, да би ти се човек загледао у душу, сакриј своје тело. А ти си га показала и мушкарац не може да види твоју душу зато што је тело заклања. Зато је спољашњи изглед веома важан. Према пристојној девојци унутрашњи однос момака веома је узвишен. А према другима, које изгледају као девојке за провод, момци се опходе веома лакомислено - ортачки. У себи младић размишља - она ми је ортак, с њом ми је занимљиво да вежба да се грлим и љубим. Али кад се извежба, тада схвата: „Не, не желим да ступим у озбиљне односе с њом, шта ће ми то? Ја сам с њом тренирао, и други је тренирао, већ је толико испипана, нипошто се нећу оженити њом. Наћи ћу другу”. Зато је врло важно да човек о браку размишља на време.

Важно је и како ће се у прво време развијати односи између младића и девојке. Добро, шетају неко време, нашета-ли су се. Желе да развију односе. Први сусрет руку их погађа као гром, први додир, срце трепери, дах је убрзан, човек је заслепљен и изговара фразе о нечем немогућем а онда, јасно, долази до првог пољупца. Онај ко је целомудрен на томе се задржава, а они који немају кочнице могу да дођу и до кре-

вета. Тада наступа извештан врхунац у односима. И испада да се после овог врхунца нема куд даље. Како то? Можда је љубав прошла, можда нешто није у реду? У ствари, све прелази у обичну навику. Једноставно, односи су се неправилно развијали и људи се растају. Састају се са другим и опет се све одвија по истој шеми. И човек се заљубио једном, други, трећи пут, душа је већ опустошена и он ступа у брак, а више нема оне свежине осећања; с другом девојком он више није у стању да заволи истински, душа се већ похабала, опустошила, зато што све ове заљубљености, сви ови неправилни односи, наравно, убијају будућу праву љубав. Душа слаби и више не може да заволи. Стога је врло важно како се односи граде још пре брака. Зато, кад мушкарац предлаже девојци, жени, неке односе, на пример, да се прошетају заједно, да се забављају - то треба да буде уједно и понуда за брак. Такви треба да буду озбиљни односи. А ако се крше елементарни закони духовног живота, неће бити никакве породице.

Као што сам већ рекао, људи чине веома много грешака и пре ступања у брак, као и у самом браку. Који савет дати људима? Како је могуће сачувати породицу? Човек којем породица није на првом месту никад неће моћи да је сачува. Кад сам студирао богословију, на моралном богословљу се објашњавало да постоји извесна хијерархија вредности. На првом месту су, наравно, Бог и Његове заповести. На другом месту треба да буде породица, на трећем друштвено служење људима, тј. посао и тек на четвртном нека лична интересовања. Да, то је веома важно, на другом месту после Бога налази се породица. Ако муж наговара жену: „Абортирај, не желим то дете, хоћу да се решим тог проблема”, верујућа жена мора да схвати да је Божија заповест - Не убиј, много важнија од послушања мужу. Али ако муж не пушта жену на богослужење, онда она треба да послуша мужа и да сачува породицу, зато што је он у том случају не тера да поступи

против Божјих закона. Или, на пример, жена размишља да ли да се врати на посао или да остане с дететом, јер јој је досадно самој с њим код куће, и мисли: „Боље је да дам дете у вртић, и идем на посао”. То је погрешно, јер породица треба да јој буде на првом месту.

Занимљиво је да по психологији развоја по полу, отац треба да се бави васпитањем дечака од његове треће године. До треће године деца су „бесполна”. Она су уз мајку и мајка их исто васпитава. Ипак, после треће године деца треба да добијају потпуно различито васпитање. Данас, мушкарца који се бави васпитањем деце, односно породицом, не можеш ни свећом да нађеш. Страшно је кад муж не учествује активно у породичном животу, већ све пребацује на жену. Све то постепено уништава брак.

Већина свих развода дешава се 2-3 године након склапања брака. У ово време се одвија психолошко прилагођавање двоје људи и то је веома важно. Сваки млади пар мора да схвати да ступањем у брак почиње најтежи и најодговорнији период у њиховом животу, када се заправо формира њихов породични живот. Током прве 2-3 године, одједном избија на површину огроман број разних мана које раније нису видели, које су крили од људских погледа, па можда и од себе самих. Јасно је шта тад почиње. Муж и жена су блиски и више се не стиде једно другог и све оно што се крило, обавезно ће испливати и људи ће се разићи, не схватајући да су неправилно прилазили стварању породице, и да нису унапред сазнали неке ствари.

У прве 2-3 године, по правилу, рађају се деца. Тада се односи између брачних другова опет мењају. Муж и жена морају да се припреме и за то. На пример, кад смо чекали прво дете, супруга ми је стално давала књижице: „Ево ти, прочитај, видиш шта ту пише: „Рођење детета”, „Нега детета”... Зашто ја да читам, а ти не?”. „Добро”, мислим, хајде

да прочитам, отварам, књижицу и гледам, Аха! - „Љубомора мужа”, онда „Љубомора оца”. Није ми јасно. Након што се роди прво дете, чак и ако су односи између мужа и жене били идеални, и они се воле, пазе се, брину се једно о другом, супруга се аутоматски у потпуности посвећује детету. Муж је за супругу био на првом месту, а сад одједном више нема приоритет. Јасно је да почињу проблеми. Они заједно треба да науче да воле то мајушно биће. Ово престојаване мора да се деси у породици. Заљубљени се само гледају, наслађују се међусобним општењем, мисле да једно у другом треба да пронађу срећу, а срећа није у оном другом, већ у томе што ћете научити да будете саборци, сарадници, саучесници у животу. Што ћете заједно волети ово мајушно биће које се појавило.

Ето, то значи да се људи науче да буду заједно. У васпитању треба да буде исто тако. Потпуна слога између родитеља један је од неопходних услова за васпитање деце. Чим између родитеља има неких несугласница - дете већ мисли: „Аха, мама каже ово, тата каже оно, значи могу да бирам”. За васпитање је страшно кад не постоји једномислије између родитеља.

У православљу постоји појам смиравања, који се односи на то да човек уме да се смири, да неке своје амбиције гуши, да их не истиче, и да с миром прилази другом човеку, односно да се мири с оним што се дешава. То је у породичном животу главно. Људи се најчешће разводе због својих амбиција, због тога што не желе да попусте, због погрешног става о некој својој праведности и узвишености: „Ја сам паметнији, ја боље схватам то питање, ћути, немаш појма о томе. Ја се бавим децом, боље немој да сметаш”. Док нема деце ови односи неслагања могу бити не приметни, али деца захтевају већи труд и природно, све ово испливава на површину.

Ми, на пример, организујемо православне радне кампове. На две недеље идемо на камповање, и живимо у шаторима, и то је врло важан период. Ту се човек одједном открива са свих страна у потпуности - зато што људи живе 24 сата заједно у истом радном режиму. Дакле, заједнички живот одмах све открива.

Породицу може да сачува само права љубав, која подразумева пожртвовање, попуштање, да човек заборави на себе, да воли независно од тога да ли га други воли и да ли је друга страна добра или рђава. То је као што волимо децу, деца могу да буду заиста страшна, али ми се трудимо да их волимо улажући цело срце. Тако и муж и жена треба да се односе једно према другом: „Ја те волим, спреман сам на сваку жртву, на све уступке које може да захтева једна породица”, односно треба да постоји и одрицање од својих претензија. То је главни услов. Ако је у породици макар једна страна мудра и спремна на компромисе породица ће се сигурно сачувати. Нажалост, таквих људи је све мање, и породица се распада. А људи су способни да воле. Неки усвајају потпуно туђу децу и одједном се у њима рађа љубав, потпуно нова везаност. Наравно, **треба се трудити.**

Закључак

Драги моји „једанаестанци” (= трећаци)! Немојте мислити да само ја знам све ово о чему сам вам причао. Искуство мог живота је премало да би из њега проистицало речено. Покушао сам да вам испричам нешто о искуству које се сабирало вековима. Ово искуство чува Света Црква. Ја сам вам испричао само мали део онога што Црква зна. Данас сам дошао код вас да бих вас упознао са овим искуством, а да би сте сазнали више, неопходно је да дођете у храм. Надам се да ћемо се тамо срести. Довиђења.

Богу слава и хвала за све!

„Дај Боже, да се Срби обоже, сложе и умноже!“
Свети Николај Жички

Захваљујемо протојереју-ставрофору Драгомиру Убипариповићу чијом помоћу је прво издање књиге „Једном за цео живот“ угледало светлост дана, као и садашњој управи храма Преображења Господњег на Видиковцу на челу са јерејем Александром Петровићем чијим очинским благословом излази и треће, поновљено издање. Такође се захваљујемо, Душану Поповићу на техничкој обради филмова, Мирјани Мартиновић за три илустрације из књиге песама за децу Душана Карановића „Анђели певају“ и свима који су на било који начин учествовали у реализацији књиге.

**Хришћанска православна заједница Св. ђакон Авакум
при храму Преображења Господњег на Видиковцу.**

САДРЖАЈ

Слово Његове Светости Патријарха Московског и целе Русије АЛЕКСИЈА II	7
Предговор аутора	9
Беседа I <i>Да ли је могућ брак из љубави?</i>	11
Беседа I – допуна <i>Навика или љубав?</i>	31
<i>Прва љубав</i>	34
<i>Љубав на први поглед</i>	39
<i>Изјављивање љубави</i>	40
Беседа II <i>Како ступити у брак?</i>	43
Беседа III <i>Деца</i>	59
Беседа IV <i>Зачеће</i>	71
Беседа V <i>Грехови против породице</i>	77
Беседа VI <i>Абортус</i>	101
Беседа VII <i>Нежељење деце (Планирање породице)</i>	107
Беседа VIII <i>Колико деце треба имати?</i>	127
Беседа IX <i>Ко је глава породице?</i>	143
Беседа IX – допуна <i>О мужевности и женствености</i>	157
Беседа X <i>Ја сам одрастао (Пубертет)</i>	169
Беседа XI <i>Унутрашње устројство породице</i>	185
Беседа XII <i>Како сачувати породицу?</i>	211

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.2-45
271.2-475.5
173:271.2

ШУГАЕВ, Илија, 1970-

Једном за цео живот : разговори са
средњошколцима о браку, породици и деци /
Илија Шугајев ; [са руског превела Марина
Тодић ; илустрације А. Пасъко]. - 3. изд.
(редиговано и графички дорађено). - Београд :
Видик, 2009 (Панчево : Grafos
Internacional). - 220 стр. : илустр. ; 20
cm

Превод дела: Один раз на всю жизнь /
Илија Шугаев. - Тираж 3.000.

- - Човечији живот - највеће чудо
[Електронски извор] : пратећи материјал
уз IV беседу ; Не убиј! : пратећи
материјал уз IV беседу / [превела са
руског Наталија Ракић]. - 1 електронски
оптички диск (CD-ROM) ; 12 cm

ISBN 978-86-7640-003-4

а) Брак - Православље б) Породица -
Православље с) Породични односи -
Хришћанска етика
COBISS.SR-ID 169483276